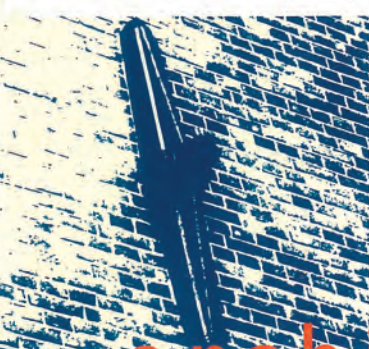
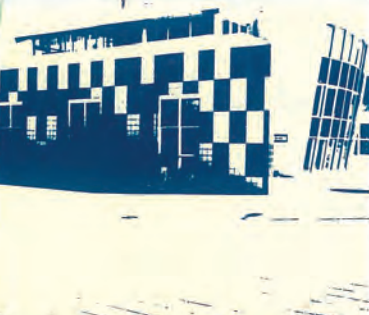

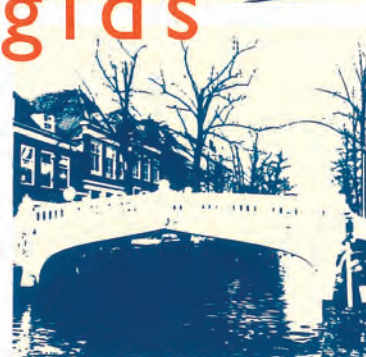
1240

1992

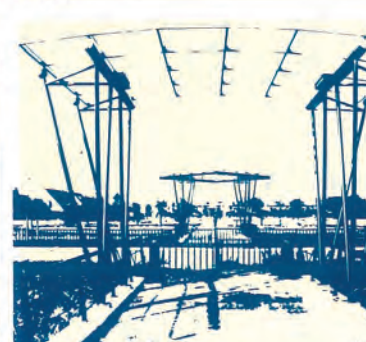
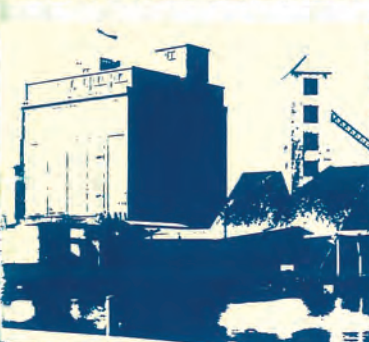
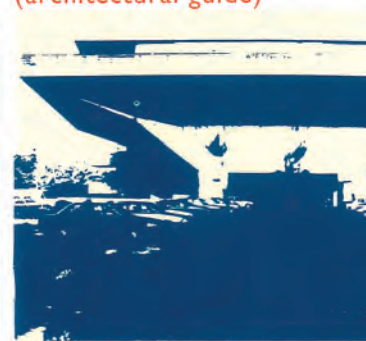

Deelfr

architectuurgids

(architectural guide)

Karin Mans + Wilfried van Winden

1240

1992

Deelfr

Bij het verschijnen van
dit boek is een
tentoonstelling
gehouden in het
Koninklijk Legermuseum
te Delft,
met steun van

ABT Adviesburo voor Bouwtechniek / COW Centraal Overlegorgaan Woningcorporaties
Emmerik Arts / Gemeente Delft, Afdeling Voorlichting / Faculteit der Bouwkunde TU Delft
Hotel Juliana / Hotel Leeuwenbrug / Het Hoogheemraadschap Van Delfland
Kamer van Koophandel en Fabrieken Delft / Koninklijke Delftse Aardewerkfabriek De Porceleyne Fles
Lichtdrukkerij Kontrast / NNI Nederlands Normalisatie Instituut / Octatube bv
Van Oosten & de Vette Bouwbedrijf / IJzerhandel Zwaard

1240

architectuurgids van

architectural guide of

DELFT

1992

Karin Mans, Wilfried van Winden

Publikatieburo Bouwkunde 1992

Colofon

Uitgave	Publikatieburo Bouwkunde, Faculteit der Bouwkunde, Technische Universiteit Delft, Berlageweg 1, 2628 CR Delft, telefoon (015) 78 47 37
in samenwerking met met steun van	Ontwerpersvereniging Delft Design Nederlands Normalisatie Instituut (NNI) / Van Silfhout Makelaardij Bedrijfsopleidingen Technische Universiteit Delft
Auteurs	Karin A. Mans, Wilfried A.M. van Winden 'Delft in zevensprong', Rein Geurtsen
Tekstbijdragen	Babet Galis (113, 117) / Art Nieuwpoort (150 t/m 158) / Karin Theunissen (108, 109, 114, 116, 118, 121, 133) / Chretien Veugen (24, 58, 74, 139, 142)
Vertaling	D'Lain Camp Rotterdam
Redactie	Hans van Dongen Delft
Sponsoractie	Martine Muller Delft
Vormgeving	Johannes Niemeijer Delft
Desk Top Publishing	Henk Berkman, Publikatieburo Bouwkunde
Fotografie	Hans Schouten, Fotografische Dienst Bouwkunde Technische Universiteit Delft
Kaarten	Afdeling Landmeten Gemeente Delft / Faculteit Geodesie, Technische Universiteit Delft
Afbeeldingen	
'Delft in zevensprong'	Gemeentelijke Archief Dienst Delft
Lettertipe	Times, Univers, Gill
Papier	135 grs Mat MC
Zetwerk/druk	NKB Offset bv Bleiswijk
Lithografie	NKB Offset bv Bleiswijk
Bindwerk	Binderij Mosman, Pijnacker

Copyright © 1992

Delft Design / Karin.A. Mans, Wilfried A.M. van Winden

Niets uit deze uitgave mag worden veeveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke ander wijze dan ook zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of the material protected by this copyright may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical including photocopying, recording or by any information storage and retrieval system without written permission from the publisher.

CIP-gegevens

Koninklijke Bibliotheek, Den Haag

Karin A. Mans,

Architectuurgids van Delft / Architectural guide of Delft. - Karin A. Mans, Wilfried A.M. van Winden.

Delft: Publikatieburo Bouwkunde. - III. - Tekst in het Nederlands en Engels.

Met lit.opg., reg.

Trefw. Architectuur; Delft; geschiedenis; 20e eeuw.

ISBN 90-5269-092-8

NUGI 923

Voorwoord

De architectuurgids is een initiatief van de ontwerpersvereniging Delft Design, een groepering van professionele ontwerpers die zich vanuit verschillende disciplines bezig houden met ruimtelijke vormgeving.

De gedachte een gids voor Delft samen te stellen is niet uniek maar wel een gelukkige gebeurtenis. De afgelopen jaren is over menig stad, zoals Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Groningen, Eindhoven en Utrecht een architectuurgids verschenen. Deze gidsen, uitgezonderd die van Amsterdam en Utrecht, geven een overzicht van de moderne bouwkunst die men dan laat aanvangen rond 1800 of rond 1900.

Over de Delftse monumenten zijn al veel afzonderlijke publicaties verschenen. Een overzicht van de belangrijkste monumenten waarbij bovendien de jongere bouwkunst in ogenschouw wordt genomen, ontbrak echter tot op heden.

Een woord van dank moet in de eerste plaats worden gericht tot de samenstellers en auteurs die het monnikenwerk met engelengeduld hebben verricht.

Bij de selectie van gebouwen is een vijftal deskundigen bereid gevonden te adviseren, te weten de heer C. Bekink, voormalig voorzitter van de Welstandscommissie Delft; de heer T. Jacobs, ex-wethouder en in die hoedanigheid pleitbezorger van het betere gebouw; de heer O. Mácel, architectuurhistoricus verbonden aan de faculteit Bouwkunde van de TU-Delft; de heer B. Verbrugge, co-auteur van het boek *Bedreigde Gebouwen* en de heer W. Weve, secretaris van de Monumentencommissie Delft.

Van de verschillende instanties, zoals de Gebouwendienst van de TU-Delft, het Gemeente Archief Delft en de Dienst Stadsontwikkeling is ruimhartige medewerking ondervonden. De sponsors hebben een belangrijke financiële steun geleverd die niet alleen deze uitgave mogelijk heeft gemaakt maar tevens de begeleidende tentoonstelling welke in februari 1992 is gehouden.

Ook aan alle personen die aan de totstandkoming hebben meegewerkt is de vereniging veel dank verschuldigd. Hun inspanningen hebben ertoe geleid dat belangrijke wapenfeiten uit de Delftse bouwhistorie thans voor een breed publiek overzichtelijk bijeen zijn gebracht.

Zo kort na mijn aanvaarding van het voorzitterschap, als opvolger van Bart Draijer, is het een eer en genoegen dit gedegen werk te kunnen introduceren. Ik ben er dan ook van overtuigd dat velen, ook niet-bouwkundigen, inspiratie zullen vinden in de inhoud van dit elegante boek, dat ik een ruime verspreiding toewens.

Ton Voets,
Voorzitter Delft Design

Preface

The architecture guidebook is an initiative of Delft Design, a group of professional designers engaged in a variety of disciplines, but all concerned with spatial, industrial and graphic design.

The decision to compile a guidebook for Delft is though not unic, a good idea. In recent years, architecture guidebooks on many Dutch cities have been published, such as Amsterdam, Rotterdam, The Hague, Groningen, Eindhoven and Utrecht. These guidebooks, with the exception of the one on Amsterdam and Utrecht, offer a survey of modern architecture that begins around 1800 or, in some cases, 1900.

There have been many separate publications on Delft's historic buildings. A compilation of the most important of these monuments, combined with a view of more recent architecture, has been missing up until now, however.

First and foremost, thanks go out to the compilers and authors who plowed through most of the drudgery with the patience of saints.

In selecting the buildings, five experts were called upon for advice: Mr C. Bekink, former chairman of the Delft Building Regulations Board; Mr T. Jacobs, former alderman, in which capacity he advocated better building; Mr O. Mácel, architecture historian, attached to the Architecture Faculty of the Technical University of Delft; Mr B. Verbrugge, co-author of the book, *Threatened Buildings*; and Mr W. Weve, secretary of the Delft Historic Buildings Commission. Magnanimous cooperation was offered by various bodies, including the TU Buildings Department, Delft's Municipal Archives, and the Urban Development Agency.

Vital financial support contributing to the publication of this book, as well as the accompanying exhibition to be held in February 1992, was furnished by sponsors.

To all those who have contributed to this project, the association owes a debt of deep gratitude. All efforts have led to the most important achievements in Delft's architectural history having now been conveniently compiled for a wide audience.

It is an honour and a pleasure, so soon after assuming the position of chairman, as successor to Bart Draijer, to be given the privilege of introducing this fine work. I am thoroughly convinced that many, even non-architects, will find inspiration in the contents of this elegant book, which I hope is rewarded with widespread circulation.

Ton Voets,
Chairman, Delft Design

Inhoud

Contents

Voorwoord	5/6	Preface
Ten geleide	9/8	Introduction
Delft in zevensprong	12	Delft in seven steps
De gids	45	The guide
Centrum	47	Centre
Noord	81	North
Oost	91	East
TU-Wijk	97	Technical University Quarter
Zuid	111	South
West	123	West
Bronnen en literatuuroverzicht	127	Sources and literature
Verklarende woordenlijst	129	
Architectenregister	133	Architect index
Straatnamenregister	135	Street index

Introduction

Is THAT architecture?

The question of what belongs in an architecture guidebook, and can therefore be considered architecture, and what does not, cannot be answered unequivocally, even after two years of hard work on the subject.

A city map with 172 points of interest provides an image of the notable moments in urban-planning and architectonic development. In making a selection, there are always a number of doubtful cases, and their inclusion in this guidebook remains open to discussion. With the publication of this book, that discussion has come to an end for its authors and is now opened to the public.

Delft is a provincial city. In order to create a book of some size, no time limits have been imposed. In selecting the buildings, a representative choice of various buildings characteristic of a certain era was made, from mid 13th century to the present. The rough date ascribed to the completion of the Old Church on the even older Oude Delft forms the starting point. Although a time period of over seven centuries passes in review, most of the buildings included were erected in the 19th and 20th centuries. There are various reasons for this. An overwhelming majority of the construction took place from the second half of the 19th century to the present. Furthermore, many of the older buildings have been altered or

demolished many times and are no longer representative of any particular period.

The selection was also influenced by mention of a building in a book or architecture magazine, the type of building, its structural condition and accessibility. Buildings severely architectonically mutilated, such as architect Van Tijen's school on Maria van Duystlaan, the interior of the ITC building on Kanaalweg, designed by Postel, or the student flats on Oudraadweg by architect Galis, have not been included.

Alongside well-known architects from all over the country whose buildings have been realised in Delft, we have also tried to spotlight a few local architects.

The urban-planning introduction presents the historical urban-planning framework for the selected buildings. Here, also, the accent lies on 19th and 20th century developments.

The evolution of a city with a population of 15,000 in 1837, to today's city of nearly 90,000 residents, is briefly summarized.

The most important moments are meticulously and extensively described.

Objective

Let it be re-emphasised that buildings not selected for this guidebook are not necessarily insignificant from the point of view of monument and historic building preservation. There are buildings, however, such as architect Maaskant's building for

the concern of Kipp & Sons and the building 'De Atlas' by architect Van der Vegt that, because of their age, have not yet qualified for listing as historic buildings/national monuments, nor for the Monument Inventory Project concerned with buildings erected between 1800 and 1940. The distinctive use and combination of materials, such as neat work concrete, steel, steel frames, glass mosaic, marbled glass and use of colour is characteristic of these buildings and the period in which they were created. We hope their entry into this guidebook will generate more appreciation for them. It is already evident that buildings from this period are threatening to fall prey to an incomprehensible renovation mania and the contemporary passion for 'upgrading'. With more love and attention, the improvements considered necessary could be achieved without harming their original appearance.

Refreshing highlights

An architecture guidebook, also one about Delft, casts a one-sided look at a diversified past and present. To put this one-sidedness and the serious approach into perspective, here and there throughout the book one finds a number of refreshing highlights, looked at from other points of view.

Ten geleide

Is dat nou architectuur?

Op de vraag wat nu wel en niet in een architectuurgids over Delft thuishoort en derhalve tot de architectuur ter plaatse mag worden gerekend kan ook na twee jaren noeste arbeid geen eenduidig antwoord worden gegeven. Een stadsplattegrond met 172 stippen vormt de weergave van markante momenten uit de stedenbouwkundige en architectonische ontwikkeling. Bij de onontkoombare selectie zijn er altijd een aantal gevallen waarvan de opname in deze gids voor discussie vatbaar blijft. Die discussie is voor de auteurs met de verschijning van het boek voorlopig gesloten en wordt nu voor de lezer geopend.

Delft is een provinciestad, waardoor een beperking in de tijd niet noodzakelijk is. Bij de selectie van gebouwen is een representatieve keuze naar onderscheiden tijdsbeelden aangebracht, vanaf het midden van de dertiende eeuw tot heden. Startpunt is de globale opleveringsdatum van de Oude Kerk aan de nog oudere Oude Delft.

Hoewel een tijdsbestek van ruim zeven eeuwen in ogenschouw is genomen, is het merendeel van de opgenomen objecten tot stand gekomen in de 19e en 20e eeuw.

Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Het overgrote deel van de bouwproductie is tot stand gekomen vanaf de tweede helft in de 19e eeuw tot heden. Bovendien is een aanzienlijk deel van de oudere gebouwen al vele malen verbouwd, zodat zij niet meer representatief zijn voor één bepaalde periode.

Verdere belangrijke selectiecriteria zijn de aandacht die in een boek of architectuurtijdschrift aan een gebouw is besteed, het type gebouw, de bouwkundige staat en de bereikbaarheid. Gebouwen, die door eigentijdse aanpassingen, niet meer de architectonische uitstraling hebben van weleer, zoals de school van architect Van Tijen aan de Maria van Duystlaan, of de studentenflats van architect A. Galis aan de Oudraadweg, zijn niet opgenomen.

Het is de bedoeling geweest om naast landelijk bekende ontwerpers die in Delft een werk hebben gerealiseerd, ook enige plaatselijke architecten onder de aandacht te brengen.

De historisch stedenbouwkundige inleiding 'Delft in zevensprong' biedt een kader voor de geselecteerde gebouwen. Ook hierin ligt de nadruk op de ontwikkelingen in de 19e en 20e eeuw. In een zevensprong wordt de groei geschetst van een stad met 15.000 inwoners in 1837 naar een stad met bijna 90.000 inwoners nu.

Wens

Met nadruk zij nog eens vermeld dat het niet opnemen van gebouwen in deze gids niet betekent dat deze gebouwen bijvoorbeeld uit het oogpunt van monumentenzorg niet van belang zouden zijn.

Omgekeerd is het echter zo dat er gebouwen zijn opgenomen, zoals het gebouw voor de firma Kipp&Zonen van architect Maaskant en het gebouw "De Atlas" van architect Van der Vegt, die vanwege hun ouderdom nog niet in aanmerking komen voor plaatsing op een monumentenlijst of het Monumenten Inventarisatie Project, dat betrekking heeft op de periode 1850-1940.

De specifieke toepassing en combinatie van materialen, zoals schoonwerk beton, staal, stalen ramen, glasmosaïek, marbriet en kleurgebruik is kenmerkend voor deze gebouwen en de tijd waarin ze zijn ontstaan. Door de vermelding van deze gebouwen in de gids, zal hier hopelijk meer waardering voor ontstaan. Het is nu reeds waarneembaar dat de gebouwen uit deze

periode ten prooi dreigen te vallen aan begriploze renovatiewoede en de huidige 'upgrading' geest. Met meer liefde en aandacht kunnen de noodzakelijk geachte verbeteringen worden bereikt zonder het oorspronkelijke beeld geweld aan te doen.

Verluchtigingen

Een architectuurgids, ook die van Delft, werpt een eenzijdige blik op een gevarieerd heden en verleden. Om deze eenzijdigheid en ernst te relativeren is verspreid in de gids een aantal verluchtigingen opgenomen, waarin andere zienswijzen aan bod komen.

DELFT

Sluimer dood

zacht
verdrongen
donker

nacht

groene dood
in de gracht
verzonken

blinde non
waanzen
spon
zacht
geflonker
in de ogen

donker

pracht

DELFT

Slumber death

*soft
drowned
dark*

night

*green death
in the canal
sunken*

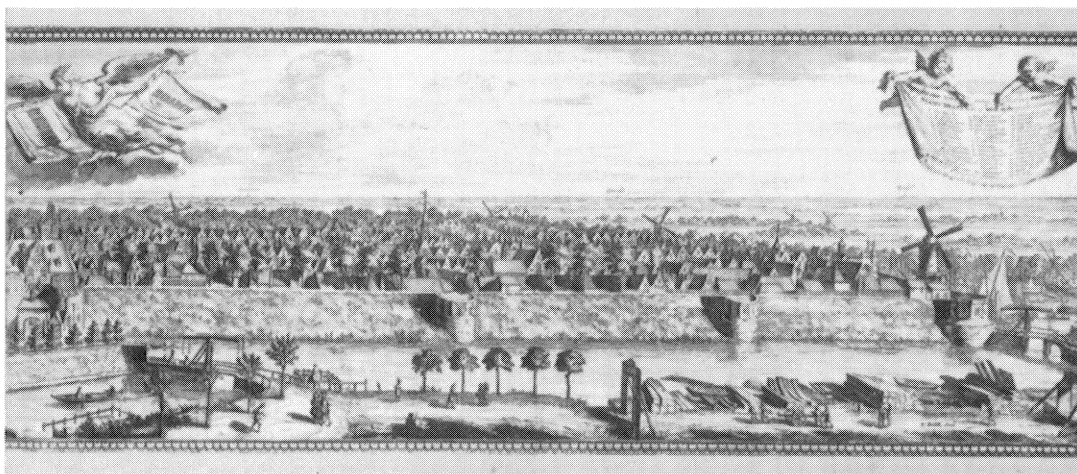
*blind nun
madness
spun
soft
sparkle
in the eyes*

dark

splendour

**H. Marsman
uit: Verzamelde Gedichten,
Querido Amsterdam 1958**

*H. Marsman
from: Collected Poems,
Querido Amsterdam, 1958*

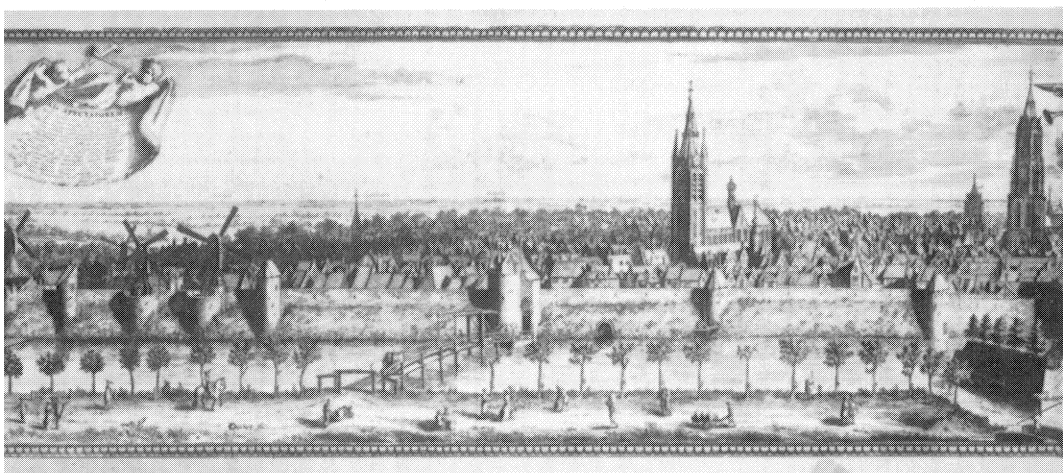

Gezicht op de westzijde van Delft in 1675. Joh. Vercolje
View of the Western side of Delft in 1675. Joh. Vercolje

DELFT IN ZEVENSPRONG

REIN GEURTSSEN

Delft is een typische stad van de Lage Landen, een schoolvoorbeeld van planmatige stedenbouw. Gedurende zeven eeuwen werden rationele principes gehanteerd bij de stadsontwikkeling. Dit rationalisme werd niet ontleend aan 'ideaalstad-theorieën', maar aan de empirie, aan de ervaring die in de loop van eeuwen werd opgedaan bij het bouwen van een stad in de zompige bodem van Delfland. Dit pragmatische rationalisme paste bij de cultuur van de burgerlijke handelsstad. Pas sinds het begin van deze eeuw werd opzettelijk gestreefd naar een hoog kwaliteitsniveau. In het voetspoor van vermaarde ontwerpers als Zocher, Berlage en Van der Steur, volgden Van Embden, Van Eesteren, Van den Broek en Bakema. Desondanks speelde de stedenbouw zich af binnen een cultureel isolement. Zelden werden plannen op een beel-

DELFT IN SEVEN STEPS

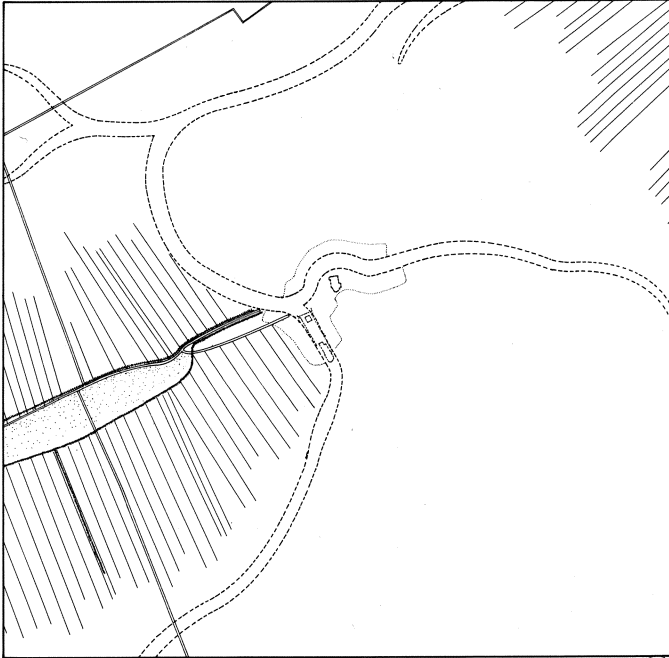
REIN GEURTSSEN

Delft is a typical city of the Low Countries, a classic example of systematic town planning. For seven centuries, its urban development proceeded according to rational principles. This rationalism was not derived from theories concerning an 'ideal city', but from empiricism, from the experience gathered in the course of the centuries while building a city on the spongy soil

of Delfland. This pragmatic rationalism suited the culture of the bourgeois mercantile centre. It is only since the beginning of this century that a high level of quality has been deliberately pursued.

Van Embden, Van Eesteren, Van den Broek and Bakema followed in the footsteps of renowned architects such as Zocher, Berlage and Van der Steur.

Nevertheless, town planning occurred in an atmosphere of cultural isolation. Designs were seldom given visual form, nor did they give rise to public discussion. For this reason, the way the city was thought about could not take root. Delft forgot a large part of its past, of its architectural history. Only recently has this loss of memory been challenged on a number of fronts. As it turns out, Delft consists of many fascinating fragments that recall its active urban development. This development can be described in seven uneven steps.

Nederzetting Delft omstreeks 12e eeuw (boven), eind middeleeuwen (onder)
Settlement of Delft 12th century (above), end of the middle ages (below)

First step: up until 1837

The rise and decline of a prosperous mercantile centre

In about 1837, Delft was a city of 15,000 souls, with seven city gates, five churches and as many marketplaces. Since the Anglo-Dutch Wars, during the era of economic stagnation and the rule of the Dutch Regency (symbolised by the spineless Jan Salie), Delft had become an impoverished city, in which the only relief was provided by charity. This period of stagnation was preceded by a period of prosperity that left a rich legacy: a fascinating urban landscape that has gone on providing the city with a good social climate right up to the present. Behind the apparently simple city plan, a milestone of 'urban beauty' lies hidden.

Delft arose, as a settlement of land reclaimers, around an 11th century earl's court, on a sheltered place in the whimsical, changeable delta, landscape of tidal estuaries. To the west, the coastal dunes offered some protection. To the south, Delft was joined to the open water of the great rivers via a stream, the Delf or Schie.

In 1246, Earl Willem II granted the city its first charter. The 13th century settlement arose at the highest point, in the area between the Old Church, where the first church was built in the early 13th century, and the town hall, originally an earl's residence.

The water level of the canals is one reminder of this history. Here in the heart of the old city, the water level appears lower than elsewhere in the inner city. The characteristic elongated form of the city was created after 1200, when the waterway 'De Delf' was extended and the present Oude Delft, that continues on to the Vliet, was cut. This waterway provided Delft with a connection to the row of

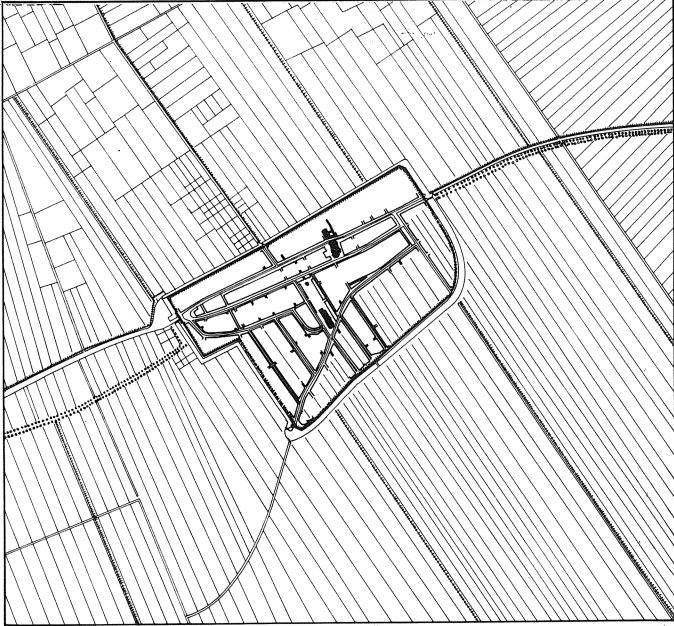
dende manier gepresenteerd of waren ze aanleiding tot openbare discussies. Er kon daardoor geen verankering plaats vinden in het denken over de stad. Delft vergat een groot deel van haar verleden, van haar architectuurgeschiedenis. Sinds kort wordt dit geheugenverlies op meerdere fronten bestreden. Delft blijkt dan vele boeiende fragmenten te bevatten, die herinneren aan een levendige stadsontwikkeling. Deze ontwikkeling laat zich beschrijven in een onregelmatige zevensprong.

Eerste sprong: tot 1837

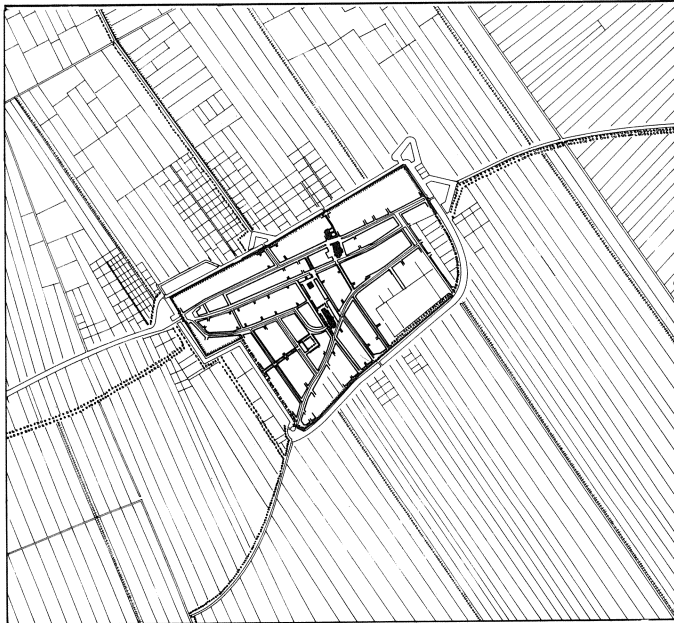
Opkomst en neergang van een welvarende handelsstad

Omstreeks 1837 was Delft een stad met vijftienduizend inwoners, zeven stadspoorten, vijf kerken en even zoveel markten. Sinds de Engelse Oorlogen, in het tijdperk van Jan Salie, van economische stilstand en regentenheerschappij, was Delft een verarmde stad geworden, waarin alleen de weldadigheid nog voor enige verlichting zorgde. Deze periode van stilstand volgde op een bloeiperiode die een rijke erfenis naliet: een fascinerend stedelijk landschap dat de stad tot op de dag van vandaag een goed leefklimaat verschaft. Achter de ogenschijnlijk eenvoudige stadsplattegrond blijkt een hoogtepunt van 'stedenschoon' schuil te gaan. Rondom een 11e eeuwse grafelijk hof ontstond Delft als een nederzetting van landontginners, op een luwe plaats in de grillige en veranderlijke delta, het landschap van eb- enloedkreeken. Aan de westzijde boden de zeeduinen enige bescherming. Naar het zuiden was Delft via een kreek, de Delf of Schie, verbonden met het open vaarwater van de grote rivieren. In 1246 verleende Graaf Willem II de eerste stadsrechten. De 13e eeuwse nederzetting ontstond op de hoogstgelegen plek, in het gebied tussen de Oude Kerk, waar begin 13e eeuw een eerste kerk werd gebouwd en het stadhuis, oorspronkelijk een grafelijke vestiging. Het waterpeil van de grachten is één van de sporen waaraan deze geschiedenis afleesbaar is. In deze oudste kern ligt de waterspiegel lager dan elders in de binnenstad.

De karakteristieke langgerekte stadsvorm ontstond toen de waterweg 'De Delf' na 1200 naar het noorden werd verlengd en de huidige Oude Delft werd gegraven, doorlopend in de Vliet. Via deze vaarroute kreeg Delft een verbinding met de stedenrij op de strandwallen, Den Haag, Leiden en Haarlem. Dwars op dit kanaal vond de ontginning plaats van de moerassige ommelanden. Daarbij werd gebruik gemaakt van een rationeel stelsel voor de waterhuishouding en de verkaveling van de landbouwgrond: een regelmatig patroon van lange kavels van omstreeks zeventig meter breed, gescheiden door smalle ontwateringssloten. Toen langs de Oude Delf bebouwingsmogelijkheden uitgeput raakten, werd aan de oostzijde op honderd meter afstand een 'Nieuwe Delft' gedolven (Koormarkt-Voorstraat). De economische positie van Delft als stapelmarkt werd daardoor versterkt. De stad bestond nu uit twee lange evenwijdige grachten, met een kern in het midden. De verdere stadsuitleg vond hoofdzakelijk aan de oostzijde plaats, op basis van het agrarische verkavelingspatroon. Achter het 'stedehuis', een versterkte stenen toren uit de tweede helft van de 13e eeuw, werd één landbouwkavel omgevormd tot een groot 'marctvelt'. Deze oorsprong van de Markt is nog altijd zichtbaar aan de beide flankerende grachten, met hun karakteristieke a-symmetrische bebouwingsprofiel (Voldersgracht en Oude Langendijk). Aan de oostzijde bood het marktveld nog plaats voor de Nieuwe kerk met de laat-gotische kruisbasiliek, gebouwd tussen 1396 toen de eerste steen voor de rijzige toren werd gelegd, en 1485. Deze oostelijke stadsuitleg werd beveiligd door een vestinggracht die de staduitleg zo strak mogelijk insnoerde en die daardoor een onregelmatige lijn introduceerde (Achterom, Brabantse Turfmarkt, Burgwal, Vrouwenregt, Vrouw-

De stad Delft en de delftse ommelanden vlak voor de beeldensorm (1567)
The city of Delft and surrounding countryside shortly before the reformation (1567)

De stad Delft en de delftse ommelanden voor de kruitexplosie (1654)
The city of Delft and surrounding countryside before the great explosion (1654)

cities lining the coast: The Hague, Leiden and Haarlem. The swampy land at right angles to this canal was then reclaimed. To do this, a rational system for water management and the allocation of farmland was used: an orderly pattern of long plots, each approximately 70 metres wide, separated by narrow drainage ditches. After the possibilities for land development along the Oude Delft were exhausted, a 'Nieuwe Delft' (Koornmarkt-Voorstraat) was cut 100 metres to the east. The economic position of Delft as a trading centre was thereby reinforced. The city now consisted of two long parallel canals, with a central core. Most of the additional expansion was based on the pattern of the plots of farmland and took place to the east. Behind what was called the 'city house', a fortified brick tower from the second half of the 13th century, one agrarian plot was converted into a large 'market field'. The flanking canals (Voldersgracht and Oude Langendijk), with their characteristic asymmetrical building profile, still reveal the origins of today's marketplace (De Markt). The marketplace had enough room for the New Church, a late Gothic cross basilica built between 1396 and 1485, on its east side. The eastern expansion of the city was protected by a moat that constricted its boundaries as tightly as possible, thereby introducing an irregular line (Achterom, Brabantse Turfmarkt, Burgwal, Vrouwenregt, Vrouwenjutenland, Verwersdijk, Kantoorgracht and Kolk). In 1389, Earl Aelbrecht of Bavaria gave the city permission to dig a waterway to the Maas, the Delfshaven Schie, and to establish an outport next to the lock, Delfshaven. This modernisation, needed because of the siltation of the tidal estuaries, provided Delft with a favourable location, whereby the city took up a

juttenland, Verwersdijk, Kantoorgracht en Kolk). In 1389 gaf graaf Aelbrecht van Beieren toestemming voor het graven van een eigen vaarweg naar de Maas, de Delfshavense Schie, en tot het stichten van een voorhaven bij de sluis, Delfshaven. Deze modernisering, die nodig was vanwege de verzanding van de getijdenkreken, verschafte Delft een gunstige ligging waardoor de stad een functie kreeg binnen het imperium van de Oost- en West-Indische compagnieën.

In de 16e eeuw maakte de toegenomen welvaart en de immigratie uit de zuidelijke Nederlanden een grotere oostelijke stadsuitleg nodig. Deze werd beveiligd door een stadsgracht, de Oostsingel, nu voorzien van vestingmuren en bastions. Ook in deze stadsuitleg herinneren de grachten nog aan de agrarische oorsprong van het gebied (Kantoorgracht, Rietveld, Vlamingstraat, Nieuwe Langendijk, Molslaan en Gasthuislaan).

Contrast, regelmaat en uitzondering

Zo ontstond een stad die wordt gekenmerkt door de combinatie van regelmaat en uitzondering, en door contrasten. De ruimtelijke opbouw is daardoor helder en herkenbaar, tevens rijk aan verrassingen. Het regelmatige patroon kan gelezen worden als een kampatroon: de continue lineaire grachten in de noordzuid-richting contrasteren met een gevarieerd repertoire van ruimtelijke elementen in de oostwest-richting, overblijfselen van de oorspronkelijke agrarische verkaveling. Dit kampatroon bevat twee belangrijke uitzonderingen, die kleur verschaffen aan de regelmaat. Het wordt allereerst doorsneden door een diagonaal lopende gracht (Verwersdijk-Oosteinde). Voorts door een diagonaal geschakelde reeks pleinen en openbare gebouwen. Deze reeks smeedt de westelijke en oostelijke stadshelften aan elkaar.

Delft diagonaal
Delft diagonal

position within the empire of the East and West India Companies.

In the 16th century, increasing prosperity and immigration from the southern Netherlands called for additional expansion on the east side of the city. This section was protected by a moat, the Oostsingel, at this time provided with ramparts and bastions. The canals in this part of the city are also reminders of the agrarian origins of the area (Kantoorgracht, Rietveld, Vlamingstraat, Nieuwe Langendijk, Molslaan and Gasthuislaan).

Contrast, order and exception

Thus was a city created, characterised by the combination of order and exception, as well as contrast. The spatial composition is consequently lucid, recognisable and, at the same time, full of surprises. The orderly pattern can be read as a comb pattern: the continuous linear

canals running north and south contrast with a varied repertoire of east-west spatial elements, remnants of the original agrarian land division. This comb pattern contains two important exceptions that lend colour to the regularity. First, it is transected by a diagonally placed canal (Verwersdijk-Oosteinde) and further by a series of diagonally linked squares and public buildings, a series that forges the western and eastern halves of the city together.

This pragmatically composed city contains only a few examples of the genius of the Renaissance spirit, of the perspective construction and arrangement of space. De Markt became a monumental square when the town hall was rebuilt by Hendrick de Keyser in 1618. The spirit of the Renaissance can also be seen in the wide cross streets, breaches that replaced narrow alleys, such as

Choorstraat, Nieuwstraat and Doelenstraat. An important intervention was the construction of the Beestenmarkt (Animal Market), the final link in the diagonal chain of squares created after the iconoclastic fury of 1567 when the Friar Minor Monastery had been demolished.

Delft and Delfland

The spatial relationship between city and surroundings is, like that of many cities in the Low Countries, special because of the influence of both the geomorphology and the reclamation history of the environs on the shape of the city. This is expressed in the barge canals, waterways that enter the city from every direction. In contrast to this, the boundary between city and countryside is sharply demarcated by fortifications, first by city walls and gates and later by city promenades on the high ramparts.

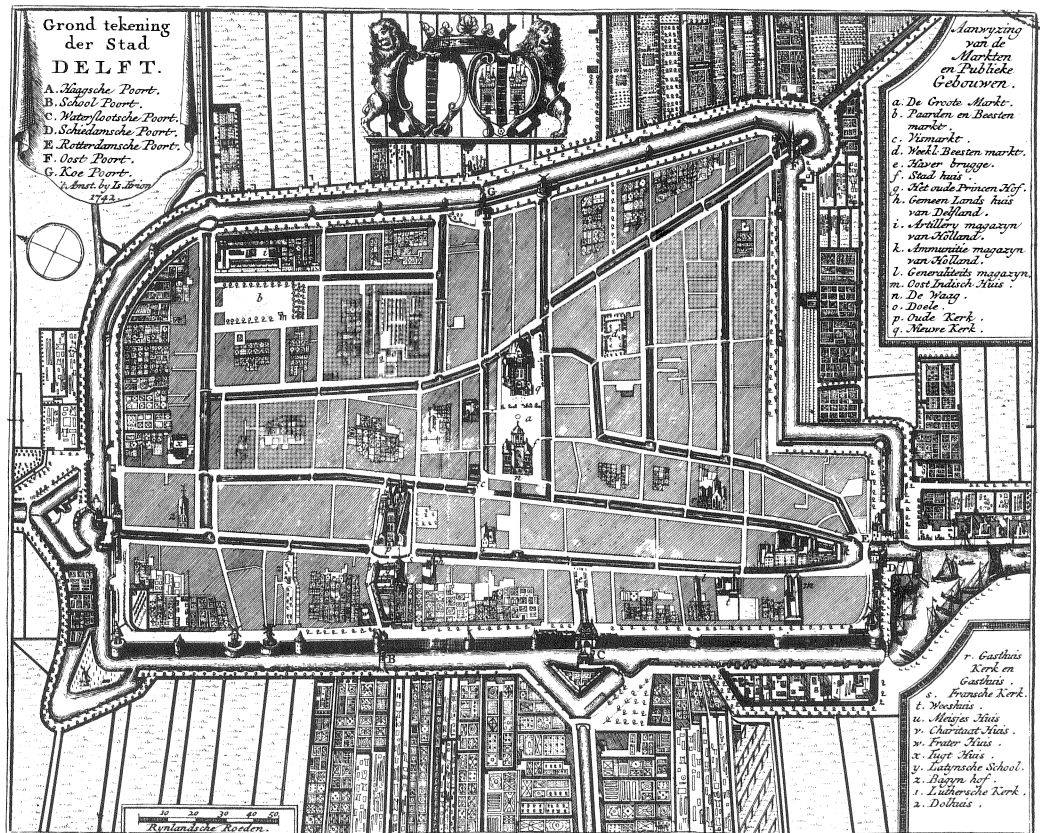

De Spoorsingel in 1923

Deze pragmatisch opgebouwde stad bevat slechts enkele voorbeelden van het vernuft van de renaissance-geest, van het perspectivisch construeren en ordenen van de ruimte. De Markt werd een monumentaal plein door de herbouw van het stadhuis in 1618 door Hendrick de Keijzer. De geest van de renaissance is ook herkenbaar in de brede dwarsstraten, doorbraken die smalle stegen vervingen, zoals de Choorstraat, de Nieuwstraat en de Doelenstraat. Een belangrijke ingreep was de aanleg van de Beestenmarkt, na de sloop van het Minderbroedersklooster tijdens de beeldenstorm in 1567. Zo ontstond de laatste schakel in de diagonale pleinenreeks.

Delft en Delfland

De ruimtelijke relatie tussen stad en omgeving is, zoals bij veel steden in de Lage Landen, bijzonder vanwege de invloed van de geomorfologie en van de ontginningsgeschiedenis van het ommeland op de stadsvorm. Dit komt tot uiting in de trekvaarten, waterwegen die vanuit alle windrichtingen doorlopen tot in de stad. In contrast daarmee wordt de grens tussen stad en land scherp gemarkeerd door de vestingwerken, aanvankelijk door stadsmuren en poorten, later door de stadswandelingen op de hoge bolwerken.

Delft in 1742

Second step: 1835-1892

The advance of modernisation

After the French rule had ended, the new Dutch king's incentives policy provided an arena for local economic revival. Because of its favourable location with respect to railway lines and shipping routes, as well as its agrarian hinterland, Delft developed into a small industrial city. After the farming crisis of 1870, a large number of unemployed farm labourers began migrating to the city. The population soon reached 25,000, an increase of 70%. The necessary modernisation provided C.J. de Bruyn Kops, municipal architect from 1856 to 1891, with plenty of work.

Arrival of the railway

In 1839, the Dutch Iron Railway Company's plans to extend their line, Haarlem-The Hague, on to Rotterdam had far-reaching consequences. Their civil engineer, F.W. Conrad, wanted the line to be about half a kilometre from the city. In this way, an area would exist for the creation of a fashionable residential neighborhood. However, given the limited market for luxury housing in Delft, there was enough room along the city canals for such a purpose. Therefore the line was finally laid right next to the moat. The station was built in 1847, a stone's throw from the largest city gate, the St. George or Waterslootsepoort, demolished in 1846 to make way for a small

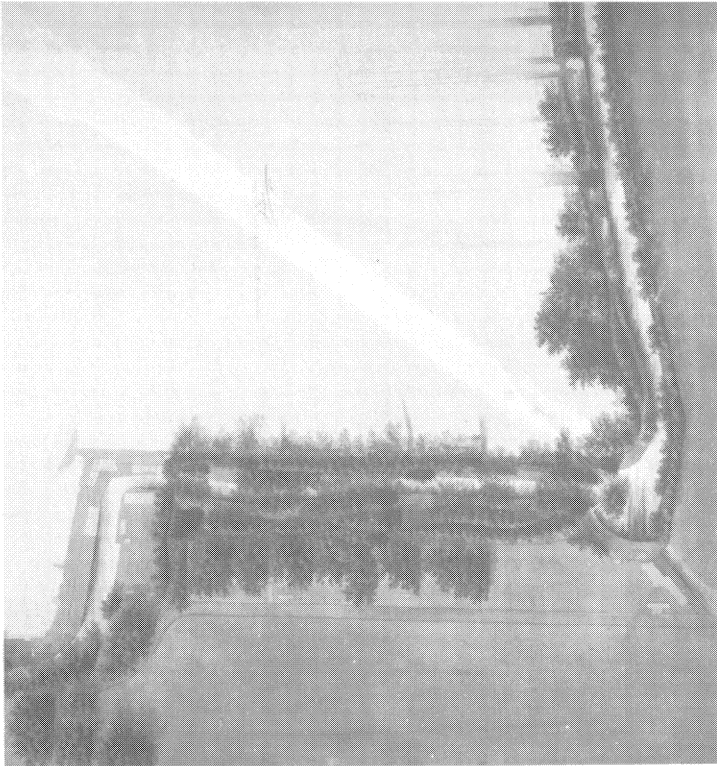
station square and a loading and landing quay. The railway emphasised the difference between east and west. Eastern Delft became the peaceful side, while the bustle of shipping, trade and industry exemplified the west.

Picturesque perimeter

The conversion of the ramparts transpired in a less vigorous manner. In 1836, the municipality organised a competition. The crown of modest city walls was to be changed into a festive 'surround', a pleasant city promenade. The commission was granted to landscape architect, J.D. Zocher, who introduced a new aesthetic. The perspectively arranged landscape was ploughed under and transformed into a Romantic-picturesque landscape. Here the people of Delft could lay aside their everyday cares and drift away in illusive dreams. Within the narrow confines of Delft's ramparts, this was no easy task, but Zocher had a freer rein on the south side. In connection with the 18th century Arcadia of Nieuwelaan and Zuidelijke Avenue, he designed an extensive pleasure garden, a residential park for strolling. Upon execution, the plans were drastically simplified, especially on the south side. In 1870, a dumping grounds, The Ashes, was set up here, followed by the construction of the Municipal Gasworks in 1875.

The continuation of modern times

In about 1870, modern times definitely got under way. In 1864, Thorbecke converted The Royal Academy into The Polytechnic School. In 1865 and 1875, De Bruyn Kops built its first monumental accommodations on a prominent site on the Westvest, part of which had been transformed into a boulevard.

J.D. Zocher, ontwerp voor de bolwerken met stadswandeling, 1873
J.D. Zocher, design for the city ramparts with promenade, 1873

Tweede sprong: 1835-1892

Modernisering in opmars

Na de Franse tijd bood de stimuleringspolitiek van de nieuwe Nederlandse koning ruimte voor een lokale economische opbloei. Door de gunstige ligging ten opzichte van spoor- en scheepvaartwegen en het agrarische achterland kon Delft uitgroeien tot een kleine industriestad. Na de landbouwcrisis van 1870 kwam een grote trek op gang van werkeloze landarbeiders naar de stad. De bevolking groeide met zeventig procent, tot vijftientig duizend inwoners. De noodzakelijke modernisering van de stad verschaftte volop werk aan gemeentearchitect C.J. de Bruyn Kops, werkzaam van 1856 tot 1891.

De komst van het spoor

Het plan uit 1839 van de Hollandse IJzeren Spoorwegmaatschappij, om de lijn Haarlem-Den Haag door te trekken naar Rotterdam, had ingrijpende gevolgen. Spoorwegingenieur F.W. Conrad wilde het spoor op een afstand van een halve kilometer vanaf de stad leggen. Op die manier zou ruimte ontstaan voor een deftige stationswijk. De stadssingels boden echter nog volop ruimte, gezien de beperkte markt voor luxe woningen in Delft. Om die reden werd gekozen voor een tracé vlak langs de vestinggracht. Het station werd gebouwd in 1847, op steenworp afstand van de grootste stadspoort, de St. Joris of Waterslootsepoort. Deze werd in 1846 gesloopt om plaats te maken voor een klein stationsplein en een laad- en loskade. Het spoor versterkte het verschil tussen west en oost. De oostzijde van Delft werd de stille kant, de westzijde de drukke kant, met scheepvaart, handel, en nijverheid.

Gebouwen van de Polytechnische School aan de Westvest, ca 1890
Buildings of the Polytechnical School on the Westvest, ca 1890

**Noordelijk gedeelte van Delft met
Agnetapark (1882-1885) en
Nieuwe Plantage (1894)**

Northern part of Delft with
Agnetapark (1882-1885) and
Nieuwe Plantage (1894)

At the same time, population growth was producing a serious demand for inexpensive working-class housing. When nearly all vacant building sites in the inner city had been filled up, the need for a systematic urban expansion plan arose. This was a difficult proposition, however, owing to the municipality's boundary lines. Delft was wedged between the municipalities of Hof van Delft and Vrijenban. It therefore lacked the space for a forceful overall plan in which liberal ideals could be carried out. In 1878, De Bruyn Kops limited himself to a simple street plan, the Westerkwartier. The district was set up as a middle-class neighbourhood, but the accent soon shifted to the most inexpensive working-class dwellings. The type most often constructed was a narrow, deep alcove dwelling with a kitchen extension and large sleeping loft to accommodate the usually numerous family members.

Model community

In sharp contrast to this, a model community, the Agnetapark, was built by J.C. van Marken, a utopian-socialist oriented industrialist. Landscape architect L.P. Zocher did not base his design on the model of the military camp, as in many foreign examples, but on the Romantic villa park. This model offered a perfect stage for the harmonious life in Van Marken's extended family of factory workers. By combining four working-class dwellings under one roof and by locating the communal facilities in pavilions, the effect was similar to that of a villa park. The pavilions are elegantly reflected in the large pond, giving the garden village a strong sense of unity. The character of a model community is also expressed in the location: it is not built up against the city like an outer skin, but, separated from the city by a park, is constructed as an autonomous centre with its own access road.

Pittoreske stadsrand

Op een minder doortastende wijze verliep de omvorming van de vestingwallen. In 1836 schreef de gemeente een prijsvraag uit. De bescheiden Delftse stadskroon moest worden veranderd in een feestelijke 'environ', een aangename stadswandeling. De opdracht ging naar tuinarchitect J.D. Zocher, die een nieuwe esthetiek introduceerde. Het perspectivisch geordende landschap werd omgeploegd tot een romantisch-pittoresk landschap. Daar konden de Delftenaren afstand nemen van het alledaagse om weg te dromen in illusies. Binnen de smalle maat van de Delftse vestingwerken was dit geen eenvoudige opgave, maar aan de zuidzijde kon Zocher zich wat vrijer uitleven. In samenhang met het 18e eeuwse arcadië van Nieuwelaan en Zuidelijke Avenue, tekende hij een uitgestrekte lustwarande, een wandel- en villapark. Bij de uitvoering werden de plannen drastisch vereenvoudigd, met name aan de zuidzijde. In 1870 werd een stortplaats ingericht, De Asch, en in 1875 volgde de bouw van de gemeentelijk Gasfabriek.

De moderne tijd zet door

Omstreeks 1870 zette de moderne tijd definitief door. De Koninklijke Academie werd in 1864 door Thorbecke omgevormd tot Polytechnische School. De Bruyn Kops bouwde in 1865 en in 1875 haar eerste monumentale behuizing, op een markante plek aan de Westvest, die tot een stukje boulevard werd omgevormd.

Te zelfder tijd veroorzaakte de bevolkingsgroei een grote vraag naar goedkope arbeiderswoningen. Nadat vrijwel alle lege plekken in de binnenstad waren volgebouwd ontstond behoefte aan een planmatige stadsuitleg. Dit werd echter bemoeilijkt door het beloop van de gemeentegrenzen. Delft lag ingeklemd tussen de gemeenten Hof van Delft en Vrijenban. Daardoor ontbrak de ruimte voor een meeslepend totaalplan, waarin de idealen van het liberale denken konden worden uitgedragen. De Bruyn Kops beperkte zich in 1878 tot een eenvoudig stratenplan, het Westerkwartier. De wijk werd opgezet als een burgerwijk, maar al snel verschoof het accent naar de goedkoopste arbeiderswoningen. Het meest gebouwde woningtype was een smalle, diepe alcoofwoning met een uitgebouwde keuken en met een grote slaapzolder voor het veelal kinderrijke gezin.

Modelkolonie

Een scherp contrast hiermee vormt het Agnetapark. J.C. van Marken, de utopisch-socialistisch georiënteerde industrieel, bouwde deze modelkolonie. Het ontwerp baseerde landschapsarchitect L.P. Zocher niet op het model van het militaire kampement, zoals in veel buitenlandse voorbeelden, maar op het romantische villa-park. Dit model bood een perfecte enscenering voor het harmonische leven in Van Markens grote fabrieksfamilie. Door vier arbeiderswoningen onder één dak samen te voegen en door het situeren van de collectieve voorzieningen als paviljoens, werd het karakter van een villapark benaderd. De paviljoens spiegelen zich elegant in de grote vijver, wat het tuindorp een sterke eenheid verschaft. Ook in de situering komt het karakter van een modelkolonie tot uiting: niet als een schil tegen de stad aangelegd, maar als een autonome kern met een eigen toegang en afgescheiden van de stad door een park.

Third step: 1892-1921

Industrial city, girded anew

A significant infrastructural project marks the beginning of this dynamic period: the diversion of the Rhine-Schie Canal on the city's east side. The modernisation of barges imposed higher demands on the waterways. On both the north and south sides, the bends in the canal were amply cut off, creating two large city islands. The Arcadian pleasure garden in the south was transformed into an island of industry and technique, while the northern island was made into a new Arcadia. In 1894, park architect H.A.C. Poortman submitted a plan for the construction of the Nieuwe Plantage, complete with a luxurious residential quarter, thereby laying the cornerstone for the most monumental urban landscape in Delft.

The Housing Act of 1901

After the turn of the century, town planning in Delft took flight, partly as a result of the Housing Act of 1901. Every city with a population above 10,000 was required to draw up an expansion plan. Delft set to work with gusto, at a faster pace than most of the big cities. M.A.C. Hartman, municipal architect from 1891 to 1917, had already submitted his plan in 1908. The local circle of entrepreneurs and industrialists, supported by the Technical University, evidently had a great deal of influence. The plan included, among other things, the outline for the development of the Technical University. In addition, it contained a modern harbour complex. Despite the many legal and practical limitations, Hartman launched, for the first time, a concept of cohesion in urban form, in relationship with

an extensive beltway. Juliana-laan, in the southern section of the city, largely executed according to his plan, still bears traces of the latter.

Great strides in progress

In 1898, as part of a plan to penetrate the inner city in an east-west direction, the Nieuwe Langendijk was backfilled. Construction of a new railway station in 1885 (Chr. B. Posthumus Meyes) made it clear that railway travel could no longer be ignored. The design of the watertower at the Kalverbos (M.A.C. Hartman) expressed the importance of municipal control over facilities for 'public welfare' and comfort. The Technical University was considerably expanded, especially in the southern part of the inner city. Shortly after the Rhine-Schie Canal was cut, government architect J. van Lokhorst designed two buildings on the opposite side of the canal, one for Geodesy (1898) and the other for Physics and Electrical Engineering ((1903). These were followed by his first overall plan for the Technical University in 1906, on the south side of the Rhine-Schie Canal. The buildings were grouped, as large pavilions, around a triangular park (De Vries van Heijst Park).

**Concept uitbreidingsplan
Hartman, 1908**
Concept extension plan
Hartman, 1908

Derde sprong: 1892-1921

Nijvere stad, opnieuw omgord

Een groot infrastructureel project markeert het begin van deze dynamische episode: de omlegging van het Rijn-Schiekanaal om de oostzijde van de stad. De modernisering van de binnenvaartschepen stelde hogere eisen aan het vaarwater. Zowel aan de noord- als aan de zuidzijde werden de bochten ruim afgesneden waardoor twee grote stadseilanden ontstonden. De arcadische lustwarande in het zuiden veranderde in een eiland van bedrijf en techniek, terwijl het noordelijke eiland werd ingericht als een nieuw arcadië. In 1894 diende 'parkarchitect' H.A.C. Poortman een plan in voor de aanleg van de Nieuwe Plantage met een luxe woonkwartier, waarmee hij de grondslag legde voor het meest monumentale stedelijke landschap in Delft.

De Woningwet van 1901

Na de eeuwwisseling nam ook in Delft de stedenbouw een vlucht, mede als gevolg van de Woningwet van 1901. Steden met meer dan tienduizend inwoners waren verplicht om een uitbreidingsplan vast te stellen. Delft pakte dit voortvarend aan, sneller dan veel grote steden. Al in 1908 diende M.A.C. Hartman, gemeentearchitect van 1891 tot 1917, zijn plan in. De kring van locale ondernemers en industriëlen, gesteund door de Technische Hogeschool, had kennelijk een grote invloed. Het plan gaf onder meer de hoofdlijn aan voor de ontwikkeling van de Hogeschool, bolwerk van vooruitgang. Daarnaast bevatte het een modern havencomplex. Ondanks de vele wettelijke en praktische beperkingen lanceerde Hartman voor het eerst een idee over samenhang in de stadsvorm, gekoppeld aan een grote gordelweg. Deze is nog altijd herkenbaar in de Julianalaan, in de zuidelijke stadsuitleg, die grotendeels volgens zijn plan werd uitgevoerd.

Gebouw voor Geodesie, J. van Lokhorst, 1898
Geodesie faculty building, J. van Lokhorst, 1898

Fourth step: 1921-1945

Greater Delft and Delfland

In the early 1920s, Delft evolved into a factory city. Of the rapidly increasing population, 20% were employed by industry. Between 1920 and 1930 the population reached 50,000, a 25% increase. This forced the authorities to take an active role in urban development. The Department of Urban Development, responsible for work created by the Housing Act of 1901, was set up in 1917. When the bordering municipalities of Hof van Delft and Vrijenban were annexed in 1921, there was, for the first time, room for an integral plan. Delft became Greater Delft.

The urban aesthetic and regional planning

The period between the two World Wars was the age of the urban aesthetic and regional planning. The phenomenon of the urban aesthetic emerged in the early 1920s in public housing. The project around the J.W. Frisoplein in the Wippolder (Gulden and Geldmaker), built in 1921, filled a pioneer's role in this respect. A high point was the expansion of the Agnethapark in 1926 (Jan Gratama), a vast surface of water framed by working-class housing. The success of these projects made urban-aesthetic modernisation a central theme of urban development. A second rejuvenation took place in the thinking concerning the city and its environs. The city was no longer considered to be a circumscribed

enclave, but was seen as a functional link within a region. Town planning was thus given a new dimension.

These two topics of modernisation grew out of a turbulent moment in Delft politics: the threatened backfilling of the famous Oude Delft Canal as a result of the electrification of the tramline from Delft to The Hague. The backfilling plan became a 'public issue', with the accompanying rain of protest, in particular from those involved in the protection of historic monuments. The Municipality of Delft also offered resistance. The authorities called in a committee of experts, among whom was H.P. Berlage. In the summer of 1921, a report was issued in which both central themes, the urban aesthetic and regional planning, were introduced.

Woningen J.W. Frisoplein, Gulden en Geldmaker, 1921
Housing J.W. Frisoplein, Gulden en Geldmaker, 1921

Tekens van vooruitgang

De opkomst van het moderne verkeer noopte tot ingrepen in de grachtenstad. De Nieuwe Langendijk werd in 1898 gedempt, als onderdeel van een geplande oostwest-doorbraak dwars door de binnenstad. De bouw van het nieuwe stationsgebouw in 1885 (Chr. B. Posthumus Meyes) maakte duidelijk dat het reizen per spoor niet meer kon worden weggedacht. Het ontwerp van de watertoren bij het Kalverbos (M.A.C. Hartman) bracht het belang tot uitdrukking van de gemeentelijke controle over voorziening van 'algemeen nut' en comfort. De Technische Hogeschool werd aanzienlijk uitgebreid, met name in het zuidelijke deel van de binnenstad. Kort na het graven van het Rijn-Schiekanaal ontwierp Rijksbouwmeester J. van Lokhorst twee gebouwen aan de overzijde van het kanaal, Geodesie (1898) en Physica en Electrotechniek (1903). In 1906 volgde zijn eerste totaalplan voor de Technische Hogeschool, aan de zuidzijde van het Rijn-Schiekanaal. De gebouwen werden als grote paviljoens gegroepeerd rond een driehoekig plantsoen (De Vries van Heijstplantsoen).

Vierde sprong: 1921-1945

Groot-Delft en Delfland

In het begin van de jaren twintig ontwikkelde Delft zich tot een fabrieksstad. Van de snelgroeiende bevolking vond 20% werk in de industrie. Tussen 1920 en 1930 groeide de bevolking met 25%, tot vijftigduizend inwoners. Dit dwong de overheid tot een actieve rol in de stadsontwikkeling. In 1917 werd de Dienst Stadsontwikkeling ingesteld. Deze werd belast met taken die voortvloeiden uit de Woningwet van 1901. Bij de annexatie van de twee grensgemeenten, Hof van Delft en Vrijenban in 1921, ontstond voor het eerst ruimte voor een integraal plan. Delft werd Groot-Delft.

Stadsesthetiek en regionale planning

De episode tussen beide wereldoorlogen staat in het teken van de stadsesthetiek en de regionale planning. Het fenomeen van de stadsesthetiek kwam begin jaren twintig naar voren in de sociale woningbouw. Het project rond het J.W. Frisoplein in de Wippolder (Gulden en Geldmaker), gebouwd in 1921, vervulde in dit opzicht een pioniersrol. Een hoogtepunt werd de uitbreiding van het Agnetapark in 1926. Jan Gratama ontwierp een grote waterspiegel, omlijst door arbeiderswoningen. Het succes van deze projecten maakte de stadsesthetische vernieuwing tot een centraal thema van de stadsontwikkeling. Een tweede vernieuwing was het denken over stad en streek. De stad werd niet langer beschouwd als een afgeperkte enclave, maar als een functionele schakel in een regio. Stedebouw kreeg daarmee een nieuwe dimensie.

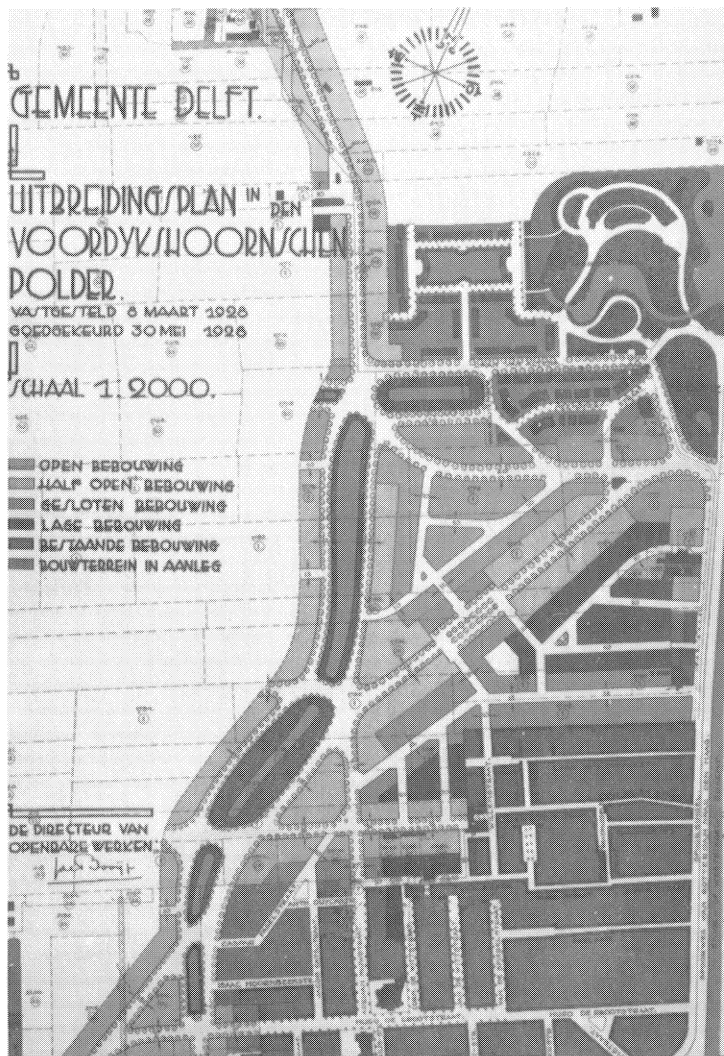
Deze tweeledige vernieuwing kwam voort uit een roerig moment in de Delftse politiek: de dreigende demping van de befaamde Oude Delft, als gevolg van de electrificatie van de tramlijn Delft-Den Haag. Het dempingsplan werd een 'publieke quaestie', met de bijbehorende regen van protesten, met name vanuit de wereld van de monumentenzorg. Ook de Gemeente Delft kwam in verzet. Ze liet zich adviseren door een commissie van deskundigen, waaronder H.P. Berlage. In de zomer van 1921 kwam een rapport uit waarin de beide centrale thema's, stadsesthetiek en regionale planning, werden geïntroduceerd.

Greater Delft and the regional plan

On the basis of this first move, the new town planner, J. De Booi, Jr., C.E., was able to raise the subject of the tramline to the level at which it belonged: integral urban development. He convinced the Hague Tram Company to choose for a route that would spare the canals.

In 1927, Delft and the HTC came to an agreement concerning the project Hague Road Works, an ambitious plan that resulted in a new road with a tramline alongside that enters Delft on the northeast side and, via the Nieuwe Reineveld Bridge, curves around the west side of the inner city, the Westvest, on its way to the station.

In 1931, De Booi presented the 'Design for the Expansion of Delft, Regional Plan Rotterdam-Delft-The Hague', a plan that assumed a tripling of Delft's population to 150,000 inhabitants. His main goal was to prevent Rotterdam and The Hague from merging into 'a single dismal mass of housing'. The city was to be flanked on four sides by green buffer zones criss-crossed by broad avenues. This plan guided Delft's urban development for many decades. A vital element was the provision for open areas of greenery. In this respect, Delft was poorly endowed. Many affluent residents turned their backs on the city, attracted by the plentiful greenery of coastal suburbs, leaving behind an increasingly pauperised Delft. To turn this tide, a regional recreational area was projected: the present Delftse Hout. Urban development had clearly reached a turning point.

Uitbreidingsplan in de Voordijkshoornschen polder, J. de Booy jr, 1928
Extension plan Voordijkshoornschen polder, J. de Booy jr, 1928

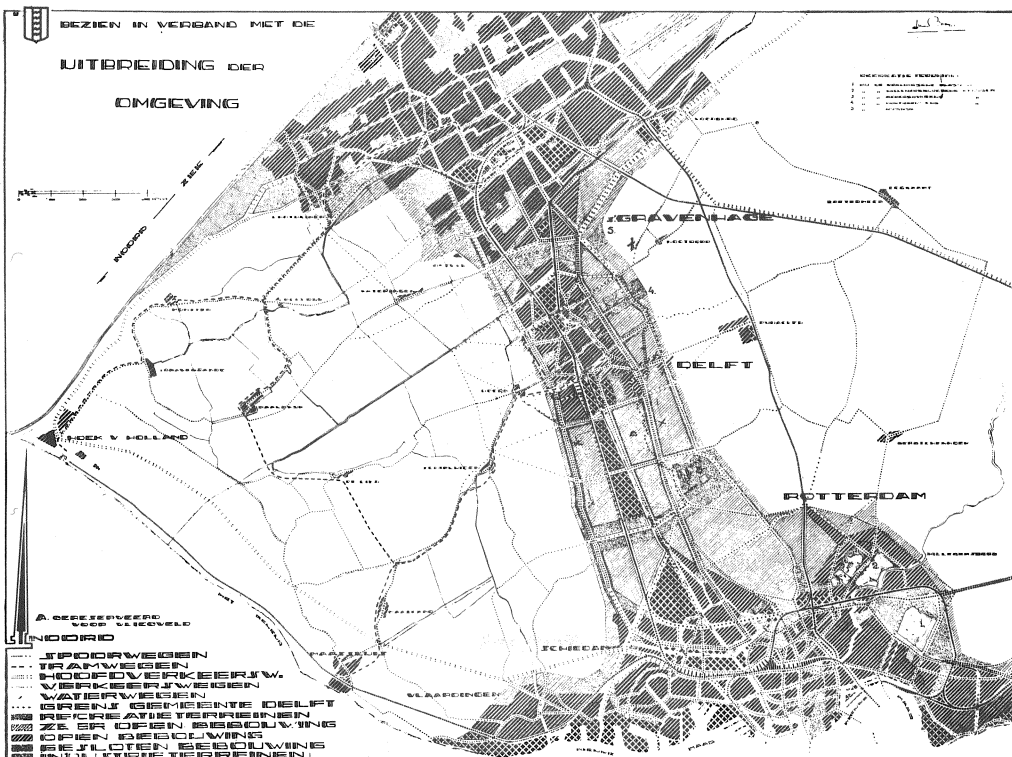
Greater Delft and the urban aesthetic

Just as many other cities, Delft was under the influence of the body of ideas emanating from H.P. Berlage during this period. He envisioned the city as an integral work of art. His motto was 'unity in multiplicity'. When thinking of 'urban beauty', one must consider more than just fashionable neighbourhoods. The urban aesthetic must become a factor in the realm of public welfare, a harbinger of an enduring and more prosperous future, in which there will no longer be a place for significant social distinctions. Berlage was searching for an aesthetic that, on one hand, would tolerate the massiveness and turbulent growth of the city as a given and, on the other, would lead to a new realisation of beauty. Translated into concrete plans, 'unity in multiplicity' leads to a manner of dealing with the city as a stratified spatial system.

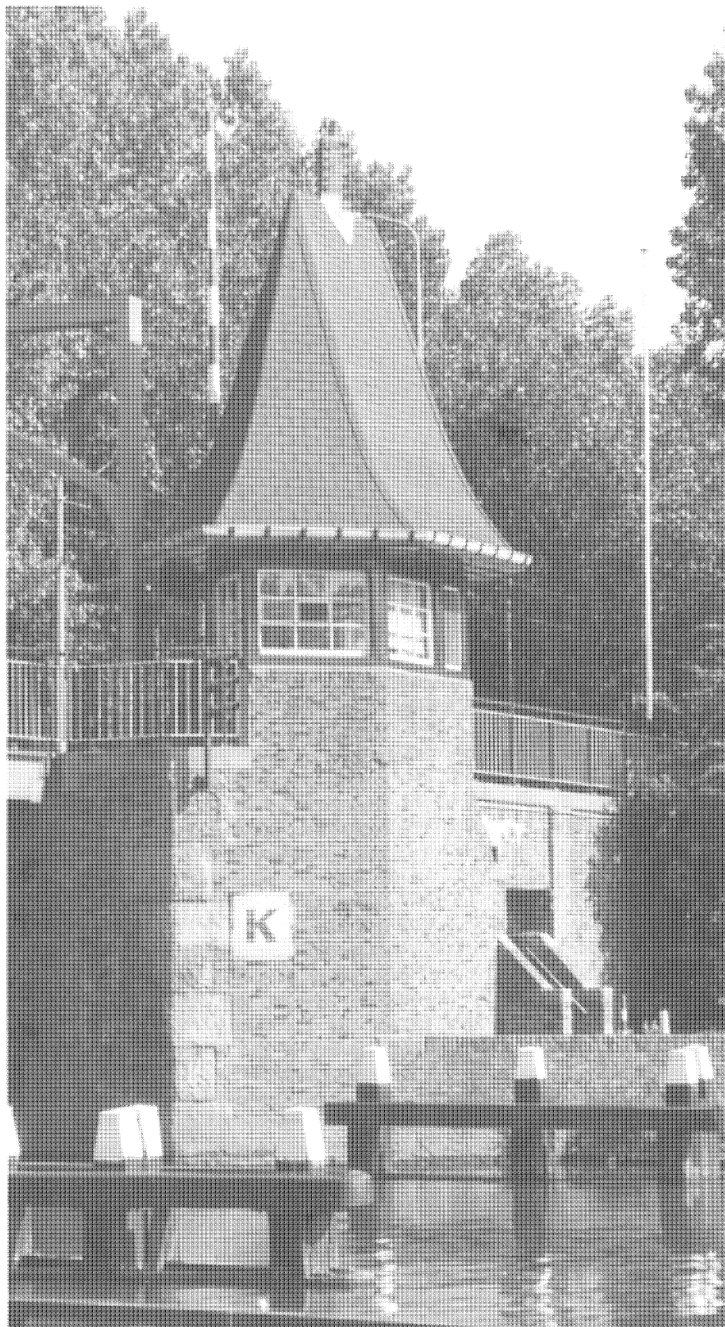
Groot-Delft en het streekplan

Op basis van deze voorzet kon de nieuwe stedenbouwkundige, ir. J. de Booy jr., de tramquestie op het niveau tillen waar deze thuishoorde: de integrale stadsontwikkeling. Hij wist de Haagsche Tramweg Maatschappij te winnen voor een tramtracé dat de grachten zou sparen. In 1927 sloten Delft en HTM een accord over het project Haagwegwerken, een ambitieus plan dat resulteerde in een nieuwe weg met een vrije trambaan, die Delft aan de noordoostzijde binnenkomt en die via de Nieuwe Reineveldbrug wordt omgebogen, langs de westzijde van de binnenstad, de Westvest, naar het station.

In 1931 presenteerde De Booy jr. het 'Uitbreidingsplan van Delft-Ontwerp streekplan Rotterdam-Delft-Den Haag', een plan dat uitging van een verdrievoudiging van de Delftse bevolking tot honderdvijftigduizend inwoners. Zijn belangrijkste oogmerk was voorkomen dat Rotterdam en Den Haag zouden aaneengroeien tot 'een groote troostelooze huizenzee'. Aan vier zijden werd de stad geflankeerd door groene bufferzones waar brede parkwegen door heen lopen. Gedurende vele decennia was dit plan richtinggevend voor de stadsontwikkeling van Delft. Een belangrijk onderdeel was de stedelijke groenvoorziening. Delft was in dit opzicht karig bedeeld. Veel welgestelden keerden de stad de rug toe, aangetrokken door de groene forensengemeenten langs de kust, waardoor een steeds armlastiger Delft achterbleef. Om dit tij te keren werd een regionaal recreatiegebied geprojecteerd, de huidige Delftse Hout. De stadsontwikkeling stond duidelijk op een punt van kentering.

Uitbreidingsplan van Delft, J. de Booy jr, 1931
Extension plan Delft, J. de Booy jr, 1931

Het bedieningshuisje
The controlroom

'Stratified' in the sense of built up from a hierarchical system of levels of scale, with house and city as extremes. In designing, Berlage tried to liberate the various strata to the best of his ability, making them easy to differentiate.

The Hof van Delft and the pixie's pointed cap

Berlage's influence can clearly be felt in De Booi's 1928 plan for the Voordijkhoornseepolder in particular. This plan for a western expansion embodies, for the first time, a stratified system of structuralised areas:

a beltway, a city park, a broad canal and an access road. Right up to the present day, this design intervention proves its validity. The 'Hof' is a popular residential area, with well-functioning facilities grouped around a central shopping square on the Hof van Delftlaan. New ideas also emerged on the level of scale represented by houses and blocks of buildings, even in projects built by private contractors. Many composite street facades were designed as one aesthetic whole.

A second example is the project Hague Road Works, with the Nieuwe Reineveld Bridge as its focal point. The bridge was designed by W. Gijzen, C.E., head of the project, as a jewel in the landscape as well as a new 'entrance' to the city. This bridge is a manifestation of the 'art' of design on more than one level of scale. Along with its approach ramps, it transects the vulnerable park landscape of Kalverbosch and Nieuwe Plantage, without harming it, however. This was achieved by lining the long ramps with rows of stately trees. Within this transformed landscape, the eye is immediately caught by one element: the pointed pixie cap crowning the bridge master's house - an element of surprise as well as a fixed point of identification in the city wood.

Groot-Delft en de stadsesthetiek

Evenals veel andere steden stond Delft in deze episode onder invloed van het stedenbouwkundige gedachtegoed van H.P. Berlage. Deze beschouwde de stad als een totaal kunstwerk. Zijn devies was 'eenheid in veelheid'. Het denken over 'stadsschoon' moest niet beperkt blijven tot de luxewijken. Stadsesthetiek moest een factor worden "tot Nut van 't Algemeen", een voorbode van een bestendige en meer welvarende toekomst, waarin geen plaats meer zou zijn voor grote sociale verschillen. Berlage zocht naar een esthetiek die enerzijds de massaliteit en de onstuimige groei van de stad als gegeven accepteert en die anderzijds leidt tot een nieuw schoonheidsbesef. Vertaald in concrete plannen leidt het devies 'eenheid in veelheid' tot het behandelen van de stad als een gelaagd ruimtelijk systeem. Gelaagd, dat wil zeggen, opgebouwd uit een hiërarchisch stelsel van schaalniveau's, met huis en stad als uitersten. Bij de vormgeving streefde Berlage ernaar om deze verschillende lagen zoveel mogelijk te verzelfstandigen, zodat ze goed herkenbaar zijn.

De Hof van Delft en de kabouterpuntmuts

Met name in het plan voor de Voordijkhoornse polder uit 1928 van De Booij jr. komt de invloed van Berlage duidelijk naar voren. Dit plan voor de westelijke uitbreiding bevat voor het eerst een gelaagd stelsel van structurerende ruimtes: een gordelweg, een stadspark, een brede singel en een invalsweg. Tot op de dag van vandaag bewijst deze vormingreep haar validiteit. 'De Hof' is een geliefd woonoord, met goed functionerende voorzieningen die zich groeperen rondom een centraal winkelplein in de Hof van Delftlaan. Ook op het schaalniveau van woning en bouwblok drongen nieuwe denkbeelden door, zelfs bij projecten van particuliere bouwondernemers. Veel straatwanden werden ontworpen als één esthetisch geheel. Een tweede voorbeeld is het project Haagwegwerken, met de Nieuwe Reineveldbrug als hoogtepunt. De brug werd ontworpen door ir. W. Gijzen, hoofd van de Haagwegwerken, als een sieraad in het landschap én als nieuwe 'binnenkomst' van de stad. Hij maakte van de brug een manifestatie van de 'kunst' van het vormgeven op meerdere schaalniveau's. De brug doorsnijdt met zijn opritten het kwetsbare parklandschap van Kalverbosch en Nieuwe Plantage, echter zonder het te beschadigen. Dit bereikte hij door de lange brug-opritten te voorzien van een statige laanbeplanting. Binnen dit getransformeerde landschap kreeg één element bijzondere aandacht: de kabouterpuntmuts van het brugwachtershuisje. Een element van verrassing én een vast herkenningspunt in het stadsbos.

Vijfde sprong: 1945-1954

Delft en de 'organische stad'

Anders dan in de voorafgaande periode, waarin Delft visionaire plannen ontwikkelde, wordt het eerste decennium van de wederopbouwperiode gekenmerkt door behoedzaamheid. Delft had weliswaar weinig directe oorlogsschade ondervonden, maar de indirecte schade was groot. Met name de industrie was zwaar getroffen. Het ruimtelijk beleid van het eerste naoorlogse decennium was gebaseerd op het concept van 'de organische stad'. Het eerste Delftse Structuurplan uit 1950 draagt hiervan de sporen. De metafoor van het organisme maakt het mogelijk de stad te zien als een samenspel van afzonderlijke 'functionele' patronen: verkeer, groen, voorzieningen en woonwijken. Vanuit het landschap dringen groene wiggen de bebouwde kom binnen. Deze staan voor de longen van het organisme. Tussen de wiggen wordt woningbouw in kleine buurteenheden gesitueerd, gegroepeerd rond een klein centrum.

Fifth step: 1945-1954

Delft and the 'organic city'

In contrast to the previous period, in which Delft developed visionary plans, the first decade of postwar reconstruction was characterised by caution. Although Delft had experienced little direct damage from the war, a great deal of indirect damage had been done. Its industry, especially, had been hard hit. Town planning during the first postwar decade was based on the concept of 'the organic city'. The first Structural Plan for Delft, from 1950, bears traces of this. Using the organism as a metaphor, the city can be viewed as an ensemble of autonomous 'functional' patterns: traffic, greenery, facilities and residential areas. From the

landscape of the environs, green wedges penetrate the built-up area. These represent the lungs of the organism. Between the wedges, housing is located in small neighbourhood units grouped around a modest centre. The enclosed prewar block of buildings was replaced by an open method of land division, so that everyone can equally enjoy light, air and greenery. In order for such a concept to be realised, a great deal of space is needed.

The Structural Plan of 1950 therefore assumes that Delft will once more be able to annex a sizable area, this time to the south of the city. Compared to De Booi's 1931 plan, new elements are: a traffic tunnel (Irene Tunnel) under the railway and, connected to it, an inner beltway

along the city ramparts. The new Technical University district is connected to the inner city via a radial access road making use of a bridge over the canal.

The open method of building

The neighbourhoods on the east side of the city, built in the 1950s, are excellent examples of the then modern concept of public housing: the Bomenwijk (W. van Tijen, C.E.) and 'Die Delfgaauwsche Weye' (S.J. van Embden, C.E.).

Experiments with new housing types and patterns of land division took place in these neighbourhoods. Within a fixed framework, a varied milieu was created by laying out building plots in different directions and carefully arranging the greenery. The first high-rise flat in Delft was built by

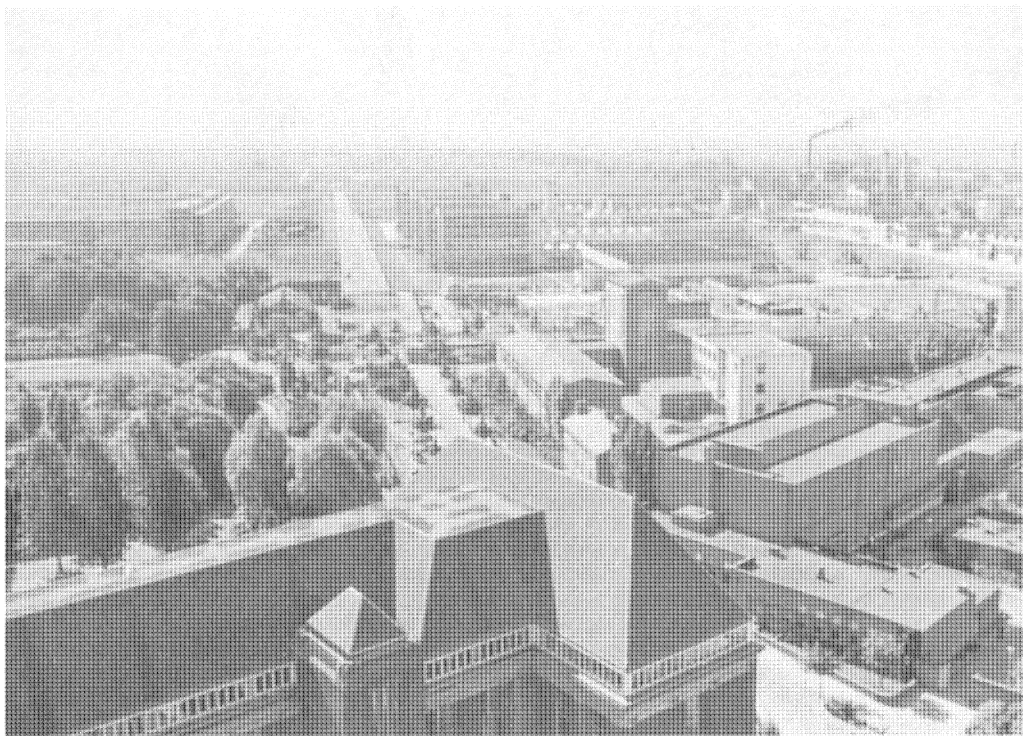

Vogelvlucht opname van de Bomenwijk in aanbouw, W. van Tijen, 1947
Aerial view of Bomenwijk under construction, W. van Tijen, 1947

Het vooroorlogse gesloten bouwblok werd vervangen door de open verkavelingswijze, zodat eenieder in gelijke mate kan genieten van licht, lucht en groen. Om deze opvattingen te kunnen realiseren is veel ruimte nodig. Het Structuurplan 1950 gaat er daarom vanuit dat Delft opnieuw een omvangrijk gebied zal mogen annexeren, nu aan de zuidzijde van de stad. In vergelijking met het plan van De Booi jr. uit 1931 zijn nieuwe elementen: de Irenetunnel onder het spoor én in aansluiting daarop, een binnenringweg langs de stadsvest. De nieuwe TH-wijk is met een radiale verkeersweg verbonden met de binnenstad, via een brug over het kanaal.

De open bebouwingswijze

Met name de woonbuurten die aan de oostzijde van de stad werden gebouwd in de jaren vijftig, staan model voor de moderne opvatting over de volkswoningbouw: de Bomenwijk W. van Tijen) en 'Die Delfgaauwsche Weye' (S.J. van Embden). In deze buurten vonden experimenten plaats met nieuwe woningtypes en verkavelingspatronen. Binnen een strak kader ontstond een gevarieerd milieu door gebruik te maken van verschillende verkavelingsrichtingen en door een zorgvuldige beplanting. In 'Die Delfgaauwsche Weye' werd het eerste hoge woongebouw van Delft gerealiseerd (S.J. van Embden). Bijzonder hieraan is de combinatie van verschillende woningtypes en voorzieningen. Deze aanpak is karakteristiek voor de woonbuurten uit deze periode: een combinatie van vernieuwing én traditie, van experiment én gedegen vakmanschap.

De centrale allee van de TU wijk, de Mekelweg
Central axis of the Technical University complex, Mekelweg

Van Embden in 'Die Delfgaauwsche Weye'. Of special interest is the integration of various housing types and facilities in this building.

This approach is characteristic of the housing projects from this era: a combination of innovation and tradition, of experimentation and solid craftsmanship.

Modernisation of the Technical University district

In contrast to the cautious approach taken during Delft's postwar reconstruction, the modernisation of the Technical University, as a vital instrument of the national industrialisation policy, was tackled with vigour. Advisers were: J.H. Froger, C.E., the first Town Planning Professor, and S.J. van Embden, C.E. They presented the rail model, a favourite at that time for the construction of university cities, especially in America. The departure point is a linear public space that functions as a base for large monumental buildings. These present themselves with their facades facing the main axis, while the rear elevations offer space for expansion. In Delft, the rail model was given an asymmetric avenue, Prof. Mekelweg, with a broad esplanade on the east side and two different street facades. In 1958, the architect, J.H. van den Broek, C.E., launched the idea for the auditorium, nicknamed the 'frog'. By raising the auditorium and projecting it forward into the profile of the avenue, the university gained a monumentally marked entrance, a pivot between city and university.

Inner-city redevelopment

During this period, town-planning interventions occurred in the inner city for the first time in many years. The city needed to be 'cleaned up', made healthy. The neglected working-class neighbourhoods, in particular,

such as the Gasthuis-Moslaan quarter, were seen as hotbeds of infection, the specific bone of contention being the street of pleasure, Pieterstraat. The municipality rapidly began declaring slum properties unfit to live in and expropriating them. In addition to the social-hygienic aims of the redevelopment program, town-planning objectives were also included, such as widening streets, backfilling canals, evacuating courtyards and removing back streets.

Sixth step: 1954-1967

The centre of Greater Delfland

Shortly after the Second World War, concern arose at the provincial level with regard to the lack of decisiveness in Delft politics. Reconstruction was nearly at a standstill and housing production was proceeding very slowly.

Burgomaster G.E. van Walsum called in the Technical University's advisory pair, Froger and Van Embden. The latter was well known for his part in the reconstruction of Rotterdam. In 1951, the Municipal Town-Planning Advisory Bureau of Delft was established, officially headed by Harm de Vries, C.E.

The 'functional' city

The new dynamic approach could clearly be seen in the Major Development Plan of 1954, in which a choice was made to adopt the concept of the 'functional city'. This plan treated the city as a mechanised production process. The various urban functions are classified under separate spheres of influence: the inner city with the administrative and commercial centre, industrial zones, residential districts, hospital zone, recreation area and university district. In this machine, urban traffic has no other function than to distri-

bute people and goods to the various main urban 'functions'. A district's identity is no longer determined by public areas.

The neighbourhood idea

Linked to the concept of the 'functional city', they also worked with the neighbourhood idea, a remedy for social upheaval in the prewar city. In the neighbourhood idea, the concept of healthy, hygienic living was supplemented with a framework for urban social structure.

A multi-stage system was introduced between society and individual, between the anonymous city and the security of the family, a hierarchical pattern of organisation on seven levels: dwelling, building block, visual group, neighbourhood, district, borough, city. Each level corresponds to a certain stage of life in human development, from child to adult, and on every level social connections should occur, often combined with social services.

An important level is the visual group, an accumulation of various housing and building-block types, such as low-rise, semi-high-rise and high-rise. This group, or 'stamp' was used as a composite unit for the organisation of the neighbourhood. The first example was the Poptahof, composed of six visual groups, built by Van Embden in about 1960.

A large change in scale

The concept of the 'functional city' offered the possibility for a large change in scale. The size of the total urban area and the housing areas, as well as the scale of the spatial building blocks, became appreciably larger. The southwest side of Delft, in particular, gained expansive garden-city districts: Voorhof, Buitenhof and Tanthof. Here again, a sizable annexation, which took place in 1960, was needed.

Modernisering TH-wijk

In tegenstelling tot de behoedzame aanpak van de wederopbouw in Delft werd de modernisering van de Technische Hogeschool, als een vitaal instrument van de nationale industrialisatiepolitiek, doortastend aangepakt. Als adviseurs werden aangetrokken: J.H. Froger, de eerste hoogleraar Stedebouwkunde, en S.J. van Embden. Deze presenteerden het schaatsmodel, destijds favoriet bij de bouw van universiteitsteden, met name in Amerika. Het gaat uit van een lineaire openbare ruimte, die als drager functioneert voor grote monumentale gebouwen. Deze presenteren zich met een front naar de hoofd-as, terwijl de achterzijde ruimte biedt voor uitbreiding. In Delft kreeg het schaatsmodel een a-symmetrische allee, de Mekelweg, met een brede esplanade aan de oostzijde en met twee verschillende wanden. De architect J.H. van den Broek lanceerde in 1958 het idee voor 'de kikker', de aula. Door de aula op te tillen en vooruit te schuiven in het profiel van de allee, kreeg de hogeschool een monumentaal gemarkeerde entree, een scharnierpunt tussen stad en hogeschool.

Sanering binnenstad

In dit tijdvak werden voor het eerst sinds lange tijd stedebouwkundige ingrepen in de binnenstad gedaan. De stad moest worden gesaneerd, "gezond gemaakt". Met name de verwaarloosde volksbuurten, zoals het Gasthuislaan- Molslaan kwartier, werden beschouwd als ziektehaarden, met als steen des aanstoots de straat van vermaak, de Pieterstraat. In hoog tempo begon de gemeente 'krotwoningen' onbewoonbaar te verklaren en op te kopen. In het saneringsplan werden, naast sociaal-hygiënische, ook stedebouwkundige doelen gesteld: het verbreden van straten, het dempen van grachten, het uitkernen van binnenterreinen en het opheffen van achterstraten.

Zesde sprong: 1954-1967

Centrum van Groot-Delfland

Kort na de tweede wereldoorlog ontstond op provinciaal niveau bezorgdheid over de slagvaardigheid van de Delftse politiek. Het tempo van de wederopbouw lag laag en de woningproductie kwam traag op gang. Burgemeester G.E. van Walsum schakelde het adviseursduo van de Technische Hogeschool in, Froger en Van Embden. Deze laatste was bekend vanwege zijn aandeel in de Wederopbouw van Rotterdam. In 1951 werd het Stedebouwkundig Adviesbureau der gemeente Delft opgericht, met Harm de Vries als ambtelijk hoofd.

'Functionele stad'

De nieuwe dynamische aanpak werd zichtbaar in het Plan in Hoofdzaken van 1954, waarin gekozen werd voor het concept van de 'functionele stad'. De stad wordt daarin behandeld als een machinaal productieproces. De verschillende stedelijke functies worden in gescheiden territoria ondergebracht: de binnenstad met het bestuurlijke en commerciële centrum, de industriewijken, de woonwijken, de ziekenhuiswijk, het recreatiegebied en de universiteitswijk. In deze machine heeft het stedelijk verkeer geen andere functie dan de distributie van mensen en dingen over de stedelijk 'hoofdfuncties'. Het zijn geen openbare ruimten meer die bepalend zijn voor de identiteit van de wijken.

Transecting the inner city

A more dynamic vision was also proposed for the inner city: the Central Plan of 1956. According to Van Embden, the inner city was 'anaemic', owing to a lack of traffic. An introduction of urban functions and traffic arteries could create a living heart, especially in the southern section of the inner city.

Van Embden designed a coordinate system of thoroughfares with connections to roads that would provide access to Greater

Delfland. There was no opposition until the late 1960s, and then it came from the body of ideas propagated by the 'Heemschut'. As an elaboration on the prewar 'Hague Road Works' project, the west side of the inner city, the Westvest-Phoenixstraat line, experienced a radical change. The construction of the elevated railway removed the barrier between the inner city and the Hof van Delft. The moat was backfilled to make room for a four-lane motorway, intended

as an attractive city boulevard. The university district was also adapted to functionalist principles. Cornelis van Eesteren, famous urban-planning designer of 'New Amsterdam', doubled the length of the university's avenue, Mekelweg. He designed a park where the street originally came to an abrupt end, thus opening up the district to the landscape. He placed the Architecture Building and the Sports Centre here as autonomous objects.

Locatie Zuidpoort volgens Structuurplan 1966

The Zuidpoort area according to the structure-plan, 1966

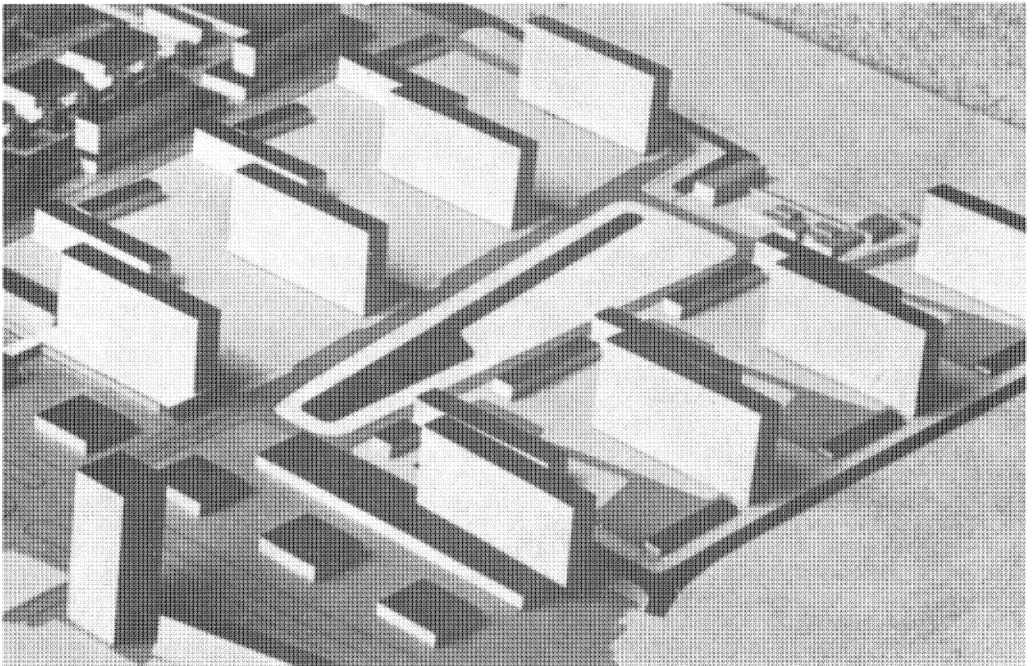
De 'wijkgedachte'

Aansluitend op het concept van de 'functionele stad' werd gewerkt met de wijkgedachte, een remedie tegen de sociale ontworteling in de voor-oorlogse stad. Het idee van gezond en hygiënisch wonen werd in de wijkgedachte aangevuld met een kader voor de sociale structuur van de stad. Tussen maatschappij en individu, tussen de anonieme stad en de geborgenheid van het gezin, werd een getrappt systeem aangebracht. Dit systeem bevat een hiërarchie van zeven schaalniveaus: woning, bouwblok, woonunit, buurt, wijk, stadsdeel en stad. Ieder niveau correspondeert met een bepaalde leeftijdsfase in de ontwikkeling van kind tot volwassene en op ieder niveau zouden sociale verbanden moeten ontstaan, vaak gekoppeld aan maatschappelijke voorzieningen.

Een belangrijk niveau is de woonunit, een groepering van verschillende woningtypes en bouwblocktypes, zoals laagbouw, middelhoogbouw en hoogbouw. Deze unit, of stempel, werd gebruikt als een compositorische eenheid voor de opbouw van de wijk. Het eerste en nooit meer overtroffen voorbeeld werd de Poptahof, opgebouwd uit zes woonunits, gebouwd omstreeks 1960 door Van Embden.

Schaalsprong

Het concept van de 'functionele stad' maakte een schaalsprong mogelijk. Zowel de omvang van het totale stedelijke gebied en van de woongebieden, alsook de schaal van de ruimtelijke bouwstenen werden aanzienlijk groter. Met name aan de zuidwest-zijde van Delft werden omvangrijke tuinstadwijken toegevoegd: Voorhof, Buitenhof en Tanthof. Hiervoor was opnieuw een omvangrijke annexatie nodig, die in 1960 plaats vond.

Poptahof, modelbuurt van de wijk Voorhof, S.J. van Embden, 1954-1962
Poptahof, model for the development of the Voorhof area, S.J. van Embden, 1954-1962

Seventh step: 1967 to the present

A livable city

At the end of the 1960s, profound doubt as to the veracity of the 'functional city' began to grow. The 'livable city' stepped in to take its place, a concept in which a broad spectrum of new political items is summed up: quality above quantity, well-being above wealth, participation above technocracy. Ecological awareness slowly gained ground. Urban development began getting an increasing

amount of media coverage. A public debate arose, expanding recently to include the architectonic culture of the city.

The sprawling city was compared unfavourably to the compact city, with more concentration of the existing area. The modernisation mania gave way to historic consciousness. Reparation of the urban fabric supplanted demolition. Separation of functions became a blending of functions. Even in the bulwark of monofunctionalism, the university district, housing was added. The introduction of housing in

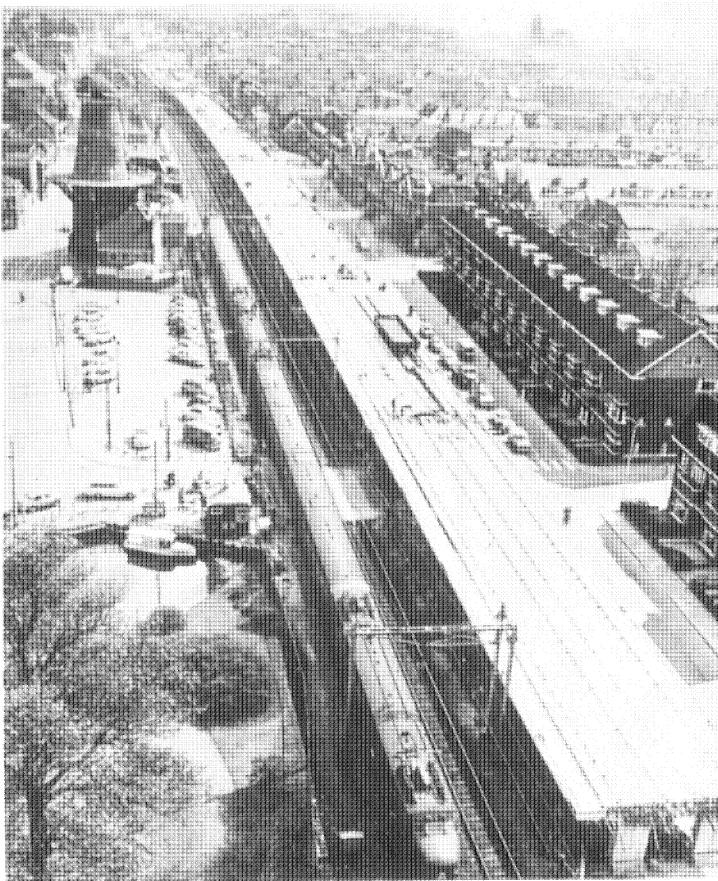
the inner city shifted the accent there away from the trend favouring one-sided urbanization.

A Delft export: the residential area designed to slow down traffic

The familiar building types from the 1960s, such as the house/flat with a through lounge and the gallery flat, were also replaced by a gamut of new forms of housing and construction. Low-rise succeeded high-rise. The absolute priority given to automobile traffic was now given to the 'soft' transport sectors: public transport, pedestrians and cyclists. In residential areas, car traffic was put on a tight leash. The street was set up to be 'lived on', and this residential area designed to slow down traffic became a Delft export. An extensive network of bicycle routes was also laid out. At the same time, several traffic plans were cancelled, such as the controversial continuation of Provincial Route 15 to Vlaardingeng. In place of large-scale, hierarchically built up plans, there appeared small-scale, non-hierarchical plans, fabrics in which, according to the principle of warp and weft, connections between various functions could be made and in which the least possible 'form-specific' statements occur.

Tanthof as laboratory

The Tanthof District became a laboratory for this approach. A megalomaniacal design by Jaap Bakema from 1969, dominated by a cruciform high-rise structure, was replaced in 1972 by a 'fabric plan' with a preponderance of low-rise construction. The designers were able to literally continue embroidering on the warp and weft motif in the existing agrarian pattern of land division. It was transected by one exceptional element: a diagonal green belt resulting from a pedological detail - a clay

Nieuwe spoorbaan in aanbouw 1963
The new railway under construction 1963

Doorkruising van de binnenstad

Ook voor de binnenstad werd een meer dynamische visie op tafel gelegd, het Komplan 1956. Volgens Van Embden was de binnenstad 'bloedeloos' bij gebrek aan verkeer. Door het introduceren van cityfuncties en door verkeersdoorbraken zou een levend hart kunnen ontstaan, met name in het zuidelijke deel van de binnenstad. Van Embden ontwierp daarvoor een assenkruis van stadstraverses, aansluitend op wegen die Groot-Delfland zouden ontsluiten. Pas eind jaren zestig kwam hiertegen verzet, met name vanuit het gedachtengoed van 'Heem-schut', gericht op het behoud van historisch stadsschoon.

Voortbordurend op het vooroorlogse project 'de Haagwegwerken' onderging de westzijde van de binnenstad, de lijn Westvest-Phoenixstraat, een radicale wijziging. Door de bouw van het verhoogde spoor werd de barrière tussen binnenstad en Hof van Delft opgeheven. De vestinggracht werd gedempt zodat ruimte ontstond voor een viersporige urban motorway, bedoeld als een representatieve stadsboulevard.

Ook de TH-wijk werd aangepast aan functionalistische principes. Cornelis van Eesteren, befaamd als stedenbouwkundig ontwerper van het Nieuwe Amsterdam, verdubbelde de lengte van de TH-allee, de Mekelweg. In plaats van de oorspronkelijke gesloten beëindiging ontwierp hij een groot stedelijk park, waarmee de wijk zich opent naar het landschap. De gebouwen voor Bouwkunde en de Sportstichting zijn daarin gesitueerd als autonome objecten.

Zevende sprong: 1967-nu

Leefbare stad

Eind jaren zestig groeide een grondige twijfel aan de waarheden van de 'functionele stad'. Deze maakte plaats voor 'de leefbare stad', een begrip waarin een breed spectrum van nieuwe politieke items is samengevat: kwaliteit boven kwantiteit, welzijn boven welvaart, medezeggenschap boven technocratie. Het ecologisch besef won langzaam terrein. De stadsontwikkeling kreeg steeds meer aandacht in de pers. Er ontstond een openbaar debat, recentelijk uitgebreid tot de architectonische cultuur van de stad.

Tegenover de uitdijende stad werd de compacte stad bepleit, de verdichting van het bestaande territorium. Moderniseringsdrift maakte plaats voor historische besef. Kaalslag werd vervangen door reparatie van het stedelijk weefsel. Functiescheiding werd functiemenging. Zelfs in het bolwerk van monofunctionaliteit, de TH-wijk, werd woningbouw toegevoegd. Ook in de binnenstad werd de eenzijdige city-vorming bijgestuurd door het introduceren van woningbouw.

Woonerf als exportartikel

Ook de vertrouwde bouwvormen uit de zestiger jaren, zoals de doorzonwoning en de galerijflat, werden vervangen door een scala van nieuwe woonvormen en bebouwingstypes. Laagbouw nam de plaats in van hoogbouw. De absolute prioriteit voor het autoverkeer veranderde in een prioriteit voor 'zachte' vervoerssectoren, openbaar vervoer, voetganger en fietser. In woonstraten werd het autoverkeer aan banden gelegd. De straat werd ingericht als een verblijfsgebied. Het woonerf werd een Delfts exportartikel. Delft kreeg ook een uitgebreid netwerk van fietsroutes. Tevens werd er een aantal verkeersplannen geschrapt, zoals de omstreken doortrekking van de Provinciale weg 15 naar Vlaardingen.

ridge - and this was used for a slow traffic route to the Delft-Zuid Railway Station. Despite this new point of departure, the Tanthof became a chaotic labyrinth, a hide-and-seek district full of unsafe spots. The communal facilities are a special riddle, but even an important structural element such as the diagonal green route is totally unrecognisable. This is the result of the conscious avoidance of design choices, of an affected lack of form, particularly in the design of public areas. This created a district with no identity.

Urban renewal instead of demolition

Demolition plans for the inner city and the late 19th century districts were replaced by a differentiated approach to urban renewal. Small-scale construction of new housing was combined with renovation and subsidised improvement of private property. Even the most cramped

slum dwellings were still sought after. Within a short time, real estate prices shot up to an unknown high. Wherever possible, objectional factories were moved out of town and replaced by playgrounds.

Sections of the city which had been written off long ago, such as the Westerkwartier, the Hof van Delft neighbourhood, the Geerweg and the Oostblok, prepared for rebirth, while maintaining their stimulating diversity. The popularity of living in the inner city was also a boost to the restoration of historic monuments.

In de Veste

The area called In de Veste, the southern part of the inner city, was also drastically altered by the 1972 plans. Demolition there came to a halt and the building program was changed. The monofunctional approach, a large shopping centre, was replaced by 'mixed functions', a

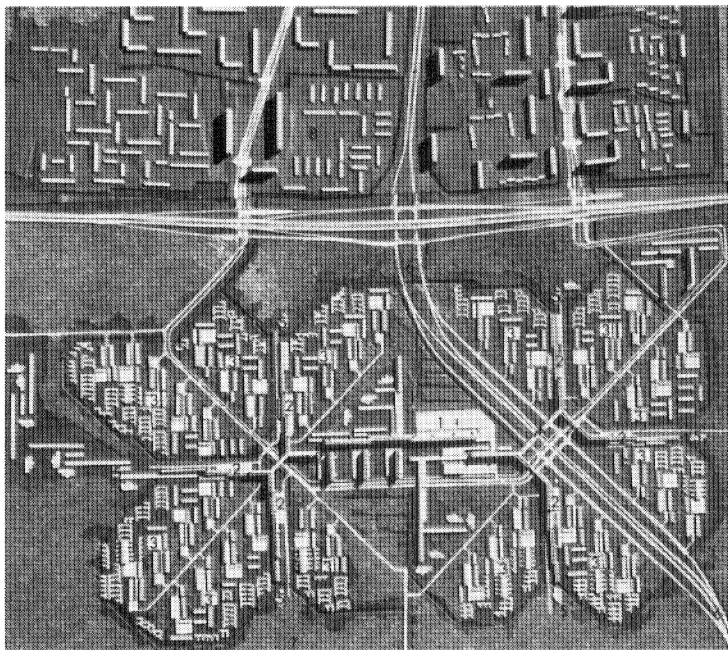
combination of department store, small shops, cultural facilities and housing. The principle of dual land utilisation, such as shops with flats above them, was thus reinstated. In addition, the idea of backfilling the canals was abandoned, while the large-scale coordinate system of roads was supplanted by a small-scale, intricately structured pattern linked to the existing pattern of canals and side streets. In this way, an orderly gridiron was created, in which a simple connection to the central area on the north side (Beestenmarkt, Burgwal and Markt) and to the canals on the west side (Oude Delft, Koornmarkt and Brabantse Turfmarkt) could be made.

An apt maxim for this plan is: process determines form. Essential to the plan were the 'rules governing freedom of design'. Within these rules, architects could indulge themselves.

This produced so much variation in the architecture of In de Veste, stemming from a fear of regularity and monotony, that it led, in many cases, to a haphazard cityscape.

Delft: strategic nucleus

Original ambitions to develop the south side of the inner city into 'the focal point of Greater Delfland' were consequently scaled down somewhat. Even so, the area between Burgwal and the Rhine-Schie Canal, along with In de Veste and the recently developed Location Zuidpoort, have become the navel of Delft - the navel of a medium-size city that nonetheless serves as a strategic nucleus within the western flank of a vital metropolis, the Randstad.

Masterplan Tanthof, Van den Broek en Bakema, 1969

In de plaats van de grootschalige en hiërarchisch opgebouwde planschema's kwamen kleinschalige en niet-hiërarchische schema's, weefsels waarin volgens het principe van schering en inslag verbanden tussen de verschillende functies zouden kunnen ontstaan en waarin zo weinig mogelijk vormspecifieke uitspraken voorkomen.

Tanthof als proeftuin

De wijk Tanthof werd een proeftuin voor deze benadering. Een megalomaan plan van Jaap Bakema uit 1969, gedomineerd door een kruisvormige hoogbouwstructuur, werd in 1972 vervangen door een 'weefselplan' met overwegend laagbouw. Dit plan werd mogelijk door het schrappen van de Provinciale weg 15, waardoor het lint met boerenhoeven langs de Abts-woudseweg werd gespaard. De ontwerpers konden letterlijk doorborduren op het patroon van schering en inslag in het bestaande agrarische verkavelingspatroon. Dit wordt doorsneden door één uitzonderlijk element: een diagonale groenstrook die is ontleend aan een bodemkundig gegeven, een kleirug, en die werd benut voor een langzaamverkeersroute naar het station Delft-Zuid. Ondanks deze nieuwe uitgangspunten werd de Tanthof een chaotisch labyrint, een spoorzoekwijk, vol met onveilige plekken. Met name de wijkvoorzieningen vormen een zoekplaatje. Ook een belangrijk structurerend element als de diagonale groene route is totaal onherkenbaar. Dit is het gevolg van het bewust ontwijken van vormkeuzen, van een gekunstelde vormloosheid, met name bij het ontwerp van de openbare ruimte. De wijk mist daardoor identiteit.

Overlappende patronen en weefsels

1. Geomorfologisch patroon;

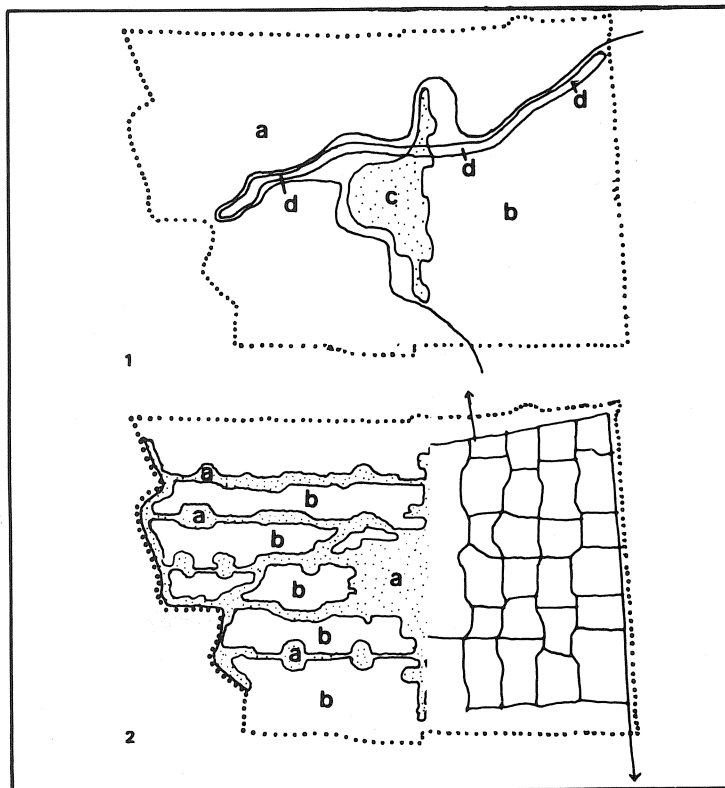
- a. vochtige biotoop
- b. drogere biotoop
- c. begroeiing boerenerven
- d. kleirug

2. Patroon van ruimte en massa's (rechts) en van circulatie (links)

Overlapping and interwoven patterns

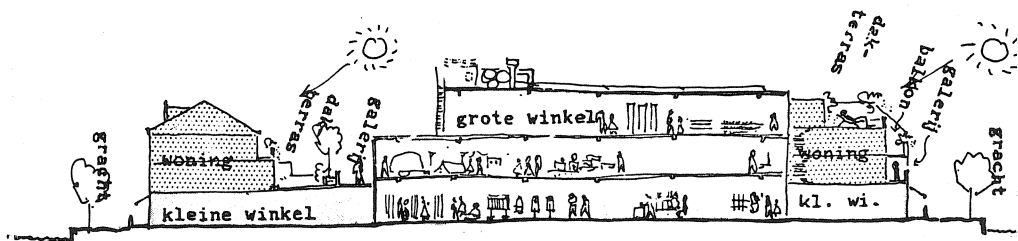
- 1. Geomorphological pattern;
 - a. wet biotope
 - b. dryer biotope
 - c. vegetation farmland
 - d. clay

- 2. Patterns of open space and building masses (right) and circulation (left)

Locatie
Zuidpoort
in 1988

Hand haven bestaande bebouwing en reparatie van oorspronkelijke functie-variantie langs de grachten
Existing building are maintained and original functions repaired along the canals

Stadsvernieuwing in plaats van kaalslag

Kaalslagplannen voor de binnenstad en de laat 19e eeuwse wijken werden vervangen door een gedifferentieerde aanpak van de stadsvernieuwing. Kleinschalige nieuwbouw werd gecombineerd met renovatie én gesubsidieerde particuliere woningverbetering. Zelfs de krapste krotwoningen bleken nog in trek te zijn. In korte tijd vond een ongekennde prijsstijging van het onroerend goed plaats. Waar mogelijk werden hinderlijke bedrijven uitgeplaatst en werden speelplekken aangelegd. Reeds lang afgeschreven stadsdelen als het Westerkwartier, de Hof van Delftbuurt, de Geerweg en het Oostblok maakten zich op voor een tweede leven en behielden zo hun bonte diversiteit. De populariteit van het wonen in de binnenstad gaf ook een sterke impuls aan de restauratie van historische monumenten.

In de Veste

Ook voor het gebied In de Veste, het zuidelijk deel van de binnenstad, werden de plannen in 1972 drastisch gewijzigd. De kaalslag werd stopgezet en het bouwprogramma werd gewijzigd. De monofunctionele aanpak, een groot winkelcentrum, werd vervangen door 'functiemenging', een combinatie van grootwinkelbedrijf, kleine winkels, culturele voorzieningen en wonen. Daarbij werd het principe van dubbel grondgebruik, zoals wonen boven winkels, in ere hersteld. Daarnaast werd afgezien van het dempen van de grachten, terwijl het grootschalige assenkruis van wegen werd vervangen door een kleinschalig en fijnmazig patroon dat aansluit op het bestaande patroon van grachten en dwarsstraten. Zo ontstond een regelmatig roosterpatroon, waarmee op eenvoudige wijze kon worden aangesloten op het centrumgebied aan de noordzijde (Beestenmarkt, Burgwal en Markt) en op de grachten aan de westzijde (Oude Delft, Koornmarkt en Brabantse Turfmarkt). Ook bij het plan In de Veste gold het adagium: het proces is bepalend voor de verschijningsvorm. Een essentieel element van het plan zijn de 'spelregels voor de ontwerp-vrijheid'. Daarbinnen konden architecten zich uitleven. Zo werd In de Veste een architectuur van afwijkingen, van de vrees voor regelmaat en monotonie. Dit leidde op veel punten tot een rommelig stadsbeeld.

Delft: strategische kern

De oorspronkelijke ambitie om het zuidelijke deel van de binnenstad te ontwikkelen tot 'het scharnier van Groot Delfland' werd door deze gewijzigde opvattingen enigszins terugschroefd. Toch werd het gebied tussen Burgwal en Rijn-Schiekanaal, met In de Veste en de recent tot ontwikkeling gebrachte Locatie Zuidpoort, de navel van Delft. De navel van een stad van bescheiden omvang, die niettemin een strategische kern is binnen de westflank van een vitale metropool, de Randstad.

Johannes Vermeer, "Zicht op Delft", ca. 1661
Johannes Vermeer, 'View of Delft', ca. 1661

DE GIDS

Gebruiksaanwijzing

De stad is onderverdeeld in een zestal delen: centrum, noord, oost, TU-wijk, zuid en west. De objecten zijn per stadsdeel alfabetisch op straatnaam geordend. De nummering loopt echter door en verwijst naar de kaarten aan de binnenzijde van de omslag.

Van elk pand zijn vermeld: de oorspronkelijke bestemming, het jaar van oplevering, de straatnaam, de architect en eventueel de belangrijkste literatuurverwijzing. (zie ook p127)

Gekozen is voor een architectuurhistorische benadering in overwegend stijlbeschrijvingen. Bij de beschrijving van recente gebouwen is hier noodzakelijkerwijs vanaf geweken.

Het gebruik van bouwkundige termen is niet geschuwd. Voor degenen die deze terminologie niet of slechts ten dele beheersen is een verklarende woordenlijst opgenomen.

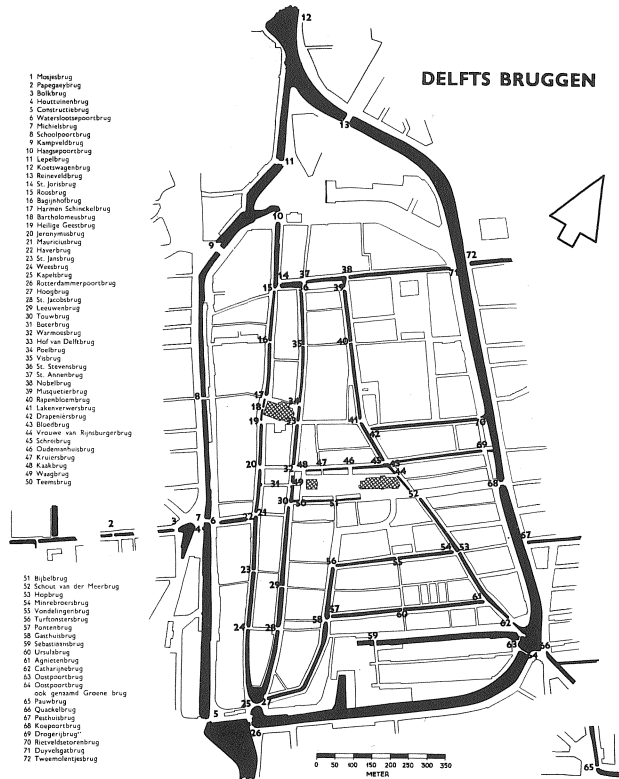
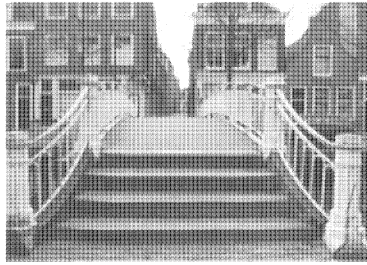
Tenslotte zijn nog een architecten- en straatnamenregister opgenomen.

Instructions for use
The city is subdivided into six sections: centre, north, east, Technical University district, south and west. The buildings in each section are arranged alphabetically by street name. The numbering of the buildings continues, however, and refers to the maps on the inner cover.
Following the name of each building, the reader finds: its original purpose, year of completion, street name, architect and any bibliographic references. (see also p127)
The approach chosen is one based on architecture history, including a great deal of style description. In describing recent buildings, some necessary allowances have had to be made.

THE GUIDE

1 BRUGGEN

lit. 31

• Een kenmerkend element in de Delftse binnenstad zijn de ongeveer 70 bruggen. Ze hebben allemaal een naam. De bruggen werden oorspronkelijk veelal van hout gemaakt en later in gemetselde bogen en borstweringen. In de 18e eeuw zijn deze borstweringen vervangen door sierlijke, witgeschilderde ijzeren leuningen en balusters. De langste brug is de Boterbrug, die in 1865 geheel vernieuwd is en in 1954 van een betonconstructie werd voorzien; het is in feite geen brug maar een overkluizing van een gracht. De Roosbrug aan de Kolk staat bekend als de meest bolle brug; de Leeuwenbrug aan de Koornmarkt is de enige brug met twee gemetselde bogen. In de negentiende eeuw is een aantal gietijzeren bruggen gebouwd of werden gemetselde boogbruggen van een gietijzeren front voorzien, zoals de Haverbrug bij de Binnenwatersloot. De Bruyn Kops, stadsarchitect van 1856 tot 1891, heeft enige gietijzeren bruggen ontworpen die waarschijnlijk uit een catalogus werden besteld, zoals de voetgangersbruggen over de Verwersdijk en het Oosteinde. Ook is in die tijd de huidige Oostpoortbrug gemaakt. Volgens overlevering zou de Hedwig- of Visbrug, een gietijzeren brug aan de Voorstraat ter hoogte van de Visstraat, een geschenk van de stad Venetië zijn. Er zijn echter geen aanwijzingen gevonden die dat bevestigen.

• A characteristic element of the old town centre of Delft are the approximately 70 bridges, each of which has a name. The bridges were originally wood in most cases, and later built with brick arches and parapets. In the 18th century, these parapets were replaced by elegant iron guardrails and balusters, painted white. The longest bridge is the Boterbrug (Butter Bridge), completely rebuilt in 1865 and provided with a concrete construction in 1954; strictly speaking, it is not a bridge, but vaulting that spans a canal. The Roosbrug (Rose Bridge) on the Kolk is known as the most rounded bridge. The Leeuwenbrug (Lions' Bridge) at the Koornmarkt is the only one with two brick arches. In the 19th century, a number of cast-iron bridges were built, and certain brick arch bridges, such as the Haverbrug (Oat Bridge) over the Binnenwatersloot, were given cast-iron facings. The municipal architect from 1856 to 1891, De Bruyn Kops, designed a few cast-iron bridges that were probably ordered from a catalogue, such as the pedestrian bridge over the Verwersdijk and the Oosteinde. The present Oostpoortbrug (East Gate Bridge) was also built during that time. Legend has it that the Hedwig- or Visbrug (Fish Bridge), a cast-iron bridge at the intersection of Voorstraat and Visstraat, was a gift from the city of Venice. No document has ever been found to confirm this, however.

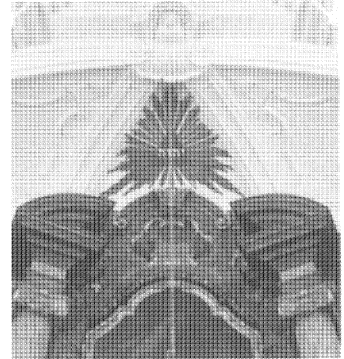
● De ommuurde hof voor begijnen ontstond in de 13e eeuw. Het poortje naar de Oude Delft is laat-gotisch, uit de tweede helft van de 15e eeuw. Na problemen met het centraal gezag in Rome, werd in Nederland in begin 18e eeuw, de Oud-Katholieke kerk gesticht. In Delft werd in 1743 een nieuwe schuilkerk gebouwd. Het interieur kreeg een rijke barokke versiering. Het geschilderde altaarstuk 'De Opdracht In De Tempel' is van Jacob de Wit. De huidige neo-gotische voorgevel van de kosterswoning, die toegang tot de kerk verschaft, is uit 1881. In 1960-61 werd de kerk gerestaureerd door J. Kruger.

● The walled court for Beguines was established in the 13th century. The present gate leading to the Oude Delft is late Gothic, from the second half of the 15th century. As a result of problems with the central authorities in Rome, the Old Catholic Church was established in the Netherlands at the beginning of the 18th century. A new clandestine church was built in Delft in 1743. Inside opulent baroque decoration presides. The altarpiece is a painting by Jacob de Wit, 'The Presentation in the Temple'. The present Gothic Revival facade of the sexton's house, offering access to the church, is from 1881. In 1960-61, the church was restored by J. Kruger.

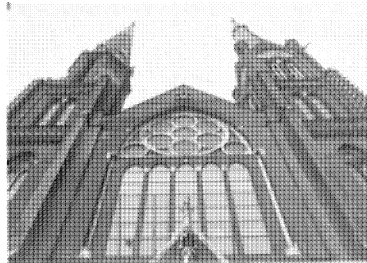
1743**OUD-KATHOLIEKE KERK****2**

Bagijnhof 21

lit. 32, nr. 2; lit.12, p36

3 MARIA VAN JESSE KERK Burgwal 20
E.J. Margry

lit. 18, p139; lit. 32,nr. 12

1981

● De kerk is een kruisbasiliek in neo-gotische stijl. Margry was een leerling van P.J.H. Cuypers. De Delftse architect Tonnaer, eveneens leerling van Cuypers, was opzichter. De preekstoel, in 1903 in gebruik genomen, is een ontwerp van Tonnaer, evenals het grisaille-glas. De twee torens op de kerk zijn geïnspireerd op die van de Oude Kerk en de Nieuwe Kerk van Delft.

● The new church is a Gothic Revival cross basilica. Margry was a student of P.J.H. Cuypers. The pulpit, first used in 1903, was designed by Tonnaer, as were the grisaille stained glass windows. The church's two towers are inspired by those of the Old Church and the New Church of Delft.

● Gezocht is naar een nieuwe, niet historiserende stijl die zou passen in de Delftse binnenstad. In de gevel zijn een aantal tegeltableaux verwerkt met heraldische motieven, onder meer wapens van omliggende gemeenten, vervaardigd door De Porceleynse Fles.

● The objective was a new, non-historic style that would fit into Delft's old city centre. There are a number of ceramic tile tableaux with heraldic motifs on the facade. They were produced by De Porceleynse Fles and include coats of arms from neighbouring municipalities.

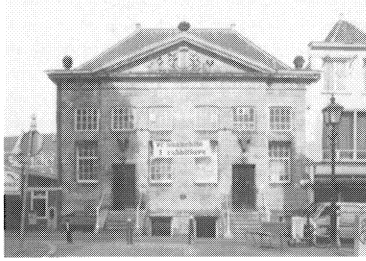
1899**WINKEL EN WONINGEN****4**Camaretten 1a/1b
G.Versteeg

lit.18, p77; lit. 32

5 DE KOORNBEURS

Camaretten
H. Swaef

G.A.D.

1650

- De voormalige vleeshal is in de 19e eeuw in gebruik geweest als koornbeurs. 'De Koornbeurs' is een van de weinige Delftse 17e eeuwse gebouwen met allure en het eerste daadwerkelijke classicistische gebouw. Het werd gebouwd op middeleeuwse kelders met kruisribgewelven. Rotshuizen heeft het gebouw in 1958 verbouwd toen het in gebruik werd genomen als studentensociëteit.

- The former meat market was used as a grain market in the 19th century. 'De Koornbeurs' is one of the few 17th century buildings in Delft with an air of distinction and the city's first genuinely classical building. It was built above medieval cellars with cross-ribbed vaulting. Renovations were made in 1958 by Rotshuizen after the building came into use as a students' club.

- De tempelaankleding valt op door afwezigheid van het gangbare tongewelf en door de aandacht voor vlakken en lijnen. Wils behoorde tot de architecten die de maconnieke schoonheidsnormen nastreefde.

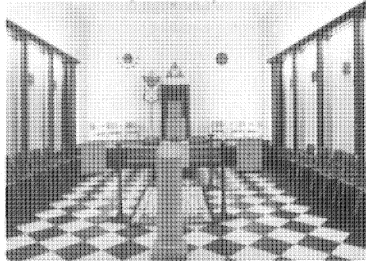
- The interior of the temple is interesting owing to the absence of the usual barrel vaulting and to the attention given to lines and planes. Wils was one of the architects striving to reach the aesthetic standards of Freemasonry.

1930

VRIJMETSELAARSLOGE SILENTIUM

6

Choorstraat 16
J. Wils

7 WINKEL EN WOONHUIS

Choorstraat 27
A. Koopmans

lit. 18, p75; G.A.D.

1903

- Een duidelijk voorbeeld van Art Nouveau met een decoratieve behandeling van gevelvlak en openingen, stalen lateien in het zicht, geglaazuurde baksteen en polychrome tegeltableau's in de kroonlijst.

- This is a clear example of Art Nouveau with a decorative treatment of facade and apertures, visible steel lintels, enamelled brick and polychrome ceramic tile tableaux on the cornice.

- De stijl waarin de wooneenheden zijn gebouwd is typerend voor de stadsvernieuwing uit de 80-er jaren. Het metselwerk en de raamdorpels zijn vlak gedetailleerd. Het effect van de opgetilde, losse dakvlakken is versterkt door doorgaande glasstroken.

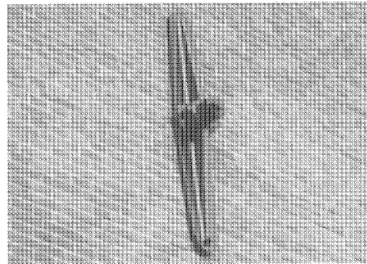
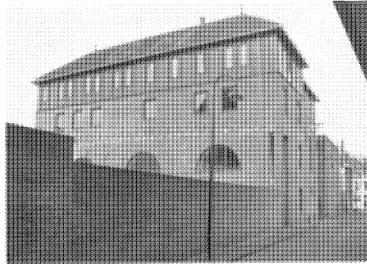
- The design of these units is typical of urban renewal projects from the early 1980s. The masonry and windowsills are flush with the surface of the facade. The effect of the raised, detached roof sections is enhanced by uninterrupted strips of glass.

1982**WOONEENHEDEN 8**

Doelenstraat 99
De Nijl, Chr. Scheen (proj.)

9 v.m. IJSKELDER

Drie Akersstraat

ca 1750

- Oorspronkelijk bevond zich hier de ijskelder van een bierbrouwerij. In de één meter dikke muren is een stelsel ventilatie-koven opgenomen. Op de eerste verdieping dragen gietijzeren kolommen een gemetselde gewelfconstructie, waarvan de trekstangen met de grootste gietijzeren ankers van Delft, in de voor- en zijgevel zijn verankerd. Philibert-spanten vormen de hoofdconstructie van de grote kap. De inkassingen met hardstenen oplegstukken in de zijgevel waren bedoeld om balken in op te leggen bij een eventuele uitbreiding. Bij de verbouwing tot gereedschapsmuseum door B. Galis in 1991 zijn op het linker gebouw twee verdiepingen gezet. De zijgevel wordt bepaald door horizontale reeksen met verschillende ritmes.

- This was originally the icehouse of a brewery. A system of ventilation coves was built into the one-meter-thick walls. Cast-iron columns support a brick vault construction on the first floor, the tie beams of which are anchored into the facade with the largest cast-iron cramps in Delft. Philibert trusses form the main construction of the large roof. The indentations topped with ashlar on the side elevation were meant to support beams in the event of expansion. During renovation work undertaken by Babet Galis in 1991 to convert the premises into a museum for tools and implements, two storeys were added to the building on the left. The side elevation is defined by series of horizontals in varying rhythms.

- Kleine huisjes, die in 1980 de goedkoopste nieuwbouw huurwoningen in de wijde omtrek waren. Een voor die tijd kenmerkend plan, dat gold als een verworvenheid van bewonersparticipatie. In de ontstaansperiode werd het project alom in de vakpers geroemd, in later jaren verguisd.

- These are small homes, in 1980 the cheapest newly constructed rental properties in the area. The plan is typical of that era, an achievement of occupant participation. During construction, the project was universally praised by the media, but later maligned.

1980**WONINGBOUW 10**

Geerweg e.o.
A. van Wijngaarden

lit. Bouw 30(1975)24;
Wonen-Tabk (1976)5
p26-28

11 WINKEL EN WONINGEN

Geerweg/Annastraat
C.J.L. Kersbergen

lit. 18, p72; lit 32

1904

- De winkelpui kan tot de Art Nouveau worden gerekend. Hoek en zijgevels zijn als een geheel uitgewerkt en verfraaid zo de Kolk. Oorspronkelijk was hier de zuivelinrichting 'De Landbouw' gevestigd. In het metselwerk boven de etalages bevinden zich twee sectieltegeltabelaus afkomstig van De Porceleynse Fles naar ontwerp van A. Le Comte. De tegeltabelaus tonen de zuivelbereiding. De winkel heeft een fraai interieur.
- The shop front is an example of the art nouveau style. The corner and side elevations have been executed as a whole and, as a result, beautify the Kolk. Originally, 'De Landbouw' Dairy occupied the premises. The masonry above the display windows contains two sectile ceramic tile tableaux designed by A. Le Comte and produced by the Porceleynse Fles. These tile tableaux are scenes portraying aspects of dairying. The shop has a charming interior.

- De gevel van deze vier maisonnettes is geïnspireerd door de Amsterdamse stadsvernieuwings-architectuur van Piet Blom en Theo Bosch. De gevel sluit qua materiaal en kleurgebruik aan bij de omringende gebouwen en heeft verfijnd gedetailleerde kozijnen. De raamverdeling is voor elke woning anders.

- The facade of these four maisonnettes is inspired by the Amsterdam urban renewal architecture of Piet Blom and Theo Bosch. The use of both material and colour is in keeping with the architecture of the surrounding buildings, and window and doorframes are elegantly detailed. The window arrangement differs for each unit.

1980

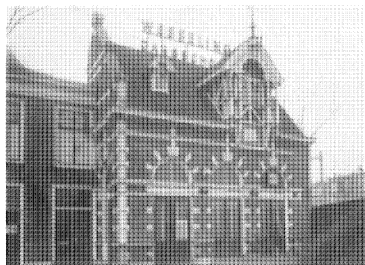
MAISONNETTES 12

Heilige Geestkerkhof 12
J.C. Berger, H. v.d. Marel,
J. Rijneke

13 vm STADSKOFFIEHUIS

Houttuinen 27

lit.18, p91

ca 1870

- Nadat in 1885 het nu nog bestaande station werd gebouwd en het oude, meer noordelijk gelegen station afgebroken, is het voormalige stationskoffiehuis nog geruime tijd een café gebleven voordat het de huidige bestemming van dansschool kreeg. Het houtwerk van de dakkapellen is in romantische stijl gesneden.
- After the present railway station was built in 1885 and the old station, situated more to the north, demolished, the former station coffeehouse remained a café for a time before being converted into a school of dance. The carved woodwork of the dormer windows is in the Romantic style.

- Het huis werd gebouwd in opdracht van S.H. Stoffel. De gevel is nagenoeg in oorspronkelijke staat op de voordeur na, welke is verplaatst waardoor de vlakverdeling onevenwichtig is geworden. Het huis is een vroege illustratie van de ideeën van de Delftse School. Er werd gestreefd naar "een eenvoud die eenvoudig voorbij doet gaan zonder om te zien en een eenvoud die gevoelen voor verhouding doet omzien in bewondering." Men zocht een architectuur die "nederig en zelfvergeten" is. Dit streven komt hier tot uiting in de ingetogen vormtaal, de kleine houten kozijnen met luiken, en het pannendak. Het is een detaillering gebaseerd op de ambachtelijke traditie van het bouwen.

- The house was built for S.H. Stoffel. The facade is nearly in its original state with the exception of the front door that has been moved to the side, causing an imbalance in the design. The house is an early example of the ideas of the Delft School. The objective was 'a simplicity that lets the simple pass without looking back and a simplicity that causes those sensitive to proportion to look back in admiration'. They were seeking a 'modest and unselfconscious' architecture. This is expressed here in the subdued language of the design; the small, wooden, shuttered window frames; and the tiled roof: details based on traditional building methods.

1930

VILLA 14

Klein Vrijenban 1
Granpré Molière, Verhagen (proj.) en Kok

lit. 10, p172-176

15 VILLA

Klein Vrijenban 2
A.H. Wegerif

ca 1921

- Dit weinig bekende woonhuis van Wegerif, werd gebouwd in opdracht van de heer Kanter in de toenmalige gemeente Vrijenban. Wegerif ontwierp het plan, dat vermoedelijk door een bouwmaatschappij werd verhandeld. In het huis is een blauwdruk aanwezig, getekend: Wegerif, Huis de Pasch te Apeldoorn. In het interieur, met name in de traphal, zijn oorspronkelijke details bewaard gebleven. Bij een renovatie in 1971 zijn de stalen ramen vernieuwd, waarbij de granito vensterbanken verloren gingen. De raamindeling van de achtergevel is enigszins gewijzigd en één schoorsteen is verwijderd.

- This insignificant residence by Wegerif was built for Mr Kanter in the former town of Vrijenban. Wegerif's design was probably built by a development company. There is a blueprint in the house signed: Wegerif, Huis de Pasch te Apeldoorn. In the interior, particularly in the hall with the staircase, original details have been preserved. During a 1971 renovation, the steel window frames were replaced, resulting in the loss of the granito windowsills. The arrangement of the rear windows was changed somewhat and one chimney removed.

16 vm WEESHUIS

Koningsplein 83
A. van der Lee

lit.18, p145

1909

● Het voormalige weeshuis werd in 1923 door E. Elout verbouwd voor de Delftse Schoolvereniging en heeft sedertdien die functie. De twee beelden ter weerszijde van de ingang, voorstellende een weesjongen en een weesmeisje, zijn vervaardigd door A.W.M. Odé.

● The former orphanage was rebuilt in 1923 by E. Elout for the Delft School Society, and has had an educational function since that time. The two statues on either side of the entrance, portraying an orphan boy and girl, were created by A.W.M. Odé.

● De Koormarkt behoorde voor 1600 tot het rijkste deel van de stad, met veel brouwerijen. Deze fraaie gevel van het ryaalste 16e eeuwse huis zonder nevenbouw, heeft drie overkragingen boven elkaar, geled met zandsteen. De onderbouw is laat-gotisch. De bovenverdieping is gedateerd 1621.

● Before 1600, the Koormarkt was part of the city's richest section, full of breweries. The lovely sandstone facade of this spacious 16th century house with no adjoining buildings, includes three rows of corbelling. The lower part is late Gothic. The top storey is dated 1621.

1545**WOONHUIS 17**

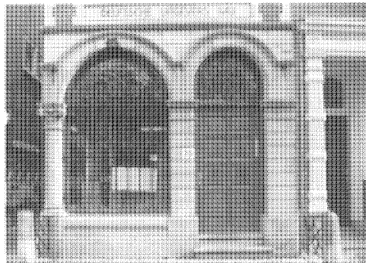
Koormarkt 64

lit.1, p85-86; lit. 12,
p64-65

18 vm DELFTSE BANK

Koormarkt 70
J.H. Tonnaer

lit.18, p83

1897

● Hoewel architect Tonnaer leerling was van bouwmeester P.J.H. Cuypers, zijn in dit pand geen gothische stielelementen opgenomen. De zware hoekkolom is in compositie orde. Boven de fronton in de topgevel is het wapen van Delft opgenomen.

● Although Tonnaer was a student of P.J.H. Cuypers, there are no Gothic elements in this building. The heavy corner column is of the Composite order. On the gable, the Delft coat of arms is incorporated above the pediment.

● In het pand "De Hantbooch", was omstreeks 1600 een brouwerij gevestigd. De gevel toont een gothische opzet met vroege renaissance-motieven in de decoratie. Het pand is met de naastgelegen panden 77, 79 en 83 in 1966 gerestaureerd voor studentenhuysvesting door bureau Kooreman & Raue.

● There was a brewery on these premises in about 1600. The facade of 'De Hantbooch' has a Gothic design with decorative early Renaissance motifs. It was restored by Kooreman & Raue in 1966, along with numbers 77, 79 and 83, for use as student housing.

ca.1550**vm BROUWERIJ 19**

Koormarkt 81

lit.1, p87-88;

● Het gebouw is opgetrokken in een - toen al - enigszins ouderwetse- neo-classicistische stijl met Ionisch tempelfront. Het enige religieuze gebouw in Delft in die stijl, dat zelfs in Nederland vrij zeldzaam is geworden. Het voorplein wordt afgesloten door een ijzeren hek, ook naar ontwerp van L. Winkel. In de kerk staat de H. Arke met een rijke Corinthische ombouwing met vrijstaande zuilen en een hoofdstel met gebogen fronton. Hierin werden de wetssrollen opgeborgen. Boven de ingang bevond zich de vrouwengalerij. De glas-in-lood versiering van de ramen is uit 1887. Het gebouw is sinds de oorlog voor verschillende doeleinden gebruikt en werd gerestaureerd in 1974.

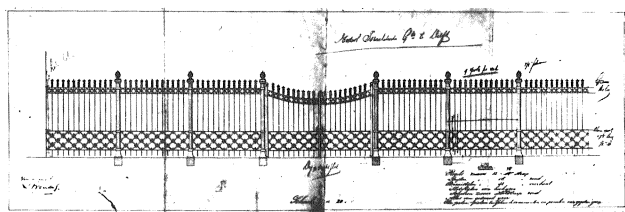
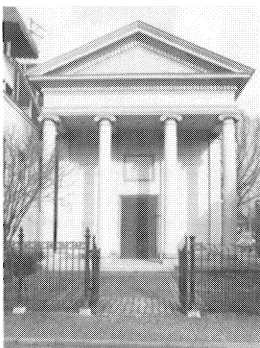
● The building was erected in a - even for the time somewhat old-fashioned - neoclassical style with an Ionic temple facade. It is the only religious building in Delft in this style that has been preserved, and it is even one of the few examples of its kind left in all of the Netherlands. The forecourt is separated from the street by a fence also designed by L. Winkel. Inside, the opulent Corinthian cabinet of the Holy Ark was provided with freestanding columns and an entablature with a curved pediment. The scrolls of the Torah were kept here. Above the entrance was the women's gallery. The stained-glass windows are from 1887. After the Second World War, the building was used for various purposes and was restored in 1974.

1861-1862

vm SYNAGOGUE 20

Koornmarkt 12
L. Winkel

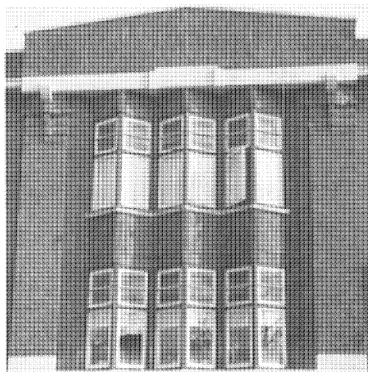
lit. 1, p342-356

21 vm CENTRAAL GARAGE

Koornmarkt 22-26
L.C. Kalis

lit. 18, p 83 ; lit. 32

1928

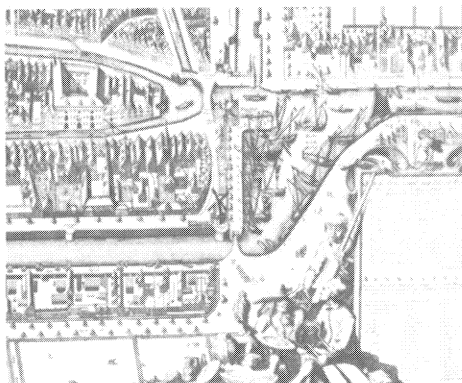
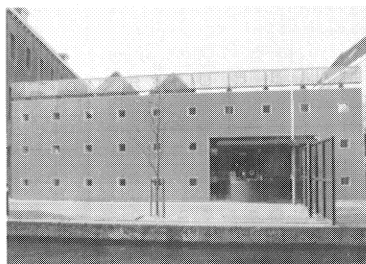
● In 1925 is door fietsenmaker G.C. Jense & Zn een bouwvergunning aangevraagd voor een garage met showroom, garageboxen en bovenwoningen op het terrein van de voormalige blikfabriek Lorrewa. Het eerste ontwerp, van architect A. van der Lee, werd om onbekende reden niet uitgevoerd. Daarna volgde het ontwerp van architect Kalis. De stijl kan omschreven worden als een expressieve baksteenarchitectuur, beïnvloed door de Amsterdamse school en Art Deco. De toenmalige Schoonheidscommissie keurde het plan af omdat het te massaal en te zwaar werd bevonden, maar dat heeft de uitvoering niet tegengehouden. Een dubbele chauffeurswoning aan de Molstraat maakte onderdeel uit van het plan.

● In 1925, G.C. Jense and Son, dealer/repairer of bicycles, applied for a building permit for a garage with showroom, lockups and flats above the business, to be erected on the site of the former Lorrewa Tin Factory. The first design by the architect, A. van der Lee, went unexecuted for a reason no longer known. It was followed by a design by L.C. Kalis. The style can be described as expressive brick architecture, influenced by the Amsterdam School and Art Deco. The planning authority rejected the design, finding it too massive and heavy, but that did not stop it from being built. A double chauffeurs' residence on Molstraat was part of the design.

22 vm ARMAMENTARIUM

Korte Geer

lit. 32, nr. 13; lit.1, p125-143;
Armamentaria (1985) 20,
p48-63

1601

• Het oudste deel van het voormalige wapenmagazijn voor Holland en Westfriesland dateert uit 1601. Een eerste uitbreiding volgde rond 1660, een tweede uitbreiding vond plaats in de jaren 1691-93. In 1802 werd een voormalig pakhuis van de Oostindische Compagnie aan het complex toegevoegd, zodat het terrein ook vanaf de Breestraat toegankelijk werd. Het toegangshek uit ca. 1750, dat in 1941 door de bezetter werd verwijderd, vormt vanaf 1951 de toegang naar het Agathaplein aan de Phoenixstraat. Het reliëf aan de Oude Delft, vervaardigd door Johannes Blommendaal, is een topstuk van laat 17e eeuwse beeldhouwwerk. Het gebouw is nu in gebruik als "Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum Generaal Hoefler". De restauratie, begonnen in 1981 en voltooid in 1989, is uitgevoerd door architect Jan Walraad. De opstelling van de vaste collectie, de kof-fiebar, filmzaal en het kassagebouw met winkel zijn van de architect Koen van Velzen.

• The oldest section of the former armoury for Holland and West Friesland is from 1601. The first expansion took place about 1660, a second in the years 1691-93. In 1802, a former warehouse of the East India Company was added to the complex, making the premises accessible from Breestraat as well. The entrance gate from ca. 1750, removed by the occupying forces, became the entrance to the Agathaplein and Phoenixstraat in 1951. The relief on the Oude Delft, created by Johannes Blommendaal, is a prime example of late 17th century sculpture. The building is presently used as a museum, the General Hoefler Royal Dutch Army and Weaponry Museum. Restoration (1981-1989) was done under the supervision of the architect, Jan Walraad. The arrangement of the permanent collection, the coffee shop, the cinema, and the building accommodating ticket sales and museum shop, were all designed by architect Koen van Velzen.

1907

KANTONGERECHT 23

Korte Geer 11/11a
W.C. Metzelaar

lit. 18, p69; R.A.D.

• Een tekening van het gebouw in neo-renaissance stijl is gesigneerd door Metzelaar, die hoofdingenieur voor gevangenissen en rechtsgebouwen was. Het metselwerk is van een felrode, vermoedelijk Groningse verblendsteen.

• A drawing of this building in neo-Renaissance style is signed by Metzelaar, who was chief civil engineer in charge of prisons and courthouses. The masonry is a very smooth, bright red, facing brick, probably from Groningen.

• Waar thans het stationsplein ligt was in 1885 een militair exercitie-terrein, waardoor de spoorlijn een wat merkwaardige bocht moest maken. In de literatuur wordt het huidige gebouw het eerste symmetrische station van Nederland genoemd. De traptoren en toegang van de stationswoning werd sierlijk bekroond met een ui-vormige spits, die de neo-renaissance stijl een relativerend romantisch tintje verschaft. De tegeltableaux van A. le Comte met opschriften als 'tijd is geld' en 'haast u langzaam', zijn verwijderd. De zoon van de architect, geboren in 1890, werd chef reizigersdienst van de N.S. Na 1945 verkreeg hij bekendheid met zijn radiovoordrachten getiteld: 'De spoorwegen spreken'.

• In there was a military parade ground on the site of the present station square, which resulted in a peculiar curve in the layout of the tracks. The contemporary building was written of as the first asymmetrical station in the Netherlands. The staircase tower and entrance to the station master's residence was crowned with an elegant onion-shaped spire that lent the neo-Renaissance style a Romantic perspective. The ceramic tile tableaux by A. le Comte with titles such as 'Time Is Money' and 'Make Haste Slowly' have been removed. The architect's son, born in 1890, became Manager of Passenger Service of the Dutch Railway System. After 1945, he was well known for his radio talks entitled 'The Railway Speaks'.

1855

STATION 24

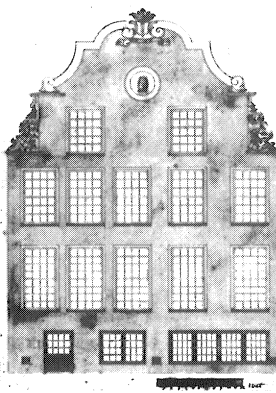
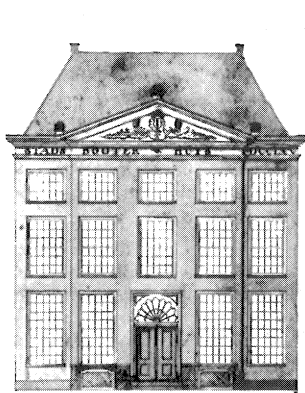
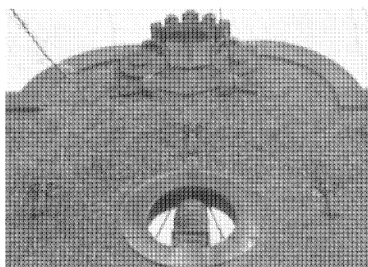
Leeuwenhoeksingel
41-42/42a
C.B. Posthumus Meyers

G.A.D., lit. 18 p173

25 vm BOTERHUIS

Markt 15/17

1, p301-305

1765

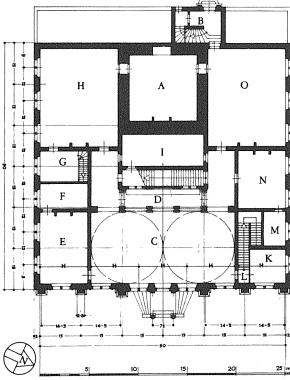
• Het boterhuis, vermoedelijk oorspronkelijk twee 16e eeuwse panden, werd grondig gemoderniseerd door N. Terburgh in 1765. Terburgh heeft niet geschroomd verschillende stijlelementen in één ontwerp toe te passen. (zie ook de Lutherse kerk) De gevel aan de marktzijde is streng classisistisch, met middenrisaliet bekroond door een fronton. De achtergevel toont meer barokke voluten gecombineerd met oude 17e eeuwse zandstenen vruchtentrossen. Thans wordt het pand gebruikt door een meubelzaak. De Waag werd in dezelfde periode eveneens door Terburgh vernieuwd.

• The butter house, probably two 16th century buildings originally, was thoroughly modernised by N. Terburgh in 1765. He did not hesitate to employ a diversity of styles in a single design (see also the Lutheran Church). The facade facing the market is severely classical, with a protruding bay crowned by a pediment. The rear elevation displays volutes of a more baroque style, combined with old 17th century clusters of fruit in sandstone. The building is presently used as a furniture business. The Weighing House was renovated by Terburgh during the same period.

26 STADHUIS

Markt
Hendrick de Keyser

lit. 1, p143-171; lit. 22,
p370-371

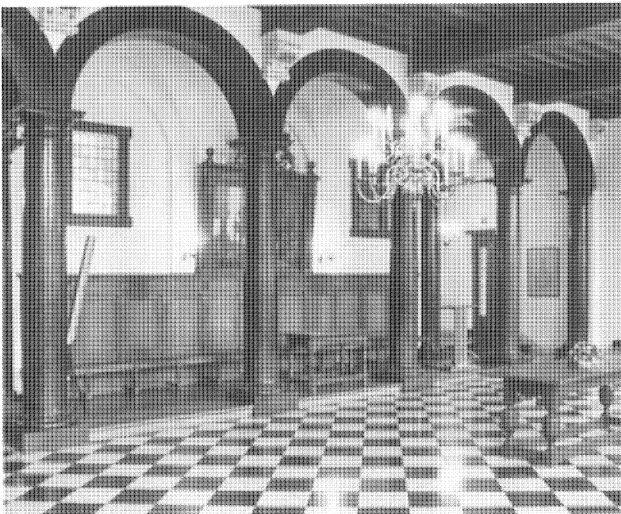

Stadhuis en markt eind 16e eeuw
City Hall and marketplace at the end of the
16th century

1620

● In de buurt van het huidige stadhuis bevond zich een grafelijk hof dat aan het eind van de dertiende eeuw werd voorzien van een stenen toren, die nog steeds "Het Steen" wordt genoemd. In 1618 brandde het stadhuis geheel af op de toren na. Rondom de toren met gotische vormen, en op de restanten van het oude stadhuis, werd na de brand van 1618 tot 1620 het huidige stadhuis gebouwd, een ongelooflijk korte tijd. In zijn ontwerp voor het nieuwe stadhuis, nam Hendrick de Keyser de toren op. Op de begane grond van de toren bevond zich vermoedelijk de raadskamer met op de verdiepingen enige gevangenisruimten. Inwendig is de toren herhaaldelijk gewijzigd terwijl de toren uitwendig vrijwel ongeschonden is gebleven. Bovenin de toren bevinden zich martelwerktuigen en de ton waarin de Bruggeling Balthazar Geeraert, de moordenaar van Willem de Zwijger, door de stad werd gevoerd. Het Delftse stadhuis geldt als een voorloper van het Hollands classicisme, met een mathematisch geordende plattegrond, enige Palladiaanse proporties en een hoofvorm met middenrisaliet, geaccentueerd met verschuivende pilasters. Het stadhuis werd in de 19e eeuw, omstreeks 1832, gerestaureerd door P. Adams. Deze restauratie werd in de zestiger jaren van deze eeuw ongedaan gemaakt door J. Kruger, die zoveel mogelijk het ontwerp van Hendrick de Keyser heeft hersteld.

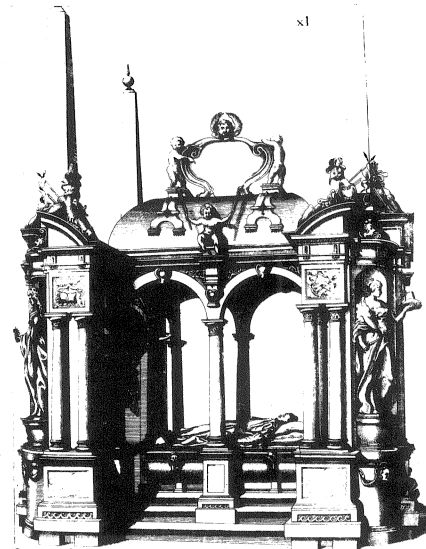
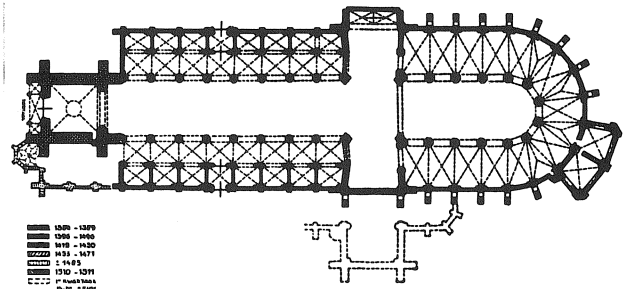
● At the end of the 13th century, a stone tower, still referred to as 'the (new) Stone', was built in the courtyard of an earl located nearby the site of the present City Hall. A fire completely destroyed the City Hall in 1618, with the exception of the tower. From 1618-1620, an amazingly short time, the present Gothic building was erected around the tower on what remained of the old building's foundations. Hendrick de Keyser incorporated the tower into his design for the new City Hall. The ground floor of the tower probably housed the Council Chambers, with several prison cells on the floors above. The interior of the tower was repeatedly altered, while the exterior remained the same. High in the tower, instruments of torture are to be found, as well as the barrel in which Balthazar Geeraert from Bruges, who assassinated William the Silent, was carried through the streets. Delft's City Hall is a forerunner of Dutch Classicism, with its mathematically arranged plan, the occasional use of Palladian proportions and court with protruding bay, accented by shifting pilasters. In about 1832, the City Hall was renovated by P. Adams. In the 1960s, these alterations were 'corrected' by J. Kruger, who was commissioned to restore the building to its original state, as designed by De Keyser.

• De bouw van de kerk heeft geduurd tot het einde van 15de eeuw. De toren meet 13 m x 13 m in oppervlak en is gebouwd in gotische stijl. De middelste achtkantige geleding is vervaardigd van een lichtgrijze Brabantse steen, daarboven is een Bentheimer steen toegepast die donker is verveerd. De huidige slanke toren werd gerestaureerd door P.J.H. Cuypers. Cuypers en Gugel maakten nadat de oude spits in 1872 was afgebrand, het ontwerp van de huidige gietijzeren spits met 8 dakkapellen. De spits, die de toren een hoogte verschaft van 108,75 m is bouwkundig uitgewerkt door C.J. de Bruyn Kops. Onder leiding van architect H. van der Kloot Meijburg werkten aan de restauratie en vernieuwing van de kerk, in de periode 1923-1937, M.P.J.H. Klijnen, N. Zansdorp, A. Noordendorp. Aansluitend werd de toren gerestaureerd van 1938-1950, onder leiding van N. Lansdorp. Om constructieve redenen werd het metselwerk van het venster in de onderste geleding gehandhaafd. In de kerk zijn bijna alle Oranjes begraven sedert Willem de Zwijger. Diens grafombee is een ontwerp van Hendrick de Keyser. De koninklijke grafkelders zijn niet voor het publiek toegankelijk. Hugo de Groot heeft in het koor een gedenkteken gekregen dat in 1781 door zijn familie werd opgericht. Voor de liefhebber mag niet onvermeld blijven dat in Nootdorp in de achtertuin van het pand Sportparkweg 4 een perfect schaalmodel van de Delftse kerk staat, waar de burgemeester van Madurodam jaloers op kan zijn. De heer van der Sman heeft het model in 25 jaar gebouwd en na de voltooiing in 1987 is hij begonnen aan de scheve Oude Kerk.

• Construction of the church continued until the end of the 15th century. The Gothic tower is 13 metres square. The central octagonal section is made of a light-grey Brabant stone, above which Bentheimer stone, now darkened by age, was used. The present slender tower was restored by P.J.H. Cuypers. After 1872, Cuypers and Gugel created the present cast-iron spire with eight dormer windows, giving the tower a height of 108.75 m. Supervised by architect H. van der Kloot Meijburg, restoration and renovation work was done between 1923 and 1937 by M.P.J.H. Klijnen, N. Lansdorp, A. Noordendorp. The tower was restored from 1938 to 1950 by a team headed by Prof. N. Lansdorp. The masonry of the window in the lower section was left unaltered for structural reasons. Almost all of the members of the House of Orange are buried here, beginning with William the Silent, whose tomb was designed by Hendrick de Keyser. The royal crypt is not open to the public. A memorial to Hugo de Groot, erected by his family in 1781, is in the choir. Interested parties please note that a perfect scale model of this church, befitting of a place in Madurodam, can be found in the rear garden of Sportparkweg 4 in Nootdorp. Mr Van der Sman worked on the model for 25 years, and, on its completion in 1987, he began on a model of the leaning Oude Kerk (Old Church).

1383-1510

Graftombe van Willem van Oranje
Tomb of William the Silent

28 DE KAERSKORF

Markt 2

16e eeuw

- Het pand, dat vele bouwstijlen heeft gekend, is in 1965 gerestaureerd naar de situatie rond 1750, door Raue en Kooreman.
- This building, which has known a variety of styles, was restored by Raue and Kooreman in 1965, and it now appears as it did in ca. 1750.

- Abel Labouchere, de jonge en vermogende mede-directeur van de aardewerffabriek 'De Porcelayne Fles', vroeg de architect, na diens ontwerp van het station in de toen moderne neo-renaissance stijl, een pand voor de verkoop van het Delftse aardewerk te ontwerpen.

- After designing the Railway Station in neo-Renaissance style, modern at the time, the architect was commissioned by Abel Labouchere, young and affluent co-director of the porcelain factory, De Porcelayne Fles, to design a building for use as a shop for selling the factory's products.

1886

WINKEL EN WOONHUIS

29

Markt 45

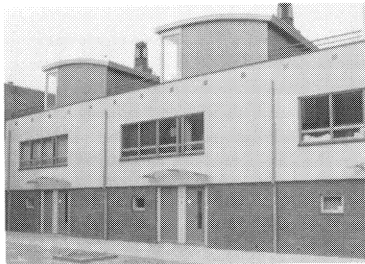
C.B. Posthumus Meyes

lit. 7, p80

30 WONINGEN

Minderbroerstraat 16,
18 en 20

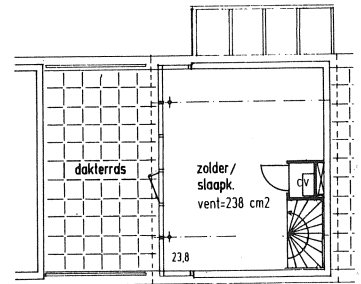
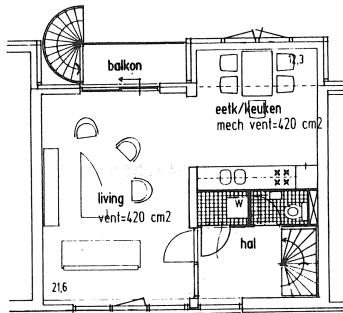
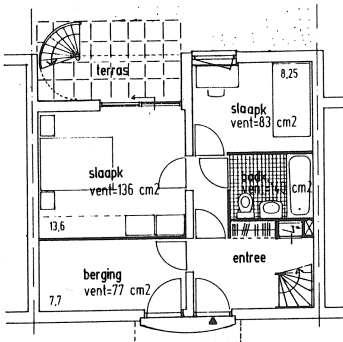
Hoenders & Partners

1991

- De drie vrije sector woningen in de Minderbroerstraat hebben de woonkamer op de eerste verdieping, waardoor er in dit beperkte binnenterrein toch een grotere ruimte te beleven is dan op de begane grond mogelijk zou zijn. Twee spiltrappen, één binnen en één buiten, verbinden de woonkamer met tuin en straat.

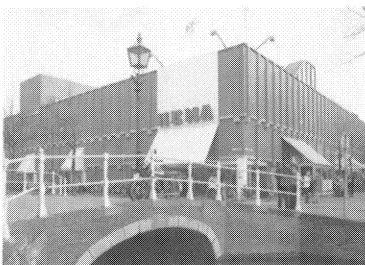
- These three free-sector homes have the living room on the first floor, allowing more space on this limited floor plan than would be possible on the ground floor. Two spiral staircases, one inside and one outside, give access to the garden and street from the living room.

● Door het aanbrengen van reliëf heeft de ontwerper een gelede en verfraaide rode doos gemaakt. Opvallend is de afwezigheid van etalages. Tegen de gemetselde wanden zijn twee kiosken en enkele vitrines aangebracht. De gevel is verticaal in drie delen geleded terwijl het gebouw twee bouwlagen heeft.

● The designer's use of relief has created an articulated, embellished red box. The absence of shop windows catches the eye. Two kiosks and several display cases are attached to the brick walls. The facade of the two-storey building is divided into three vertical sections.

ca 1978

WARENHUIS HEMA 31

Molslaan 33
F.J. van Gool

32 WINKELS EN WONINGEN

Molslaan 56
Girod & Groeneveld

Bouw (1980)

1981

● De eerste ronde dakvorm in de Delftse stadsvernieuwing. De symmetrische gevel is een formele beëindiging van de Paradijspoort. In het oorspronkelijk ontwerp was een doorgang opgenomen in het verlengde van de Paradijspoort. De woningen hebben gemeenschappelijke dakterrassen aan de achterzijde.

● This is the first round roof in Delft's urban renewal plan. The symmetrical facade is a formal conclusion to the Paradijspoort. A passage in the continuation of the Paradijspoort was part of the original design. The residential units have communal roof terraces at the rear.

● In het dichtbebouwde binnenterrein verheft zich het romantische tuinhuis met uitkijkpunt. Het optrekje van 2x2 meter heeft een gebogen zinken dak met afneembare zonneplek. Een stalen trap langs het houtskeletbouwhuisje voert naar het ovale balkon.

● This romantic garden house with vantage point rises from its location in the densely built-up inner courtyard. Under the arched zinc roof with removable sunshade the pied-à-terre (2x2m) is found. A steel stairway on the outside of this small wooden-framed building leads to the oval balcony.

1990

TUINHUISJE 33

Nieuwe Langendijk 3
J. Niemeijer

34 vrm WOONHUIS

Nieuwe Plantage 30/46
J.T.J. Cuypers, J. Stuyt

lit. 18, p96-97; lit. 32

1906

● Het grote herenhuis is gebouwd in opdracht van F.G. Waller, directeur van de Gistfabriek. De woonvertrekken in dit pand bevonden zich op de eerste verdieping. In dit huis is de Duits-romaanse stijl, typerend voor het latere werk van Stuyt, te herkennen. Het huis is in 1987 ingericht met HAT-eenheden.

● This mansion was built for F.G. Waller, director of the Yeast Factory. The living rooms were on the first floor. The German Romanesque style, characteristic of Stuyt's later work, can already be seen here. In 1987, the house was converted into flats for single- and two-person households.

35 vm BURGERMEESTERSWONING

Nieuwe Plantage 58
B. Schelling Azn.
lit. 13; PT 33(1987)II,
p652-653

1878

● De voormalige gemeente Vrijenban bevond zich ruwweg ten oosten van Delft. In 1877 werd een prijsvraag uitgeschreven voor een raadhuis en ambtswoning voor de burgemeester. De tweede prijs, een ontwerp in eclectische stijl, werd uitgevoerd omdat het winnend ontwerp te duur was. Naast de entree loopt over de begane grond en eerste verdieping een loggia, geheel vervaardigd van gietijzer, dat in die tijd uit een catalogus besteld kon worden. Het pand is in 1990 gerestaureerd door K.Tak en dient thans als kantoorruimte.

● In the former municipality of Vrijenban, roughly due east of Delft, a competition was held in 1877 for the design of a Town Hall and official mayor's residence. The second prize, a design in the eclectic style, was the one finally built, as the winning design was considered to be too expensive. Next to the entrance, a loggia made completely of cast iron spans the ground floor and first storey, an item which could be ordered from a catalogue in those days. The premises were restored in 1990 by the K. Tak, and now serve as office space.

● Het gebouw is als botenhuis gebouwd met op de begane grond de botenberging en werkplaats. Op de eerste verdieping bevinden zich het dakterras en overige verenigingsruimten. Het gebouw is nog altijd in gebruik van de Delftsche Studenten Roeivereniging Laga en in het schilderwerk zijn de rood-witte kleuren van de vereniging verwerkt. Het gebouw is het meest uitgesproken Delftse voorbeeld van de Amsterdamse School, gekenmerkt door een expressief gebruik van baksteen met een grote vormrijkdom. Het metselwerk is in Noors verband. Het houtwerk is sierlijk en decoratief gedetailleerd. Bijzonder is de gemetselde trap die zich om twee fraai gesneden houten kolommen wentelt.

● Originally built as a boathouse, the ground floor has space for storing and repairing boats. The first floor accommodates a roof terrace and clubrooms. The building still belongs to the Delft Student Rowing Club 'Laga', and the club's colours, red and white, have been used on painted surfaces. The building is Delft's most distinct example of the Amsterdam School, characterised by an expressive use of brick, incorporating a wealth of form. The masonry is in Scotch bond. The woodwork is elegant and decoratively detailed. The brick staircase, revolving around two beautifully carved wooden columns, is an exceptional feature.

1926**BOTENHUIS D.S.R.V. LAGA 36**

Nieuwelaan 51
L.C. Kalf, J.D. Hanrath

lit. 32, nr. 15

● Het Bacteriologisch Laboratorium is door de rijksbouwmeester in de vroege renaissancestijl ontworpen, met gotische motieven. Door het oorspronkelijk donker gekleurde houtwerk en de grillige romantische vorm kreeg het de bijnaam "Het Spookhuis". Het pand werd gekraakt om sloop tegen te gaan en bevat nu elf appartementen.

● The government architect designed the Bacteriology Laboratory in the early Renaissance style with Gothic motifs. The original woodwork's dark colour and the building's fanciful Romantic appearance led to its being called 'The Spook House'. Squatters succeeded in preventing its demolition and it now contains eleven flats.

1895 vm BACTERIOLOGISCH LABORATORIUM

37

Nieuwelaan 3
J. van Lokhorst

lit. 13, p35, 85; lit. 18, p153

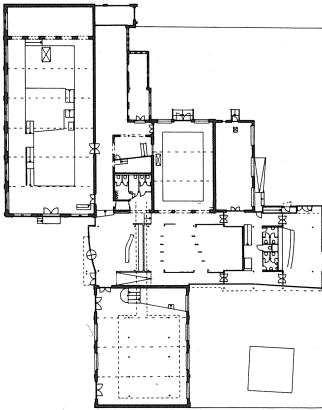
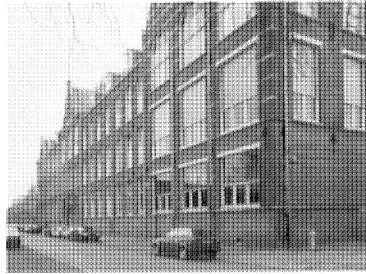

38 vm WERKTUIG- EN SCHEEPSBOUW

1911

Nieuwelaan 76
J.A.W. Vrijman

lit. 32, nr. 16

Plattegrond en doorsnede van het Techniek Museum
Ground floor and section of the Technical Museum

● Het gebouw behoorde tot de afdeling Mechanische Technologie, Werktuig- en Scheepsbouwkunde. Het complex bestond uit studie- en collegezalen in neo-renaissancestijl en los daarvan enige werkplaatsen en laboratoria in een soberder bouwtrant.

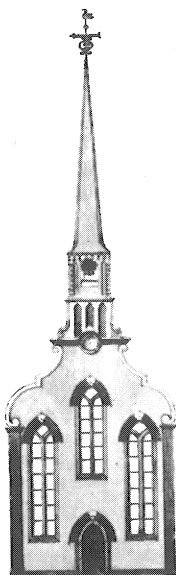
De twee woningen huisvestten de machinisten die de stoommachine bedienden van het ketelhuis. In het gebouw dat vele jaren als mensa dienst heeft gedaan, werden oorspronkelijk stoommachines getest. Bijzonder zijn de stalen Polonceau-spanten, die zijn toegepast met een verhoogde nok om meer daglicht binnen te kunnen krijgen. Na lange tijd met sloop te zijn bedreigd is in 1991 aan de J. van Zwol de opdracht verstrekt het gebouw te verbouwen tot Techniek Museum.

● This building belonged to the Mechanical Technology, Mechanical Engineering and Naval Architecture Department. The complex consisted of study and lecture rooms executed in neo-Renaissance style and, apart from that, several workshops and laboratories in a more sober style. The two flats accommodated the machinists that operated the steam engine in the boiler room. The original purpose of the building, used as a refectory for many years, was to test steam engines. Of special interest are the Polonceau trusses, adapted with a raised ridge to provide for more daylight. The building has been threatened with demolition for some time, but in 1991 J. van Zwol was commissioned to convert it into a technical museum.

39 LUTHERSE KERK

Noordeinde 4a

lit. 12, p34

• Het gebouw is in gebruik bij de Centrale Bibliotheek van de TU-Delft. Het gebouw is strakker dan eerdere werken van Vrijman. Betwijfeld wordt of hij de architect is. De gebeeldhouwde entreepartij is van H.A. van den Eynde, die in die periode ook met architect De Bazel werkte.

• This building, used by the Central Library TU-Delft, is more austere than earlier work by Vrijman. There are doubts as to whether he is actually the architect. The sculptured portal was done by H.A. van den Eynde, who also worked with architect De Bazel at the time.

ca 1450

• De kerk werd in de tweede helft van de vijftiende eeuw gebouwd als kapel bij het St. Joris Gasthuis. Tijdens de reformatie in 1573 werd de eredienst verboden. De kapel werd door de stad Delft als oorlogsmagazijn in gebruik genomen en in 1647 omgebouwd tot 'dolphuis'. In 1764 werd de kapel ter beschikking gesteld aan de Lutherse Gemeente en volgens ontwerp van de stadsarchitect Nicolaas Terburgh verbouwd en voorzien van een nieuw interieur en voorgevel met zwaar aangezette, barokke voluten. Het 15e eeuwse torentje bleef daarbij gehandhaafd.

• The church was built in the second half of the 15th century as a chapel by St. George's Hospital. During the Reformation in 1573, worship here was forbidden. For a time, the chapel was used by the city of Delft as an armoury, and in 1647 it was converted into a 'madhouse'. In 1764 the chapel was put at the disposal of the Lutheran Church and rebuilt according to a design by the city architect, Nicolaas Terburgh. He renovated the interior and provided the facade with heavily accentuated baroque volutes. The small 15th century tower remained unaltered.

1923

vm AFD. WEG- EN WATERBOUW 40

Oostplantsoen
J.A.W. Vrijman

lit. 18, p163

41 RIETVELDSE TOORN

Oostplantsoen 94

lit. 32

16e eeuw

• Van de 16e eeuwse waltoren, ook wel St.-Joristoren genaamd, is alleen de onderbouw bewaard gebleven. Op het schilderij van Delft na de brand van 1536 staat de toren aangegeven. Op de kaart figuratief van Blaeu uit 1649 staat op het basement een molen. Het huidige huis dateert vermoedelijk uit de 18e eeuw.

• Only the substructure of this 16th century wall tower, also called the St. George Tower, still exists today. It can be seen on the painting of Delft made after the fire of 1536. On Blaeu's 1649 figurative map, there is a windmill on the tower's base. The present house is 18th century.

● In 1913 werd de toren aangekocht van de Domeinen door de roeivereniging De Delftse Sport. De toren stond op een 16e eeuwse basement en alleen de toren tot de hoekige aanzetstenen was nog authentiek. Opzij van de toren werd een nieuwe vleugel met het botenhuis aangebouwd. Men moet heel goed kijken om te ontdekken dat de stijl historiserend is. Niet verwonderlijk als men bedenkt dat de architect van deze verbouwing zich later ook een meester zou tonen in het nabootsen van de schilder Johannes Vermeer.

● In 1913, the tower was purchased from the state domain by the rowing club 'De Delftse Sport'. The tower stood on a 16th century base and only part of the tower, up to the angular skewbacks, was still authentic. To one side of the tower, a new wing was built containing the boathouse. It takes a very careful look to discover that the style is historicised. This is not surprising when one stops to realise that the architect responsible for this addition would later prove a master in forging 'genuine' Vermeers!

1914

HUYBRECHTSTOREN 42

Oostplantsoen 40
Han van Meegeren

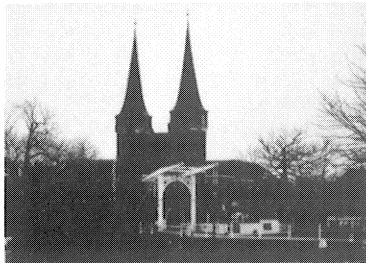
lit. 32

43 OOSTPOORT

Oostpoort 1

G.A.D.

ca 1425

● De Oostpoort is de enige overgebleven stadspoort en is thans in gebruik als woning en expositieruimte. De torens werden verhoogd in 1514 met achtkantige verdiepingen en hoge spitsen. De waterpoort over het Oosteinde is door een vestingmuur met het poortgebouw verbonden. De ophaalbrug dateert uit 1903 en is gedeeltelijk gemaakt van onderdelen van de oude brug uit 1867. De geklonken ijzeren ophaalbrug moet met de hand bediend worden.

● The Oostpoort is the only remaining city gate and is now used as a residence and exhibition hall. The towers were raised in 1514 with octagonal storeys and high spires. The water gate over the Oosteinde is connected to the Oostpoort building via a fortification wall. The drawbridge is from 1903 and was partially made from components salvaged from the old 1867 bridge. The riveted iron drawbridge must be manually operated.

44 KLAEUWSHOFJE

Oranje Plantage 58

lit. 20, p75

1605

- Het hofje werd gesticht in 1605 door de brouwer Dirk Uutenhage van Ruyven en zijn vrouw Elisabeth Fredericksdochter van Ruyven. Het is gebouwd in een sobere baksteenstijl.
- This little court of almshouses was founded in 1605 by the brewer, Dirk Uutenhage van Ruyven, and his wife, Elisabeth Fredericksdochter van Ruyven. It is built in an austere brick style.

- De gevel van dit pand is het enige bewaard gebleven werk van Adams in Delft, dat nu wordt bewoond door jongeren. Het sobere klassicistische dubbelwoonhuis werd omstreeks 1840 gebouwd voor mr. H. van Berckel, die naast wethouder en later burgemeester van Delft, eigenaar van distilleerderij De Papegaai was.

- The facade of this house is the only work by Adams remaining in Delft. The austere classical double residence, now occupied by young people, was built in about 1840 for the lawyer, H. van Berckel, who was an alderman, a mayor of Delft and also owner of the De Papegaai (The Parrot) Distillery.

ca 1840**WOONHUIS 45**Oude Delft 15
P. Adams

lit.1, p333

46 vm OOST-INDISCH HUIS

Oude Delft 39

lit. 1, p115-124

ca 1631

- Het voormalige gebouw van de Oost-indische Compagnie is nu in gebruik voor jongerenhuisvesting. Het is een samentrekking van drie panden en had oorspronkelijk twee trapgevels. Het noordelijkste pand is in 1722 geheel vernieuwd en kreeg een grote vergaderzaal en een nieuwe voorgevel.

- The former building housing the Dutch East India Company now accommodates flats for young people. It is a consolidation of three houses and originally had two stepped gables. The northernmost section was completely rebuilt in 1722, at which time a meeting hall and new facade were added.

- Bijzonder element van dit pand in eclecticiistische stijl is de bekroning van de erker met een stalen bankje ontworpen door Rein Geurtsen in 1969. Een inspiratiebron voor de architect Hertzberger in onder meer het muziekcentrum Vredenburg te Utrecht.

- A remarkable element of this eclectic style house is the small steel bench designed by Rein Geurtsen in 1969 that crowns the bay window. The balcony was a source of inspiration for architect H. Herzberger in designing the balconies for the Vredenburg Music Centre in Utrecht.

1900**WOONHUIS 47**

Oude Delft 77

lit. 18, p59

● Het pand werd gebouwd in opdracht van Jan de Huyter. De vader van Hugo de Groot (1554-1640) heeft er gewoond. Het gebouw is sedert 1645 in gebruik als zetel van het machtige Hoogheemraadschap van Delfland. Het samengestelde huis, met een aanbouw evenwijdig aan de straat, is een rijk voorbeeld van het laat-middeleeuws huizentype, dat wordt gekenmerkt door een nevenschikking van verschillende bouwmassa's. Vermoedelijk werd de gevel in de eerste jaren van de 16e eeuw voor een toen al bestaand pand gezet. De natuurstenen gevel is rijk aan sculptuur. In de jaren 1972-1975 is het complex aan de achterzijde uitgebreid met een kantoorvleugel tot aan de Phoenixstraat. Deze aanbouw is gedaan in een historiserende stijl, naar ontwerp van J. Kruger. Het pand werd onlangs gerestaureerd door A. Haak, naar aanleiding van de uitbreiding van het Hoogheemraadschap met een parkeergarage op het binnen-terrein en met de panden 161, 163 en 165.

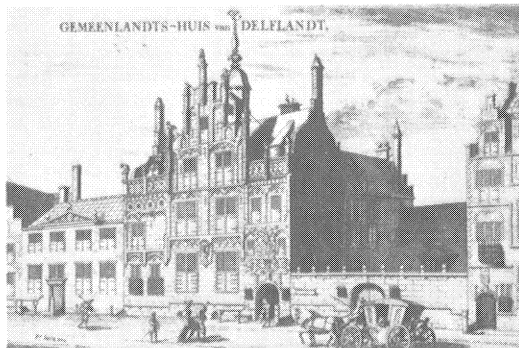
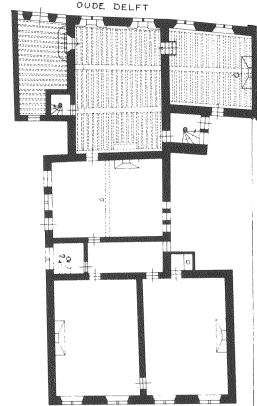
● The building was constructed for Jan de Huyter. One of its occupants was the father of Hugo de Groot (1554-1640). Since 1645, the premises have been used as the seat of the powerful Delfland Polder Board. The complex, with an extension parallel to the street, is a fine example of a late medieval house, characterised by the coordination of its various elements. The natural stone facade, richly sculptured, was probably built onto an already existing building in the early 1500s. An office wing extending to the Phoenixstraat was added at the rear in 1972-75. This extension was designed in an historicised style by J. Kruger. The premises were recently restored by A. Haak as a follow-up to expansion of the Polder Board with a parking garage in the inner courtyard and with buildings 161, 163 and 165.

1505

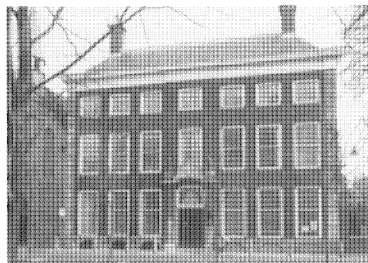
GEMEENLANDSHUIS VAN DELFLAND

48

Oude Delft 167

lit. 32; lit. 1, p68-69;
Bouw 30 (1975) 26/27, pV

49 vm MEISJESHUIS

Oude Delft 116
N. Terburghlit. 1, p306-310; lit. 12,
p78; G.A.D.

1769

● De ingang is geaccentueerd door een licht risaliet. De gevel met gebeeldhouwd portaal en meisjes figuren van Jacob Mattheus Cressant, werd in 1954 gerestaureerd. De tuin is in deze eeuw ontstaan door de afbraak van twee kleine woningen. Op het hek is de beeltenis van Anthony van Leeuwenhoek aangebracht.

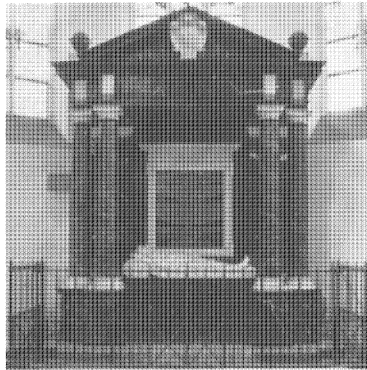
● The entrance is accented by a slightly protruding bay. The facade, with its sculptured portal and figures of young girls by Jacob Mattheus Cressant, was restored in 1954. With the demolition of two small dwellings in the 20th century, the creation of a garden was made possible. Anthony van Leeuwenhoek's portrait can be seen on the gate.

50 OUDE JAN

Oude Delft

lit. 3; 12, p14-29

13e eeuw

Graftombe Piet Hein
Tomb of Piet Hein

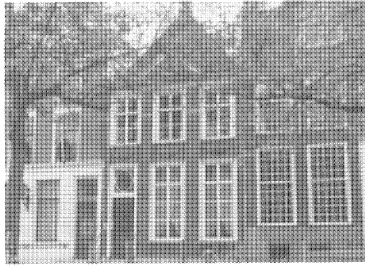
● De Oude of Scheve Jan heeft een vroeg gotische toren uit 1350, 79 meter hoog en met een grondvlak van 13x13 meter. De toren wekt een kloeke en forse indruk. Door de steunberen is een dubbele hoek verkregen, die een mooi schaduweffect geeft. Uit het vlak van de massieve toren rijzen vier achtkantige, Vlaams aandoende hoektorens op. In de klokkestoel hangt de zwaarste klok van Nederland, "de Bourdon", die wegens verzakingsgevaar door trillingen alleen voor bijzondere gelegenheden wordt geluid. De St. Joris of tromp-kapel en het Noord-transept in laat gotische stijl uit 1526 zijn van de Mechelse architect R. Keldermans. In het interieur valt in de eerste plaats de spreekstoel uit 1548 op, met de gesneden panelen. In de kerk worden verschillende beroemde Nederlanders geëerd. De tombe van Piet Hein (1637) wordt toegeschreven aan Van 's-Gravenzande. De eenvoudige compositie is gebaseerd op het ordeboek van Italiaanse architect Vignola. De tombe van Tromp, naar ontwerp van J. van Campen, is uitzonderlijk in zijn compositie van orden, kleurschakering en detaillering en wordt tot de hoogtepunten van het Hollands classicisme gerekend. Johannes Vermeer heeft een bescheiden steen in de vloer. De kerk is gerestaureerd door de architecten H. van der Kloot Meyburg en Ph. Bolt (1952-1962). Hierbij zijn de dichtgemetselde koorvensters weer geopend, de 16e eeuwse oostgevel van de Trompkapel voltooid en de spitsen van nieuwe hogels voorzien.

● The Oude or Leaning Jan has an early Gothic tower from 1350, 79m high, with a 13m square base. The tower has a bold, massive air. The buttresses create a double corner, providing a lovely shadowed effect. Four octagonal, Flemish-looking, corner towers rise from the base of the great tower. The heaviest bell in the Netherlands hangs in the belfry, the 'Bourdon', used only on special occasions for fear that the reverberations will cause subsidence. The St. George, or Tromp, Chapel and the north transept (1526) in late Gothic style were designed by R. Keldermans of Mechelen. First to catch the eye in the interior is the pulpit (1548) with its carved panels. A number of famous Dutchmen are honoured in the church. Piet Hein's tomb (1637) is attributed to Van 's-Gravenzande. The simple composition is based on the pattern book of Italian architect Vignola. Tromp's tomb, designed by Jacob van Campen, is exceptional in the composition of its orders, its colour scheme and fine detailing, and is considered one of the high points of Dutch Classicism. Johannes Vermeer has a modest stone set into the floor. During the restoration of the church (1952-1962) by the architects H. van der Kloot Meyburg and Ph. Bolt, the bricked-up windows of the choir were reopened, the 16th century wall on the east side of the Tromp Chapel was completed and the spires were provided with new crockets.

● Het herenhuis wordt gekenmerkt door renaissance motieven zoals de vruchten-guirlandes onder de kozijnen, de zware zandstenen kroonlijst met fronton waarin een sierlijk omlijst oeil-de-boeuf is opgenomen en de drie voornamen vazen op de gevel en het dak. De datering is onzeker.

● This mansion is characterised by Renaissance motifs such as garlands of fruit under the window frames; a heavy sandstone cornice with pediment, incorporating an elegant oeil-de-boeuf; and three stately vases on facade and roof. The exact date is unknown.

ca 1650

WOONHUIS 51

Oude Delft 157

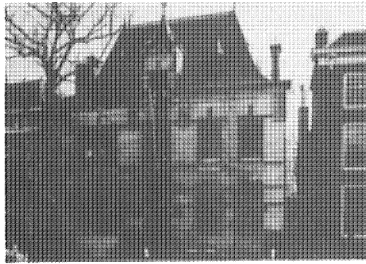
G.A.D.

52 MUSEUM LAMBERT VAN MEERTEN

Oude Delft 199

J.. Schouten, A. le Comte

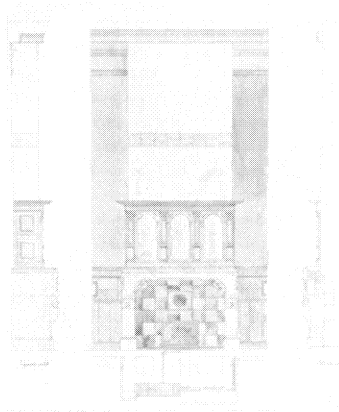
lit. 1, p104; 7, p92-94

1893

● Het museum is oorspronkelijk gebouwd als particulier woonhuis voor Lambert van Meerten, mede-eigenaar van de Delftse Gist- en Spiritusfabriek. Het huis is een uitzonderlijk ontwerp in een romantische, renaissancestisch aandoende stijl. Van Meerten was een fanatiek verzamelaar van kunstnijverheid en bouwfragmenten. In de gevel werden vermoedelijk bouwfragmenten verwerkt van het in 1881 afgebroken huis aan de Koornmarkt "Het wapen van Ceulen", dat uit 1537 was. De kozijnen met rijke colonetten behoren tot het fraaiste renaissance houtsnijwerk in ons land. De gevel is geheel uitgevoerd in zandsteen en wordt bedekt door een steile, sierlijk gebogen kap die met leien is bekleed. De centrale as van de gevel bevindt zich juist rechts van het midden en wordt bekroond door een lucarne. De kozijnen en luiken zijn van blank eiken. Het gebruik van pure bouwmaterialen sloot aan bij de ideeën van de Franse architect Viollet-le-Duc. De gevel en het interieur zijn vrijwel ongewijzigd. Het interieur kent een lichtinval en ruimtelijkheid die associaties oproept met de schilderijen van de Hollandse meesters Pieter de Hoogh en Johannes Vermeer.

● The museum was originally built as a private home for Lambert van Meerten, co-owner of the Delft Yeast and Methylated Spirits Factory. The exceptional design of the house is in the Romantic style with a Renaissance air. Van Meerten was an obsessive collector of arts and crafts and architectural fragments. Fragments of a house from 1537 on the Koornmarkt, 'The Cologne Arms', demolished in 1881, were probably incorporated into the facade. The window frames with their rich colonettes display some of the finest woodcarving in the Netherlands. The sandstone facade is topped by a steeply pitched, elegantly curved slate roof. The 'central' axis is to the right of the centre and is crowned by a lucarne. The frames and shutters are of natural oak. The use of unadorned building materials is in concurrence with the ideas of the French architect Viollet-le-Duc. The facade and interior are almost unchanged. The fall of light into the interior and the spaciousness found there evoke images of paintings by the Dutch masters, Pieter de Hoogh and Johannes Vermeer.

53 GEMEENTELIJKE ARCHIEFDIENST**ca 1560**

Oude Delft 169

lit. 1, p77-79 ; lit. 12, p86-87

● Vanouds 'Het Wapen van Savoyen' was dit oorspronkelijk een woonhuis. De renaissance trapgevel dateert uit de 16e eeuw, doch heeft ook nog laat-gotische motieven. In 1956 werd het pand gerestaureerd door N. Lansdorp, waarna het Gemeente Archief er is gevestigd.

● This building was originally a private home called 'The Savoy Arms'. The Renaissance stepped gable is from the 16th century, although it also has late Gothic motifs. The building was restored in 1956 by N. Lansdorp, and has housed the Municipal Archives since that time.

● De weelderig gedetailleerde Lodewijk XIVe gevel dateert uit 1741. Van de ramen is de middentravee rijkelijk versierd, waarmee de symmetrie is benadrukt. Om hieraan geen afbreuk te doen is de asymmetrische plaatsing van de deur hieraan ondergeschikt gemaakt.

● The opulently detailed Louis XIV facade dates from 1741. Of the windows, the central bay is richly decorated, thus emphasising the symmetry. In order not to detract from this, the asymmetrical placement of the door plays a subordinate role in the composition.

1714**WOONHUIS 54**

Oude Delft 241

lit. 12, 2

55 WINKEL EN WONINGOude Langedijk 2
W.G. Welsing

lit. 18, p81

1911

● Het pand is gebouwd voor het in s'Hertogenbosch gevestigd levensmiddelenbedrijf De Gruyter. Het ontwerp is in eigen beheer gemaakt en vertoont Duitse invloeden. De gevel is gemaakt van zandsteen.

● The building was constructed for De Gruyter, a chain of grocer's based in 's-Hertogenbosch. The company had its own architect design the building, which displays German influences. The facade is made of sandstone.

● Het sober vormgegeven gebouw vormt een karakteristieke begrenzing van de paardenmarkt. Aan de oostzijde liggen de militaire magazijnen (gerestaureerd in 1990) met vleugels uit de 17de eeuw. De voormalige kazerne wordt nu gebruikt door de Van der Woude stichting.

● This soberly designed building forms a characteristic boundary to the horse market. The military depots (restored in 1990) with their 17th century wings are located on the east side. The former barracks are now used by the Van der Woude Foundation.

1864**vm INFANTERIEKAZERNE 56**Paardenmarkt
P. Baart de la Faille,
arch. van de Genie

lit. 1, p225, 236

- In het testament van Elisabeth Pauw, die in 1706 overleed, werd bepaald dat er een hofje met acht woningen gebouwd moest worden. In 1709 werd het hofje een aparte stichting die bleef bestaan tot 1976 toen op verzoek van het bestuur de gemeente het beheer overnam. Het poortgebouwtje werd in de zestiger jaren gerestaureerd. Elk huizenblok is gebouwd in een sobere classicistische stijl met hoekrisaliet en een middenrisaliet bekroont door een fronton.

- Elisabeth Pauw, who died in 1706, made provisions in her will for a court of eight almshouses to be built. In 1709, the court became a separate foundation and remained so until 1976, when its board of directors requested the municipality to assume control. The small gatehouse was restored in the 1960s. Each block of houses is built in an austere classical style with a corner bay and a central bay crowned by a pediment.

1707**HOFJE VAN PAUW 57**

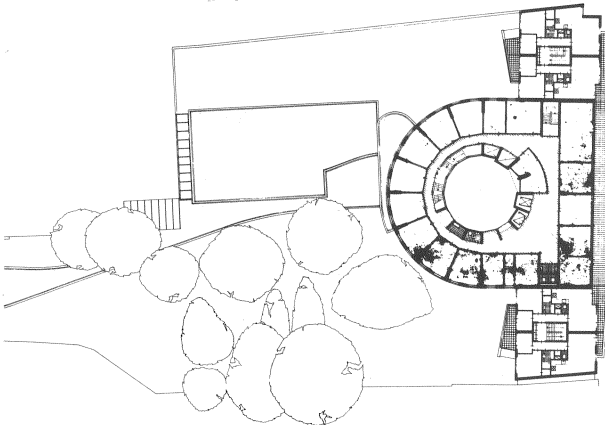
Paardenmarkt 55-62

G.A.D.

58 BESTUURSKANTOORPhoenixstraat 16
J.M.J. CoenenA/B (1987)
lit. 3, p4; Bouw (1988)3, p27**1985**

- Het gebouw kent een markante compositie van bouwmassa's. Door het gebouw is een semi-openbare verbinding gemaakt tussen de Oude Delft en de Phoenixstraat, langs een lange slingerende muur en kolonnade door de binnentuin. Het 19e eeuwse theehuisje, waarin huwelijken worden gesloten, is hierin opgenomen. Na half vijf sluiten twee 'gotische' ijzeren hekken de opening in de gevel aan de Oude Delft af. Gezien vanuit de Hugo de Grootstraat is het gebouw een monumentale verfraaiing van het perspectief richting centrum.

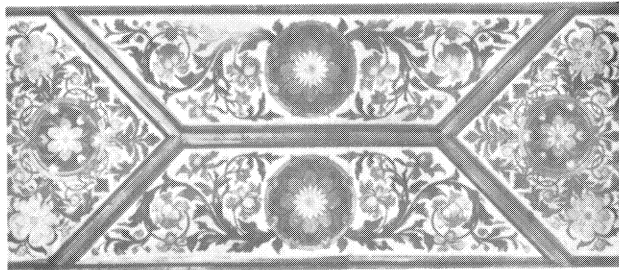
- The building incorporates a striking composition of elements and a successful urban plan. It creates a semi-public connection between the Oude Delft and Phoenixstraat, through the inner garden via a long meandering wall and colonnade. The 19th century teahouse, used for weddings, is also found here. The entrance at the side of the building facing the Oude Delft is closed by two Gothic iron gates at 5 p.m. As seen from Hugo de Grootstraat, looking towards the centre of town, the building lends monumental air to the perspective.

2e verdieping
Second floor

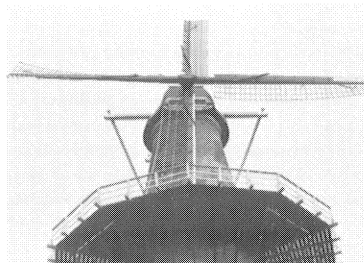
59 STUDENTENSOCIETEIT PHOENIX**1878**

Phoenixstraat 30
F.J. Nieuwenhuis

lit. 1, p358-372

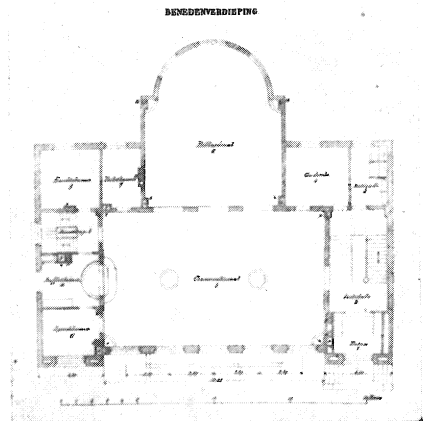

- Oorspronkelijk had Delft veertien molens op de wallen. Als gevolg van mechanisering in de bedrijfstak was er in 1928, na de sloop van de Groenmolen bij de Kethelstraat, nog maar één over. In 1990 is molen de Roos volledig gerestaureerd. De nabije Bagijnstoren dateert uit de 16e eeuw.
- Delft originally had 14 windmills on its ramparts. As a result of industrial mechanisation, after the Groenmolen (Green Windmill) on Kethelstraat was demolished in 1928, only one remained. De Roos Windmill was completely restored in 1990. The nearby Beguines' Tower is from the 16th century.

ca 1728

- De architect was assistent bij Gugel. Hoewel zijn overige werk werd uitgevoerd in een Hollandse neo-rennaissance stijl, koos hij hier voor een internationale eclectische stijl, die weldra uit de mode raakte. De plattegrond is classicistisch. Het gevelontwerp vertoont analogieën met de gevel van Garniers Operagebouw te Parijs (1861-1874), met name door het accent in de gevelcompositie niet te leggen op het midden, maar juist op de hoekrisalieten. In de voor- en achterzaal werden in 1893 plafondschilderingen, naar ontwerp van K. Sluyterman, op doek aangebracht. Het is een van de oudst bewaard gebleven decoraties van zijn hand.

- The architect was Gugel's assistant. Although the rest of his work was in Dutch neo-Renaissance style, in this case he chose for an international eclectic style, soon to be passé. The floor plan is classical. The design of the facade is comparable to that of Garnier's Opera House in Paris (1861-1874). Both buildings have the accent on the corner bays rather than on the centre of the facade. Ceiling paintings on canvas, created by K. Sluyterman, can be found in both the front and back rooms. These are some of his oldest surviving works.

MOLEN DE ROOS 60

Phoenixstraat 51-53

lit. 8, p83

- Het huis is overhoeks vormgegeven, gericht op twee straten, het Raam en het Rietveld. Door de vormgeving van het metselwerk en glaspartijen doet het zich wisselend voor als volume en als vlak. Het is ontworpen in de vormtaal van de Moderne Beweging.

- The house has a diagonal plan and faces two streets, Raam and Rietveld. The design of the masonry and glass sections results in a building vacillating between solid volume and flat surface. It is in the style of the Modern Movement.

1988

WOONHUIS BLOKLAND 61

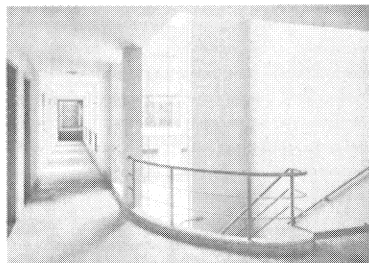
Rietveld 192
Molenaar & van Winden

Bouw (1989)5, p14-16

62 vm WATERLOOPKUNDIG LAB.

Schuttersveld
H. Kammer

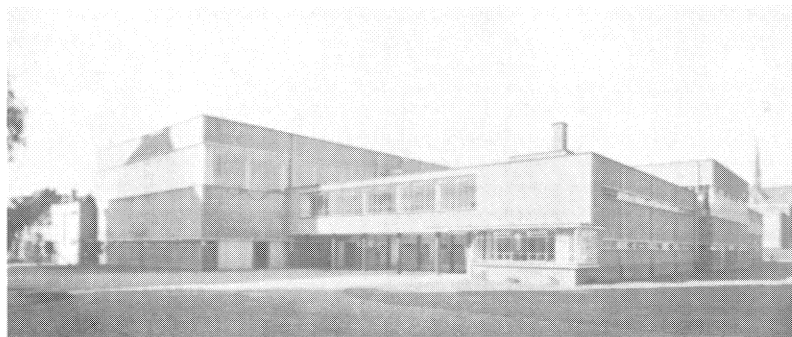
lit. 13; 18, p165

1933

- Voor Kammer, die werkte bij het bureau Brinkman & van der Vlugt, was dit de eerste grote opdracht. Het is het eerste gebouw in de Delftse binnenstad in de stijl van het Nieuwe Bouwen. In het voormalige Waterloopkundige Laboratorium werd in maquettes de waterhuishouding van Nederland bestudeerd. Het gebouw is slecht onderhouden en staat op de nominatie om gesloopt te worden. De dienstwoning, die ook het nodige onderhoud heeft moeten ontberen, verkeert in originele staat. Welk een omwenteling de bouwkunst doormaakte is hier prachtig te ervaren wanneer men bedenkt dat tussen het gebouw aan het Oostplantsoen van Vrijman en dit gebouw een tijdspanne van slechts zeven jaren ligt.

- Kammer worked for Brinkman and Van der Vlugt, and this was his first big commission. It was the first building in the centre of Delft in the International Style. In the former Hydrodynamic Laboratory, Dutch water management was studied by using mock-ups. The building has been abominably maintained and is scheduled to be demolished. The staff residence, which has also lacked proper upkeep, has never been altered. It is interesting to note that architecture was undergoing such a revolution during this time that only seven years lie between this building and Vrijman's design on the Oostplantsoen.

Opname 1933
Photo 1933

63 CENTRALE BIBLIOTHEEK TU

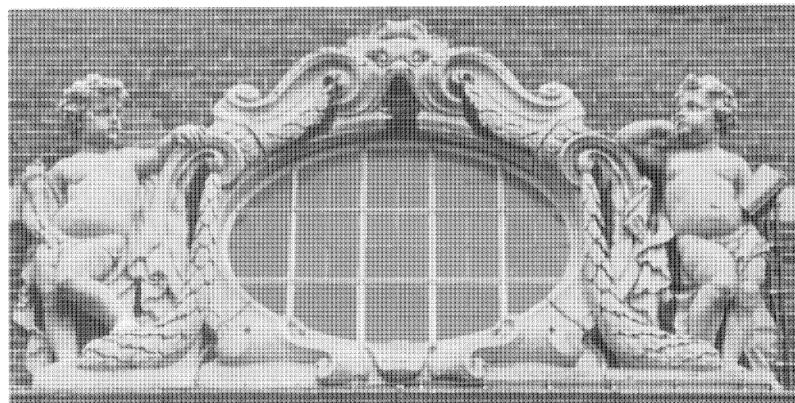
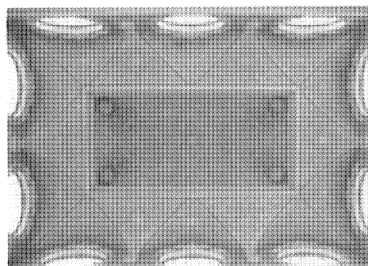
Schuttersveld 2
J.A.W. Vrijman

lit. 32, 3

1915

● Rond 1900 kwam een groot exercitieterrein ter beschikking tussen Raam en Oostplantsoen, hetgeen de aanleiding was om hier in 1908 de noodzakelijke uitbreidingen van de TH te plannen, waarvan een bibliotheekgebouw onderdeel uitmaakte. In 1910 werd het terrein bouwrijp gemaakt en in 1914 werd de Raamgracht of Lakengracht, tussen het Rietveld en de Kantoorgracht, gedempt. In het ontwerp zijn twee te onderscheiden delen: het publieksgebouw en het depôt. Het publieksgebouw werd in een representatieve renaissance stijl uitgewerkt met gotische invloeden in de vensters van de toren en de leeszaal. Voor het depot daarentegen verkoos Vrijman een sobere classicistische stijl. De erkers van het depot, aan de zijde van de Doelenstraat, waren bedoeld om het stof van de boeken te kloppen.

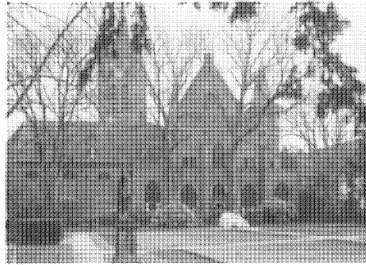
● About 1900, a large military parade ground between Raam and Oostplantsoen was made available to the Technical University, which made use of the site for necessary expansion, including a new library. The land was cleared for construction in 1910 and in 1914 the Raam Canal (also called the Laken Canal), located between Rietveld and the Kantoor Canal, was backfilled. His design consists of two different parts: the public building and the repository. The public building was executed in a representational Renaissance style with Gothic influences in the windows of the tower and the reading room. In contrast, Vrijman chose an austere classical style for the repository. The bay windows of the repository, on the Doelenstraat side, were provided as places for dusting off the books!

Cartouche boven de entree
Cartouche above the frontdoor

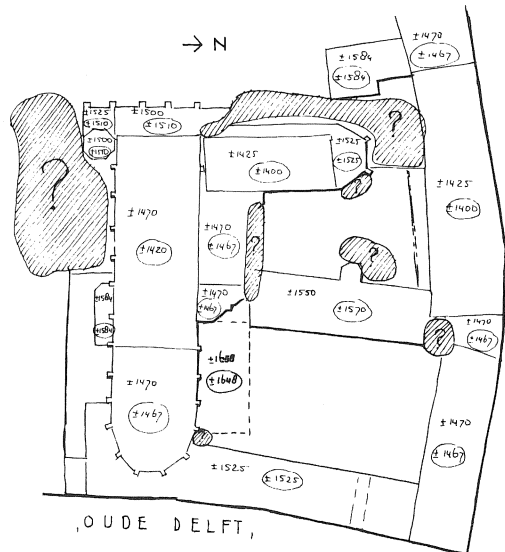
• Het voormalige St. Agatha-klooster werd gesticht in 1400 door de zusters Franciscanessen en onderging sindsdien vele wijzigingen en uitbreidingen. De gevel aan de voorzijde is van omstreeks 1470. Het complex heeft een rijk verleden. Willem van Oranje werd hier in 1584 door de Bruggeling Balthazar Geraerds vermoord terwijl twaalf jaar eerder de humanist Cornelius Musius, prior van het convent, op niet minder noodlottige wijze aan zijn einde kwam. In de 18e eeuw diende het onder meer als gymnasium en concertzaal en in 1781 werd het militair verblijf. In 1873 voerde Victor de Stuers een voor die tijd unieke actie voor behoud van het Prinsenhof, wat in 1884 leidde tot de restauratie van 'de historische zaal'. Nadat Huizinga in zijn artikel "een vlek op Delft" de bouwvallige toestand hield van wat hij noemde, één van de best bewaarde kloostercomplexen van Nederland, werd in 1940 met een grondige restauratie aangevangen. De restauratie, die zou duren tot 1962 vond plaats onder leiding van N. Lansdorp. Hierbij zijn de panden in de Schoolstraat, de gewelfde gang bij de entree, de Waalse Kerk en het poortgebouw grondig hersteld en gerestaureerd. Na de oorlog werden er verschillende malen de beroemde Contour exposities gehouden van aankomend jong Nederlands kunstenaars talent. Vanaf 1962 is het gebouw definitief in gebruik genomen als Stedelijk Museum.

• The former Cloister of St. Agatha was founded in 1400 by Franciscan nuns and has undergone many changes and expansions since that time. The facade is from ca. 1470. The complex has a rich history. In 1584, William of Orange was assassinated here by Balthazar Geraerds from Bruges, while twelve years earlier, the humanist, Cornelius Musius, prior of the convent, died here under equally disastrous circumstances. It was used as a concert hall and grammar school in the 18th century and was converted into military accommodations in 1781. Victor de Stuers conducted a unique campaign for the preservation of the Prinsenhof in 1873, which resulted in the restoration of 'the historic hall' in 1884. After Huizinga's article, 'A Stain on Delft', in which he criticised the decaying condition of what he called 'the best preserved cloister complex in the Netherlands', a thorough restoration was begun in 1940. This task, which went on until 1962, was supervised by N. Lansdorp. The buildings on Schoolstraat, the arched corridor at the entrance, the Walloon Church and the gatehouse were all totally restored. After the war, the famous Contour Exhibitions, featuring young Dutch artists, were held here a number of times. The building became the Municipal Museum in 1962.

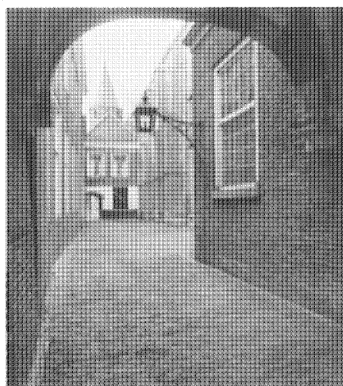

Sint Agathaplein 1

lit.12, p40-51

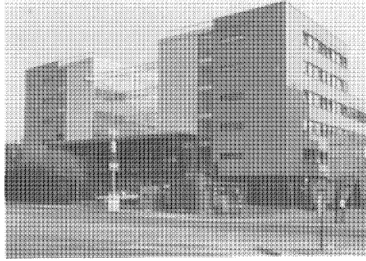

Plattegrond van het klooster met jaartallen
Plan of cloisters with dates

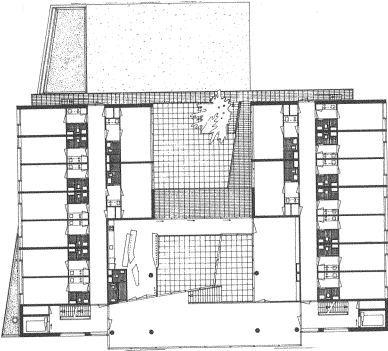
65 JONGERENHOTEL

Torenstraat/Zusterlaan
Reijers, C. Reijers

1991

- Het winnend ontwerp van een prijsvraag die in 1985 door de Stichting Delftse Studentenhuysvesting is uitgeschreven. Het is een woongebouw voor tijdelijke huisvesting van studenten en gastdocenten, dat tevens een hotelfunctie heeft. Stedebouwkundig heeft de woonbebouwing van de Zuidwal een beëindiging gekregen en is de hoek geaccentueerd. De gemeenschappelijke functies zijn rondom het binnenterrein en de patio gelegen. Door schakeling van wooneenheden voor een, twee of vier personen kan een grote verscheidenheid aan huisvesting worden geboden.
- This is the winning design of a competition held in 1985 by the Delft Student Housing Foundation. The building is intended as temporary housing for students and visiting lecturers, but also functions as a hotel. From the urban planning point of view, this project marks the end of construction of the Zuidwal and accentuates the corner here. Communal facilities are situated around the inner area and patio. Conversion of housing units into one-, two- or four-person flats creates a wide variety of housing possibilities.

- Het zestal huisjes, voor oude echtparen, werd in 1575 gebouwd op de plaats van het huidige Armamentarium. Ze moesten worden gesloopt voor de uitbreiding van het Landsmagazijn. Aan de Van der Mastenstraat werd in 1660 daarom een nieuw hofje gesticht met zeven huisjes, waar in een gevelsteen deze gebeurtenis is vereeuwigd. De woningen, met een grondoppervlak van 3,5x6 meter, zijn van het type 'kameren': slechts één kamer op de begane grond (met houten schotten onderverdeeld) en een zolder onder de kap, met een evenwijdig aan de gevel lopende nok.

- The six small houses for elderly couples, built in 1575 on the site of the present Armoury, were demolished to make room for expansion of the National Depot. A new court of seven almshouses was subsequently built on Van der Mastenstraat in 1660, an event immortalised on the facade's stone tablet. This type of house consisted of one ground-floor room (divided by wooden partitions) and a loft (3.5x6m) under the roof, with the ridgepole parallel to the facade.

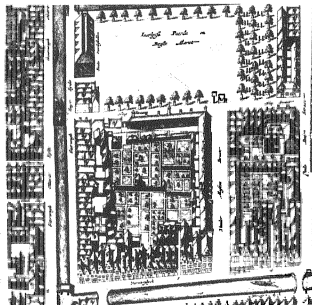
1660

66 HOFJE VAN GRATIE

Van der Mastenstraat 36
W.T. Boshuysen zn

lit. 1, p72,133-135,182

Detail van de plattegrond van Blaeu, 1649
Detail of the plan of Blaeu, 1649

- Het verschil in goothoogte met de aangrenzende panden, is geaccentueerd door middel van een forse fel gele hemelwaterafvoer. Aan de tuinzijde een open glazen pui over twee verdiepingen.

- The difference in height at the level of the cullis, a consequence of the cullis height of the adjacent properties, is accentuated by means of a heavy, bright yellow drainpipe. The garden facade contains an open glass portion extending over two stories.

1990**WONING 67**

Van der Mastenstraat 29
A. van Bergen

68 vm GEREFORMEERDE KERK

Vlamingstraat 44
W.C. Koepijn

lit. 7, p101; 18,p139

1850

- De voormalige Gereformeerde Kerk is nu in gebruik bij het Leger Des Heils. De kerk was oorspronkelijk opgetrokken achter een woonhuis, om zomin mogelijk aanstoot te geven, omdat de gereformeerden in die tijd onheus werden bejegend. De gevel in eclectische trant werd gebouwd in 1870. Het kerkgebouw werd in 1972 vervangen door een nieuwe kerk naar ontwerp van architect L.P. van der Gaag.

- The former Dutch Reformed Church is presently used by the Salvation Army. The church was originally erected behind a private home in order to give as little offence as possible, as the Reformed Church was still badly treated in those days. The facade, in eclectic style, was built in 1870. This building was replaced by a new church in 1972, designed by architect L.P. van der Gaag.

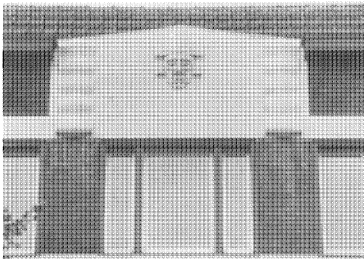
- De gevel toont een sterk afwijkende, heel eigen vormgeving, die beïnvloed is door de Art-Deco en de Amsterdamse School. De witte banden geleiden de gevel in verdiepingen en in onder- en nevenschikkingen van de gevelopeningen.

- The facade displays an extremely peculiar, individualistic design, influenced by Art Deco and the Amsterdam School. It is articulated by white fasciae which emphasise the storeys and the subordination and coordination of the apertures.

1922**BEDRIJFSRUIMTE EN WONING 69**

Voorstraat 15
J.B.A. Loomans

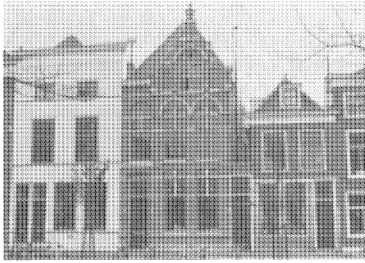
lit. 7, p85

70 EIGEN WOONHUIS

Voorstraat 27
J.H. Tonnaer

lit. 18, p37

1896

● Tonnaer, leerling van Cuyper, ontwierp deze gevel voor zijn eigen woonhuis in neo-gothische stijl. Voor zover bekend de enige neo-gothische woonhuisgevel in Delft. De gevel is uitzonderlijk fraai en zorgvuldig gedetailleerd.

● Tonnaer, a student of Cuyper, designed this Gothic Revival facade for his private residence. It is exceptionally beautiful, meticulously detailed and, to our knowledge, the only Gothic Revival residential facade in Delft.

● In de grachtenwand van de Voorstraat zijn acht vrije sektor appartementen gebouwd met een parkeergarage. De vliesgevels in de vlakke donkergrijze gepleisterde straatgevel lopen over meerdere verdiepingen door, waardoor een verticale geleiding wordt bereikt. Tesaamen met de symmetrie, het materiaalgebruik en kleur wordt aansluiting verkregen bij de statige grachtenwand, hoewel het gebouw in een modern idioom is ontworpen. De wit gepleisterde tuingevel is horizontaal geleed met balkonstroken.

● Eight free sector apartments and a parking garage have been added to the facade of the canal on Voorstraat. The curtain walls on the flat dark-grey surface of the building span more than one storey, whereby vertical articulation is achieved. Although the building has been designed in a modern idiom, a relationship is forged with the dignified canal facade by means of this verticality, together with the symmetry and the use of material and colour. Rows of balconies horizontally articulate the white-plastered elevation facing the garden.

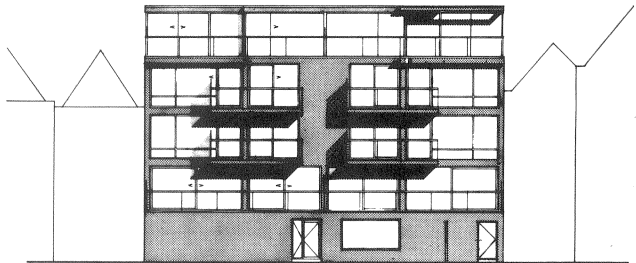
1988

APPARTEMENTEN 71

Voorstraat 69-73
B. Galis

De Architect (1991)4

Achtergevel
Rear-facade

72 vm TOPOGRAFISCHE DIENST

Westvest 11
Rijksgebouwendienst

1953

● De enige toren aan de Westvest, is een uitbreiding van de toenmalige topografische dienst met archief en tekenkamers. Bijzonder is de symmetrische toegang met aan weerszijde een etalage. In de zijgevel is een ijle, boomloze noodtrap vermeteld over de volledige hoogte van het gebouw.

● The Westvest's sole tower is an expansion of the former Ordnance Survey with archives and draughtsmen's rooms. Of note is the symmetrical entrance flanked by display windows. A fragile looking fire escape with no central supporting pole extends over the entire height of the side elevation.

● Op het achterterrein van de panden aan de Oude Delft 95, maar nu georiënteerd op de Westvest, bouwde de toenmalige gemeente-architect een uitbreiding van de Polytechnische School in neo-classicistische stijl. De U-vormig plattegrond heeft achter de hoofd vleugel een open plaats. Nadat het gebouw vele jaren gebruikt is door de Topografische Dienst, is het in 1988 verbouwd voor de Vrije Academie door N. Bakema. De overkapping van de vroegere plaats werd een verdieping hoger gelegd, waarbij gietijzeren spanten en consoles uit een afgebroken tussenvleugel zijn gebruikt. Het vrijwel identieke pand op nummer 7 is ontworpen door E. Gugel.

● Behind the houses at Oude Delft 95, but now facing the Westvest, the municipal architect in office at that time built a neoclassical expansion of the Polytechnic School. The U-shaped floor plan had an open area behind the main wing. After years of occupation by the Ordnance Survey, the building was renovated for the Free Academy in 1988 by the architect Niels Bakema. Cast-iron trusses and consoles taken from an intermediate wing that had been demolished were used to make the new roof over the open area one storey higher. The nearly identical building at number 7 was designed by E. Gugel.

1865

vm POLYTECHNISCHE SCHOOL 73

Westvest 9
C.J. de Bruyn Kops

lit. 32

74 DIENST STADSONTWIKKELING

1990

Westvest,
hoek Barbarasteeg

● Het kantoor onderscheidt zich door zandkleurige gevels, vervaardigd van betonplaten met een ingestort travertien-motief. Mecanoo wil zich niet met het gebouwde resultaat verbonden zien, omdat de uitvoering niet overeenstemt met hun oorspronkelijke bedoelingen.

● The office stands out because of its sand-coloured exterior covered in slabs of poured concrete with a travertine motif. Mecanoo no longer want their name connected with it, as the final result does not conform with their original intentions.

● Het laat-gotische pand is uniek in noordwest Europa vanwege de authentieke hardstenen kozijnen met gotische details. Hoewel het pand een winkel huisvest is de onderpui nimmer door modernisering getroffen. In het hardsteen is hetzelfde steenhouwersmerk aangetroffen als bij het Hoogheemraadschap van Delfland.

● This late Gothic building is unique in northwest Europe owing to the authentic ashlar window frames with Gothic details. Although there is a shop on the ground floor, the lower facade has never been modernised. The stonemason's mark found here matches one found at the Delfland Polder Board.

ca 1540

WINKEL EN WOONHUIS 75

Wijnhaven 16

lit. 1, p91-92

Het is niet te bewijzen dat ook de stad zelf, met haar bouw en atmosfeer, met haar geestelijk leven dat als een atavisme de zielen doordringt, aan de innerlijke wording van deze grote figuren heeft medegewerkt. (bedoeld worden Van Leeuwenhoek, Hugo de Groot, Fabritius, Potter, Vermeer, De Hoogh, Van Vliet, Stalpaert van der Wiele en Hubertus Poot, red.)

Wanneer de Hoogh uit Delft vertrekt, verzwakt zijn innige aandacht, zijn licht verdoft en hij vervalt tot zwier en manier, - als Fabritius daarentegen, de Amsterdammer en leerling van Rembrandt, schildert van weidsche wandschilderingen en broeiend hartstochtelijke, woeste zelfportret, zich in deze stad voorgoed neerzet, zien wij zijn natuur verstillen, zijn zwoegend en donker palet ophelderen en komt de gelukkige ontspanning over hem, die hem het kleine vogeltje doet maken tegen het witte muurtje, het "Puttertje". Hoe sterk moet de geest van deze stad zijn geweest, dat zij dien sterken heftigen geest in haar ban kon brengen, dat zij hem kon verstillen met haar stilte.

It cannot be proved that the city itself, with its structure and atmosphere, its intellectual life that penetrated souls like an atavism, also contributed to the inner development of these great figures (referring to Van Leeuwenhoek, Hugo de Groot, Fabritius, Potter, Vermeer, De Hoogh, Van Vliet, Stalpaert van der Wiele and Hubertus Poot, ed.)

On leaving Delft, De Hoogh's deep concentration weakens, his light grows dim, and he falls into frivolity and fashion.

On the other hand, when Fabritius - Rembrandt's student from Amsterdam and painter of panoramic murals and sultry, passionate, savage self-portraits - settles permanently in this city, we see his nature quiet down, his laborious, dark palette brighten up and the blissful relaxation comes over him that produces the tiny bird against the white wall, the 'Little Goldfinch'. How powerful the spirit of this city must have been to be able to captivate his strong, impassioned temperament, to be able to calm him with its tranquillity.

Amsterdam is meer tantastisch, en stoutmoediger van aanleg, maar *deze muziek der ruimte* is van Delft alleen. Op bijna alle vitale punten der stad staat men voor een wonder van stedenbouw. Men neme een proef. Men stelle zich op sommige punten op. Men betrede de Markt vanaf het einde van de Oude Lange Dijk, over de brug aan de hoek van de Wijnhaven. Ieder die hier voor het eerst komt, blijft dan als geslagen staan. De blik heeft een lange aanloop, langs de zijvleugel van het stadhuis en over het langwerpige marktplein. Maar dan rijst ineens, ontzachlijk, de toren van de Nieuwe Kerk omhoog, van voet tot spits vrij, met als basement de zijbeuken van de kerk, -bruin en streng van kleur in zijn eerste zware verheffing, bij den eersten omgang tot wit verkleurend en slanker zich rekkend, zoo vaart hij van trans tot trans de hemel in. De kleine huizen schijnen eerbiedig te wijken, ruimte onspoelt hem van van den voet tot de spits. De kleine kleurige figuurtjes van de voorbijgangers die schuins de markt oversteken, schijnen in hun broze vluchtigheid mede te spelen in dit groote drama van vergankelijkheid en eeuwigheid, dat zich hier afspeelt in steen en licht en wolken, elken dag opnieuw en elken dag anders.

fragmenten uit:

Dirk Coster, De Stad Delft, 1246-1946,

Amsterdam is more tantastic, more boldly laid out, but this spatial music belongs to Delft alone. At nearly every location in the city, one stands before a miracle of urban planning. Conduct an experiment. Take up a position at certain points. Enter the Market from the end of the Oude Lange Dijk, over the bridge at the corner of Wijnhaven. Anyone arriving here for the first time stops in amazement. The view commands a long approach, along the side wing of City Hall and across the elongated market square.

But then, suddenly, the tower of the New Church rises awesomely, free from foot to steeple with, as a base, the side aisles - brown and austere in colour at its first heavy elevation, fading to white at the location of its first gallery and stretching taperingly upwards, being thus transported, gallery by gallery, up to heaven.

The small houses appear to yield reverently; it is enveloped by space from base to steeple. The tiny bright figures of passers-by walking across the market square appear, in their fragile evanescence, to be players in the great drama of transience and eternity being enacted here in stone and light and clouds, each day again and each day differently.

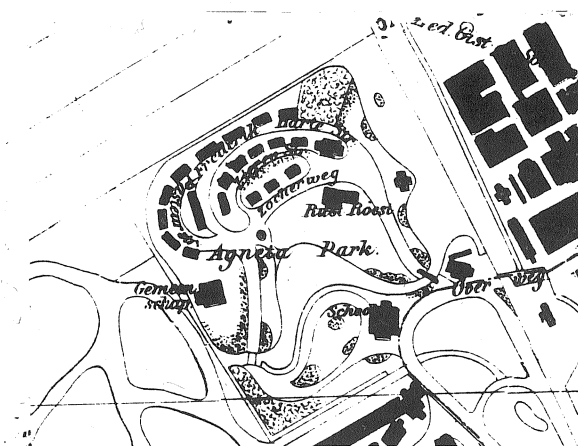
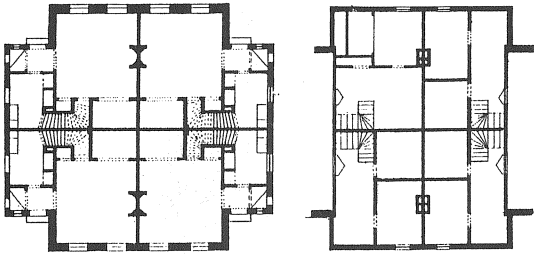
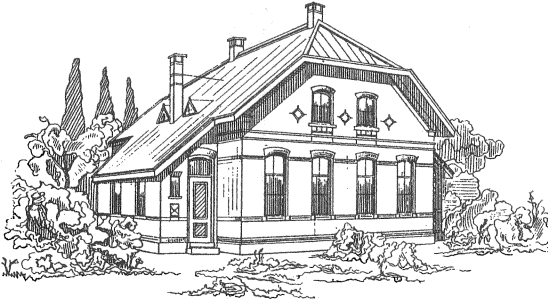
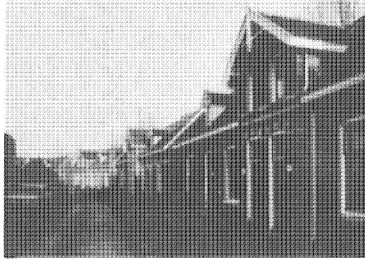
Excerpts from:

Dirk Coster, De Stad Delft, 1246-1946

76 WONINGBOUW EN VOORZIENINGEN 1882

Agnetapark/
Fred. Matthesstraat,
Zocherweg
L.P. Zocher; E.H. Gugel,
F.M.L. Kerkhoff

lit. 13, p28-30; lit. 18,
p125-127;
TA/BK (1975)5, p10-11

● De eerste fase van deze arbeiderswijk is ontworpen in de Engelse landschapsstijl. Een model-tuindorp gebaseerd op de ideeën van Engelse en Franse utopisten. De directeur van de Nederlandse Gist- en Spiritusfabriek, J.C. van Marken, was de initiatiefnemer van het dorp. In navolging van de Franse kachelfabrikant Godin te Guise, wilde Van Marken woningen voor zijn arbeiders in een prettige omgeving, nabij de fabriek. L.P. Zocher (ontwerper van o.a. het Vondelpark te Amsterdam.) heeft het stedenbouwkundig plan tesamen met het park ontworpen. Gugel en diens medewerker Kerkhoff, ontwierpen woningen in cottage-stijl, analoog aan woningen zoals zij die aantreffen in Mulhouse in de Elzas. Het park lag destijds in de gemeente Hof van Delft, op enige afstand van de stad Delft. De woningen zijn in 1988 gerenoveerd, waarbij vier woningen tot twee werden samengevoegd. Het park heeft verschillende wijzigingen ondergaan. Door de fabrieksarchitect B. Schelling werd het gebouw 'De Gemeenschap' ontworpen, gebouwd in 1892, voor het geven van onderwijs en als ontmoetings- en ontspanningsruimte. Het gebouw was voorzien van verschillende zalen, die met schuifwanden tot grotere en kleinere ruimten konden worden veranderd.

● The first phase of this working-class neighbourhood was designed in English country style, a model garden city based on the ideas of English and French utopians. The director of the Dutch Yeast and Methylated Spirits Factory, J.C. van Marken, initiated the project. In imitation of the French stove manufacturer, Godin, from Guise, Van Marken wanted his employees to live in pleasant surroundings nearby the factory. L.P. Zocher (designer of the Vondel Park in Amsterdam) was responsible for both the urban plan and the park. Gugel and his colleague, Kerkhoff, designed cottage-style dwellings, comparable to ones they had seen in Mulhouse in Alsace. At that time, the park was part of the municipality of Hof van Delft, still at a distance from the city itself. The housing units were renovated in 1988, whereby four units were converted into two. The plan of the park has also been altered. The company architect, B. Schelling, designed the building 'The Community', built in 1892 and used for educational purposes as well as for meetings and recreational activities. It contained various rooms, each of which could be made larger or smaller by means of sliding walls.

- Een gebouw voor tijdverdrijf met een toneelzaal, biljartzaal en kegelbaan. Het uiterlijk is vrijwel ongewijzigd. Het gebouw toont invloeden van de Duitse Werkbund in een expressieve toepassing van baksteen.
- This building accommodates a theatre, billiard room and skittle alley. The exterior has had little alteration. The building's expressive use of brick is reminiscent of the German Werkbund.

1914

ONTSPANNINGSGEBOUW DE TENT

77

Agneta park/ Pasteurstraat
H. Evers

lit. 18, p131

78 WONINGBOUW EN WINKELS

Agneta park/ Vijver Noord e.o.
J. Gratama

lit. 10, p272; 13, p28; 18, p13
TA/BK (1973)13, (1975)5

1929

- Uitbreiding van het oorspronkelijke Agnetapark met winkels en woningen rondom een rechthoekige vijver, het Nieuwe Park genaamd. De Amsterdamse architect Gratama bouwde in de stijl van de Amsterdamse School, hier met name herkenbaar aan de rijke detaillering van het houtwerk.
- The original Agneta Park was expanded with shops and residences surrounding a rectangular pond and called the New Park. The Amsterdam architect, Gratama, designed the complex in the style of the Amsterdam School, identifiable by the richly detailed woodwork.

- Twee identieke bouwvolumen herbergen een school en een buurthuis. Beide delen vormen een rond speelplein waaraan ook de toegangen gelegen zijn. De betegelde vlakken staan in de rooilijn en zijn een voortzetting van de straatwand. Op het plein staat een kunstwerk van Bas Maters.
- Two identical building volumes accommodate a school and a community centre. The two form a circular playground where the entrances are located. The tiled surfaces are on the building line and are a continuation of the street facade. A sculpture by Bas Maters is on the playground.

1991

BASISSCHOOL EN BUURTHUIS

79

Brasserskade
Voets, Pontier&Kuiper (pro)

A/B (1991)9

80 WONINGBOUW

Castrop Rauxellaan e.o.
F. Verheijen

1990

- De woningen hebben gevels met stalen sandwichpanelen. Aan de Castrop Rauxellaan zijn de gevel en trappartijen in een expressieve staalkonstruktie uitgevoerd op een wijze die neigt naar de stijl die Low Tech wordt genoemd. De kopgevels zijn verlevendigd met tegelwerk.
- The residences have facades with steel sandwich panels. The side facing the Castrop Rauxellaan and the stairways there are executed in an expressive steel construction reminiscent of the Low Tech style. The end facades are enlivened with ceramic tiling.

81 WONINGBOUW

Ceramstraat e.o.
F.J.C. van der Vegt

archief architect

ca 1956

- De woningen hebben een grote plasticiteit Architectonisch in de uitwerking van de entree's, de galerij en balkons en stedenbouwkundig door de dwarsroute loodrecht op de straat die is gecombineerd met de trap naar de galerij.
- The houses stand out because of their plasticity, both architectonically - in entrances, gallery awing and balconies - and urban-planning-wise, with the side street independent of the main street, combined with the stairs to the gallery.

- Compositie van bouwvolumen die elkaar overlappen, een doorlopend dakvlak en raamplaatsing op een zodanige wijze dat niet zichtbaar is wat de afzonderlijke woningen zijn. Tiesamen lijken deze drie woningen op één groot huis.

- This is a composition of overlapping building volumes, the continuous line of the roof, and a window arrangement that does not reveal where each individual residence begins and ends. The impression given is that of one large house.

1959

WONINGEN 82

Donker Curtiusstraat 1-2-3
F.J.C. van der Vegt

archief architect

83 WONING

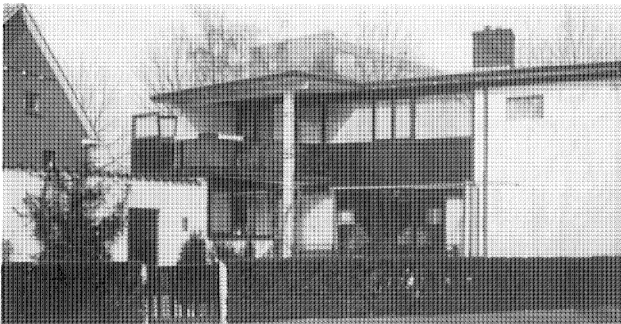
Insulindeweg 1
F.J.C. van der Vegt

1953

- De straatgevel met een opbouw die aan een stuurhut doet denken, roept associaties op met de schepen die het huis passeren. Aan de tuinzijde is het huis gevleid in de bocht van het kanaal. Door de hoek die het huis vormt hebben alle vertrekken een prachtig uitzicht over het Kanaal. De stijl en materiaaltoepassing zijn typerend voor het 50-er jaren modernisme: grote houten puiken met borstwerkingen van schroten, het hout zowel gelakt als blank gevernist (hardhout), flagstones, gevelmetselwerk zowel in schoonwerk als wit gekeimd en in het interieur triplex met edelfineer.

- The facade, with its superstructure reminiscent of a pilothouse, causes one to think of passing ships. The house nestles in a bend in the canal, its garden side facing the water. The angle formed by the house provides a lovely panorama of the Kanaal, visible from every part of the house. The style and materials used are characteristic of Modernism in the '50s: large wooden lower facades with lathed parapets, some of the wood painted and some just varnished (hardwood), flagstones, the masonry on the facade both in neat work and plastered white, and, inside, high quality plywood.

- Delft kreeg in 1887 een waterleiding. Het water werd gewonnen in de duinen bij Monster. Om een constante leidingdruk te verkrijgen was een hoog reservoir nodig, dat aanvankelijk werd voorzien in de toren van de Nieuwe Kerk, maar uiteindelijk toch in een nieuwe watertoren werd ondergebracht. De conische ronde toren is 29 meter hoog en gebouwd in een romantische neo-renaissance stijl met een nauwgezette detaillering van het siermetselwerk en kasteelachtige kantelen. De constructie bestaat uit metselwerk met stalen balken. Vlakbij de toren is in 1918 een reinwaterkelder aangelegd, herkenbaar aan de begroeide heuvel.

- In 1887, Delft acquired a waterworks. Water was obtained from the dunes near Monster. To assure constant water pressure, a high reservoir was needed. This was originally planned for the tower of the Nieuwe Kerk, but finally a new water tower was built. The round conical tower is 29 metres high and built in a Romantic neo-Renaissance style with meticulous details in the ornamental brickwork and castle-like merlons. The construction consists of masonry with steel girders. Next to the tower, a reservoir for purified water was added in 1918, located under the grassy knoll.

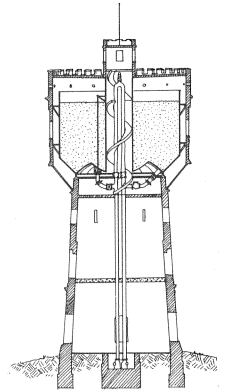
1895

WATERTOREN 84

Kalverbos
M.A.C. Hartman

lit. 32, nr. 2

85 vm BEGRAAFPLAATS/WONING

Kalverbos 1
C.J. de Bruyn Kops

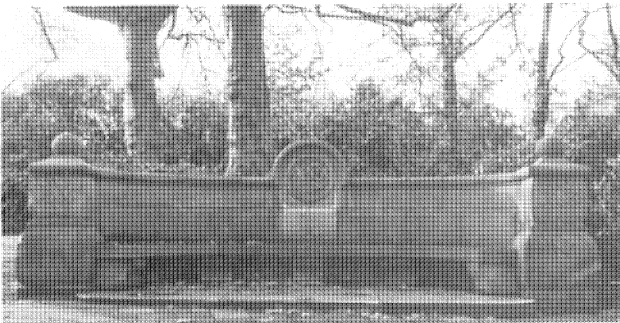
lit. 6, p18; 18, p101;

1863

- De woning in classicistische stijl behoorde bij de voormalige begraafplaats in het Kalverbos. Van het kerkhof rest onder meer het graf van de man die zich voordeed als Lodewijk XVII. Of hier werkelijk de omstreden zoon van Lodewijk de XVI en Marie Antoinette begraven ligt, of de Duitse fantast Naundorf, is tot op heden een raadsel gebleven. Naundorf overleed te Delft op 10 augustus 1845. De stenen bank even verder, naar ontwerp aan A. le Comte, is een monument ter nagedachtenis van A. Huet.

- The house, in the classical style, was part of the former cemetery in the Kalverbos. One of the remaining graves is that of the man who called himself Louis XVII. Whether the disputed son of Louis XVI and Marie Antoinette is actually buried here, or simply a German fantasm named Naundorf, remains an unsolved mystery. Naundorf died in Delft on August 10, 1845. The stone bench nearby, designed by A. le Comte, is a memorial to A. Huet.

86 KOFFIEHUIS 'HET KALF'

Kalverbos 2
Kloet & van der Merwe,
J. Overeem (proj)

1990

- Bescheiden en verscholen in vermoedelijk het oudste bos van Delft, ligt het koffiehuis en truckers-café 'Het Kalf' (open van 6-18 uur). Een groot venster gunt de bezoeker een blik op het Noordeinde met de toren van de 'Oude Jan' op de achtergrond.
- Modest and secluded in presumably the oldest wood in Delft, 'Het Kalf' Coffee House and Truckers' Café (open 6 a.m. to 6 p.m.) is located here. A spacious window provides customers a relaxing view of the Noordeinde with the 'Oude Jan' Tower in the background.

- Sinds eind 16e eeuw heeft hier een brug gestaan. De huidige ophaalbrug, gemaakt in opdracht van de Koninklijke Gist- en Spiritusfabriek, is vervaardigd van geklonken staal. Door middel van een tandwieloverbrenging wordt de brug geopend.

- There has been a bridge here since the end of the 16th century. The present drawbridge, made for the Royal Yeast and Methylated Spirits Factory, is the so-called Amsterdam type and executed in riveted steel. The bridge is operated by a gearwheel transmission.

1929**LEPELBRUG 87**

Kalverbos/Wateringseweg
Werkspoor Amsterdam

WIADD

88 vm BRUGWACHTERSWONING

Nieuwe Plantage 114
Provinciale Waterstaat

lit. 18, p101

1894

- Op de kop van het 'schiereiland' tussen het nieuwe kanaal en de oude loop van de Vliet staat een brugwachterswoning in romantische stijl. Van 1892 tot 1930 lag hier een brug over het Rijn-Schiekanaal. Eenzelfde brugwachterswoning ligt aan de Nieuwe-laan bij de Oostpoortbrug.

- At the head of the 'peninsula' between the new canal and the old course of the Vliet River stands a bridge master's house in the Romantic style. From 1892-1930, a bridge spanned the Rhine-Schie Canal here. An identical bridge master's house is on Nieuwe-laan next to the Oostpoort Bridge.

- De eenvoudige en simpele villa, in helderrode baksteen, heeft een vierkante plattegrond met een naar voren springend gevelvlak en een ver uitstekend schilddak bedekt met romaanse pannen. De gevel openingen zijn voorzien van stalen kozijnen. De toevoeging van een loggia, terras en ommuring verzorgen de geleidelijke overgang van binnen naar buiten.

- This modest, simple villa built of bright red brick, with a square floor plan, has a projecting facade and a hipped roof covered with Romanesque tiles jutting far forward. The openings in the facade are equipped with steel frames. The addition of a loggia, terrace and surrounding walls creates a gradual transition from inside to outdoors.

1933**VILLA 89**

Ruys de Beerenbrouckstr. 12
Jac. J. van Heyst

● Het huis is gebouwd in opdracht van W.H. van Leeuwen, na F.G. Waller en Van Marken, de derde directeur van de Koninklijke Gist- en Spiritusfabriek in successie, die een eigen huis liet bouwen. Van Wegerif wordt vaak beweerd dat hij bouwde in de stijl van het Nieuwe Bouwen. Dit is niet juist en de rijkdom aan betekenis van zijn architectuur wordt hiermee tekort gedaan. Hij werkte aan een twaalfdelige serie boeken over de middeleeuwse architectuur in Europa. Daarbij ging zijn interesse uit naar het metier, het traditionele en ambachtelijke van de bouwkunst en de verwevenheid van het alledaagse met het buitengewone. Ook zijn niet aflatende interesse in de toegepaste kunsten doen Wegerif veeleer bij Berlage en de Bazel, dan bij de Moderne Beweging horen. (Het gebrandschilderde glas werd vervaardigd door Jaap Gidding). Wegerifs interesse in de mythologie komt tot uiting in de symbolen die hij verwerkt in zijn gebouwen en in de naamgeving van zijn villa's, die associaties oproepen met een rijk (mythologisch) verleden. Dat geldt ook voor "Solheim", Noors voor "zonnehuis". Tegen het plafond van de hal is een zon aangebracht terwijl onder het trapbordes op de begane grond in een open haard het vuur kan worden ontstoken. In vele van zijn villa's treft men symbolieken van de vrijmetselaars aan. In 1990 is de villa gerenoveerd door Draijer en Engelkes.

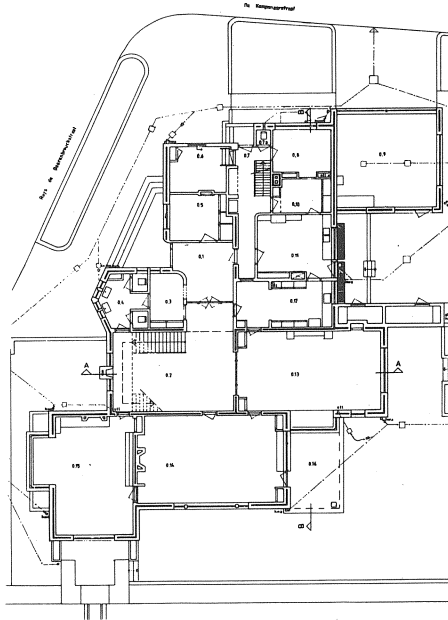
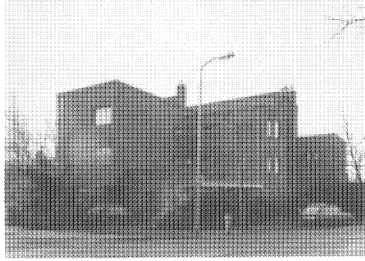
● The house was built for W.H. van Leeuwen, who followed F.G. Waller and Van Marken in being the third director of the Royal Yeast and Methylated Spirits Factory to have a house built. It is often said that Wegerif was a Functionalist. This is untrue and does no justice to the deep import of his architecture. He worked on a series of twelve volumes on medieval architecture in Europe. His interest, therefore, was in that métier, the traditional aspect of architecture and the interwoven quality of the everyday with the exceptional. His continued interest in applied arts also places him in a league with Berlage and De Bazel rather than among advocates of the Modern Movement. Wegerif's interest in mythology is expressed in the symbols he incorporates into his buildings and also in the names given to his villas, evoking associations of a rich past. This is also true of 'Solheim', Norwegian for 'House of Sun'. The sun shines down from the ceiling in the hall, and under the staircase landing on the ground floor, a fire can be lit in the fireplace. In many of his villas one sees symbols of Freemasonry. The villa has been renovated in 1990.

1932

VILLA SOLHEIM 90

Ruys de Beerenbrouckstr. 47
A.H. Wegerif

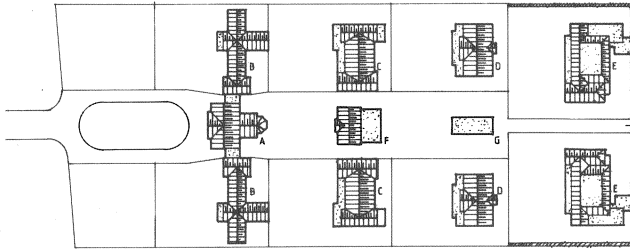
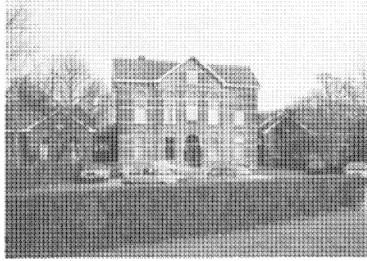
lit. 7, p131-140

91 BUITENGESTICHT ST. JORIS GASTHUIS 1895

Sint Jorisweg 2
M.A.C. Hartman

lit. 18, p135; lit. 32

● Eind 19e eeuw werden de geesteszieken buiten de stad verzorgd. Vanaf de Oostsingel voerde een oprijlaan naar het buitengesticht. Het laantje ligt nu verscholen, maar is nog aanwezig. Aan de Oostsingel 180 staat Villa Maria, de voormalige woning van de geneesheer-directeur. Achter het voorgebouw aan de (latere) Jorismweg liggen zes paviljoens. In 1898 werden deze gebouwen uitgebreid met een keukengebouw op het open middenterrein. Het gehele complex is in een eclectische romantische stijl uitgevoerd.

● At the end of the 19th century, the mentally ill were cared for outside the city limits. A drive leading to the Home for the Mentally Ill began on the Oostsingel. This small avenue is now concealed, but still exists. The former house of the Director of the Home is Villa Maria at Oostsingel 180. Behind the main building on the (later) Jorismweg are six pavilions. In 1898, a kitchen building was added on the open central terrain. The entire complex is executed in an eclectic Romantic style.

● Jockin was fabrieksarchitect en opvolger van Schelling. Het gebouw in Nieuw Zakelijke stijl is geconstrueerd met een staalskelet, de gevels zijn van een parse Limburgse baksteen met stalen ramen. Een ander laboratoriumgebouw aan de Kampveldweg, vermoedelijk van dezelfde architect, is gebouwd in 1948. Laatst genoemd gebouw domineert met het rijzige trappenhuis het perspectief van de Phoenixstraat. In het gebouw bevindt zich een voor Delft unieke pater-noster liftinstallatie.

● Jockin was the company architect and Schelling's successor. The building in the International Style has a steel skeleton. Purple brick from Limburg was used on the exterior and steel window frames. Another laboratory building on Kampveldweg, probably by the same architect, was built in 1948. The latter, with its tall stairwell, dominates the perspective of Phoenixstraat. Inside the building is a paternoster lift, unique for Delft.

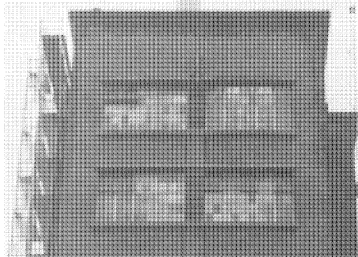
1928

LABORATORIA GIST-EN SPIRITUS

92

Wateringsweg
V. Jockin

lit. 32

Laboratorium
Laboratory Kampveldweg

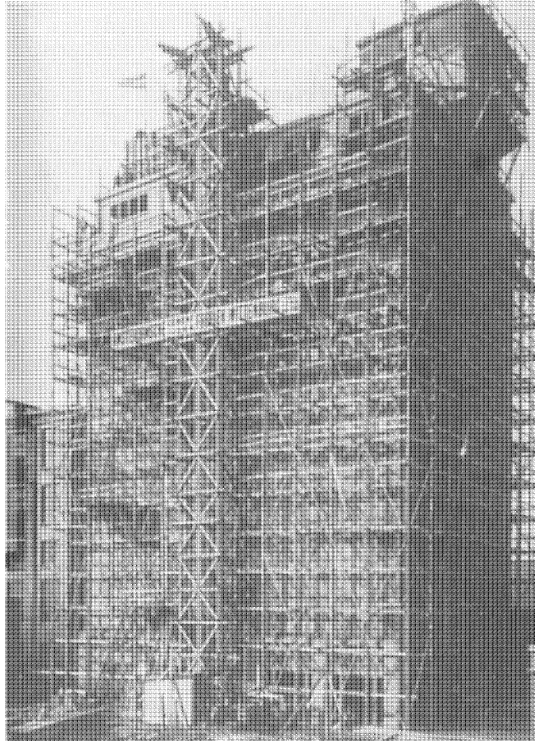
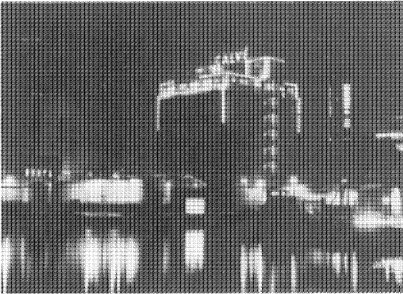
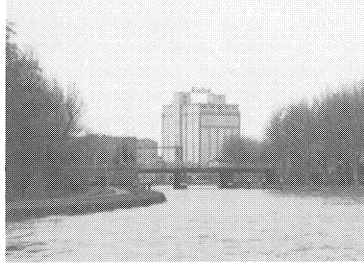
- In 1883, dertien jaar na de Gist- en Spiritus Fabriek, richtten J.C. van Marken en J.R. Tutein Nolthenius de Nederlandsche Oliefabriek op. Na een fusie in 1898 met de oliefabriek Calvé uit Bordeaux werd Calvé de nieuwe naam van het bedrijf. Het 42 meter hoge silogebouw, dat de bijnaam De Blokken-doo kreeg, bevatte twintig graansilo's, die in 1938 met tien silo's werden uitgebreid. De draagconstructie en de silo's zijn geheel van gewapend beton. Na de oorlog werd de lichtreclame aangebracht, welke het 'Zicht op Delft' vanaf de snelweg mede bepaalt.
- In 1883, thirteen years after beginning the Royal Dutch Yeast and Methylated Spirits Factory, J.C. van Marken and Dr J.R. Tutein Nolthenius established the Dutch Oil Factory. A merger with the Calvé Oil Factory from Bordeaux in 1898 resulted in the factory's new name, Calvé. The 42m high silo complex, nicknamed The Box of Bricks, contained 20 grain silos, increased to 30 in 1938. The supporting structure and the silos are entirely of reinforced concrete. After the war, illuminated advertising was added, greatly influencing the 'View of Delft', as seen from the main road.

1917

SILOGEBOUW 93

Wateringseweg 4
Bouwbureau Calvé fabriek

WIADD; Calvé

94 KANTOOR GIST- EN SPIRITUSFABRIEK 1905

Wateringseweg 1
B. Schelling Azn

lit. 18, p171; lit. 32

• Het representatieve directiegebouw werd in eerste instantie ook door Calvé gebruikt. Achter het voor- gebouw ligt een grote met glas overkapte hal, met op de tweede verdieping een open galerij, die de kan- toorvertrekken ontsluit. In deze ruimte bevinden zich ook de bustes van de achtereenvolgende directeuren van de Koninklijke Nederlandse Gist- en Spiritusfa- briek. De architectuur van het gebouw is beïnvloed door het werk van Berlage.

• This handsome office building was originally also used by Calvé. There is a large hall behind the buil- ding in front, covered with a canopy of glass, encom- passing an open gallery on the second storey that opens up onto the offices. Here one also finds the busts of the successive directors of the Royal Dutch Yeast and Methyated Spirits Factory. The architec- ture of the building is influenced by the work of Ber- lage.

• In verband met de electrificatie van de Haagse tram en een nieuw aan te leggen tracee, was een brug over het kanaal nodig. De brug is een esthetisch afge- wogen ingreep met grote aandacht voor de nieuwe entree naar Delft. Het brugwachtershuisje vormt het centrum van de compositie.

• Electrification of the tram between Delft and The Hague and construction of a new line called for a new bridge over the canal. The bridge was an aesthe- tically considered intervention and the new entrance into Delft a weighty matter. The bridge master's house is the centre of the composition.

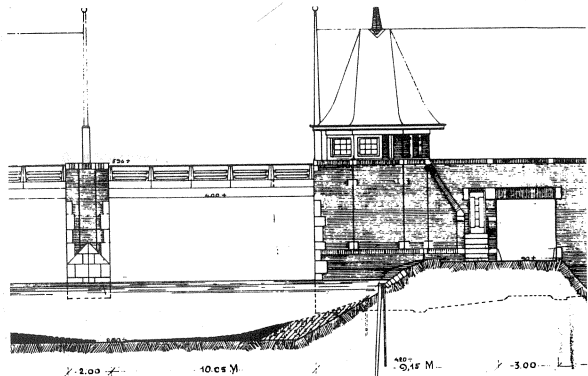
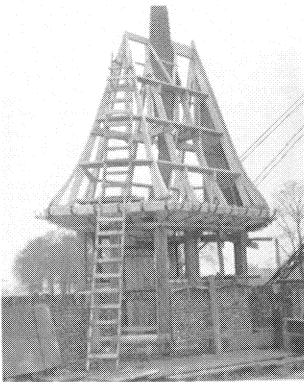
1931

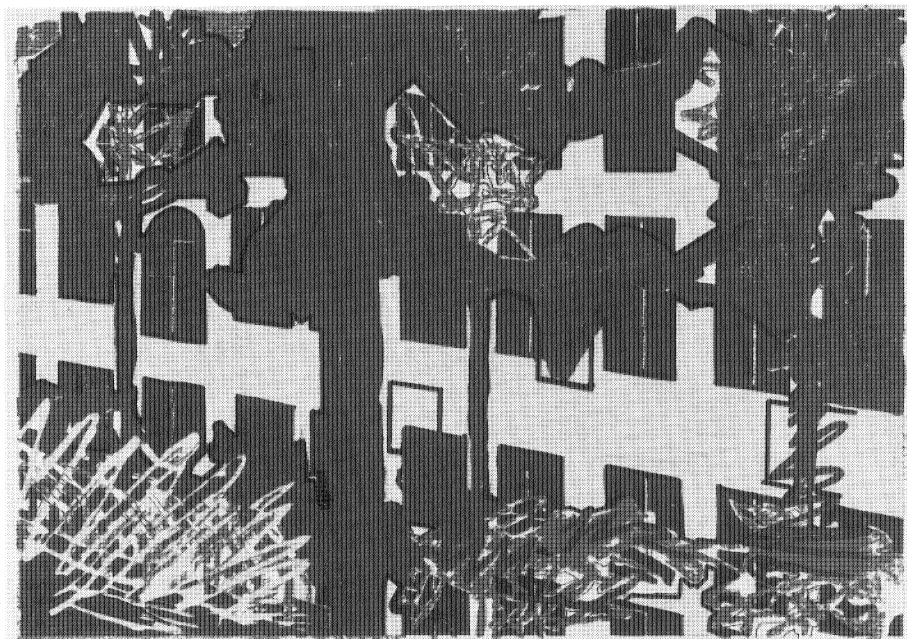

REINEVELDBRUG 95

Wateringsevest
Dienst Openbare Werken,
W. Gijzen

lit. 7, p43-60

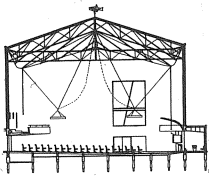
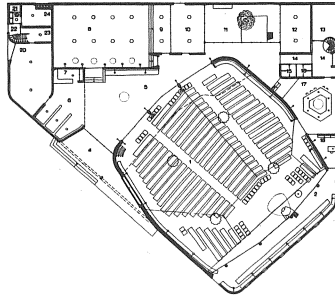
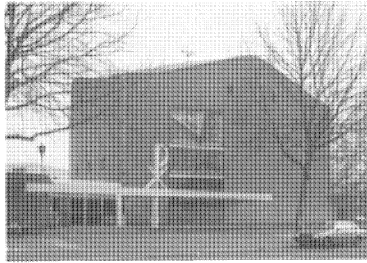

Aart Houtman, *Oude Delft*, 1988

96 IMMANUELKERK

Amalia van Solmslaan
F. van den Berg (proj),
F.A. Eschauzier en
P. de Vletter

Bouw (1961) p745;
Chr. Inst. (1960) 131, p3-6

1959

• De Immanuëlkerk, net als de Sionskerk van Komter, is typerend voor de periode kort na de tweede wereldoorlog waarin traditie en moderniteit elkaar de hand reiken. In deze gereformeerde kerk zijn de baksteenvolumen sculpturaal behandeld, waarbij een onderscheid is gemaakt tussen de kerk en de bijgebouwen, met ondermeer een woning. De volumen lijken vrij gevormd, maar zijn tevens de afsluiting van een bouwblok aan de zijde van de Schoemakerstraat. Het Christusteken markeert de toegang tot de kerk en verbindt twee afzonderlijke bouwdeelen. Het grote glas-in-loodvenster, ontworpen door G. van 't Net, verbeeldt "Immanuël".

• The Immanuel Church, just as Komter's Church of Zion, is characteristic of the period shortly after the Second World War in which tradition and modernity reached out to each other. The brick volumes of this Reformed Church have been treated sculpturally, whereby a distinction is made between the church and its accompanying buildings, one of which is a residence. The volumes seem to be freely formed, but they also create the end of a block of buildings on Schoenmakerstraat. The Christi sign marks the entrance to the church and connects two separate sections of the complex.

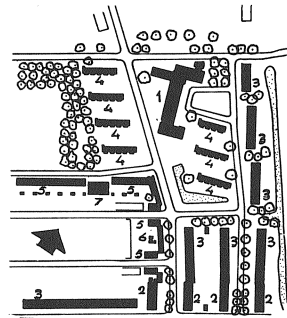
• De woningbouwvereniging Volkshuisvesting trachtte al voor 1950 te komen tot de stichting van een woongemeenschap met een mengeling van verschillende woonvormen. Daarnaast zou de wijk winkels, werkplaatsen, scholen en een wijkcentrum moeten bevatten. Het zwaartepunt vormt de hoogbouw, waarin een zeer complex programma werd ondergebracht. In de onderbouw was ook nog een kleuterschool gehuisvest. De gebouwen kunnen stilistisch worden gekenmerkt als een overgangsfase in het werk van Van Embden. Voor de oorlog bouwde hij in de stijl van de Delftse School en in de zestiger jaren in de stijl van het Nieuwe Bouwen. De betonplastiek "De Gemeenschap" van Rudy Rooyakkers symboliseert de opzet van de wijk.

• The Public Housing Association tried even before 1950 to establish a communal housing project with a mixture of residents. In addition, the project would have shops, work places, schools and a community centre. The heart of the plan is the high-rise, in which an extremely complex program is accommodated. There was a kindergarten located on the ground floor. The buildings can be stylistically characterised as a transitional phase in Van Embden's work. Before the war, he built in the style of the Delft School and, in the 1960s, in the International Style. The concrete sculpture, 'The Community,' by Rudy Rooyakkers, symbolises the project's aim.

1959 FLATGEBOUW DIE DELFGAAUWSEWEYE 97

Bieslandsekaade
S.J. van Embden

lit. 13, p61-62;
Bouw (1960) 1, p2-5

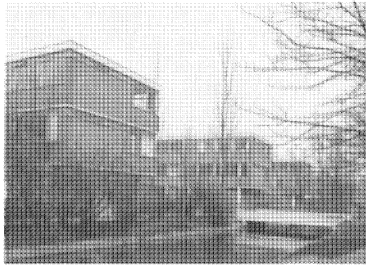
situatie

- 1 hoog woongebouw in 11 lagen
- 2 etagewoningen in 4 lagen
- 3 etagewoningen in 3 lagen
- 4 bejaardenvoningen in 2 lagen
- 5 eengezinswoningen
- 6 winkels
- 7 garages etc.

● Het Van Renswoudehuis bood huisvesting aan moeilijk opvoedbare jongens. Het gebouw is thans in gebruik voor jongerenhuisvesting. Een laat voorbeeld in het idioom van het Nieuwe Bouwen, met licht, lucht en stalen ramen. Door rijkelijk aangeplante hoven is het gebouw nu vergroeid met de kade.

● The Van Renswoude House provided housing for socially disturbed boys. Still used as a place for young people to live, it is an example of the late International Style: light, airy, with steel framework. The building blends in with the quay by means of the full, lush greenery of its gardens.

1963

vm VAN RENSWOUDEHUIS

98

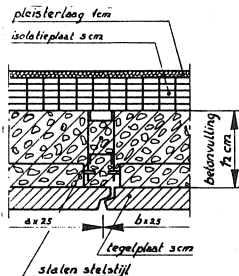
Bieslandse kade,
Clara van Sparwoudestraat
A.S. Galis,
m.m.v. E.P. van de Roer

99 WINKELS EN WONINGBOUW

Bomenwijk/ Esdoornlaan e.o.
W. van Tijen

lit. 13, p59-62;
Bouw (1948) 1, p51-53

Detail van het systeem
Detail off the system

1947

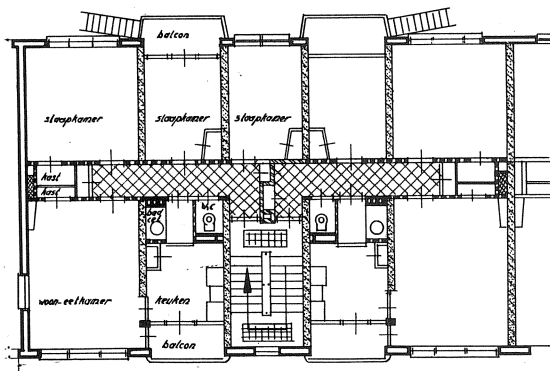
● Voor de tweede wereldoorlog was de systeem-bouw enigszins in het slop geraakt, doordat de experimenten weinig succesvol bleken. Kort na de oorlog werd echter, met de wederopbouw in het verschiet, weer veel geëxperimenteerd met bouwsystemen.

De Bomenwijk was na een bouwplan in Rhede de tweede bouwstroom in het RBM-bouwstelsel, waarmee later ook in andere steden werd gewerkt. RBM staat voor Rijnlandse Betonbouw Maatschappij en het systeem werd ontwikkeld door Van Tijen, die de industrialisatie van het bouwen voorstond. Allereerst werd het buurtgebouw als proef opgezet om de nieuwe constructies uit te proberen.

Het systeem bestond uit stalen stijlen, waaraan tegen de buitenzijde betontegelplaten werden gehangen.

Aan de binnenzijde werden isolatieplaten aangebracht en de ruimte ertussen werd gevuld met grindbeton; de bouwmuur werden gevuld met sintelbeton. Bij een renovatie in de tachtiger jaren is het geheel ingepakt in isolatiemateriaal en gepleisterd, waardoor het na-oorlogse experimentele karakter verloren ging. Aan de Lindelaan staan nog twee blokjes in de oorspronkelijke staat.

● Before the Second World War, prefabrication had come to something of a halt, owing to the fact that experiments in that area had been largely unsuccessful. Shortly after the war, however, with reconstruction on the horizon, prefabrication returned to the scene in force. The Bomenwijk (Tree District) was the second project (the first was a development plan in Rhede) using the RBM system, soon to be used in other cities as well. RBM stood for Rijnlandse Betonbouw Maatschappij (Rheland Concrete Construction Company) and was developed by Van Tijen, who championed the industrialisation of building. The community centre was built first, to put the new methods to the test. The system consisted of steel struts, onto which concrete slabs were attached outside. Inside, sheets of insulation were affixed and the space in between was filled with concrete; the structural walls were also filled with concrete. During a renovation in the 1980s, it was swathed in insulation material and plastered in its entirety, which resulted in the loss of its experimental, post-war character. Two blocks in their original condition still remain on Lindelaan.

100 WONINGEN

Charlotte de Bourbonstraat
Dienst Openbare Werken

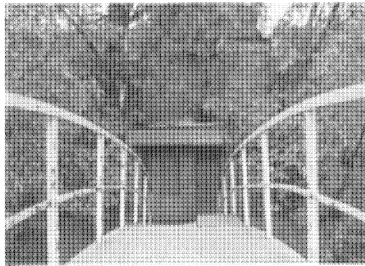
lit. 13, p60

- Een oude woning is omgetoverd tot sprookjesmuseum, waarin opgenomen: didactiese kijkdozen en 100 diorama's. Naar verluidt zijn de openingstijden van het museum geheim. Het museum wordt belaagd door vernielzuchtige rovers.

• This old house transformed into a museum contains didactic peep-shows and 100 dioramas. It is said that the opening hours are kept secret. The museum is plagued by vandalistic robbers.

ca 1980

1949

- De woningen zijn oorspronkelijk gebouwd voor professoren van de Technische Hogeschool. Kenmerkend is de verfijnde, eenvoudige en weinig opvallende detaillering. De stijl is beïnvloed door de Delftse School.

• These homes were originally built for professors from the Technical University. Of note is the simple, refined and inconspicuous detailing. The style is influenced by the Delft School.

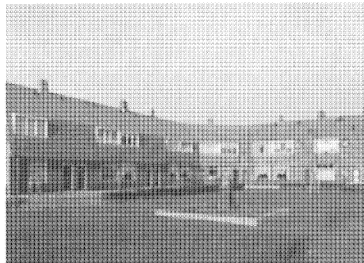
SPROOKJESMUSEUM D'ELF 101

Delfgauwseweg 72a
A. Mustert
sprookjesmuseum

102 WONINGBOUW

J.W. Frisoplein,
van Oldenbarneveltstraat
Gulden & Geldmaker

lit. 13, p44

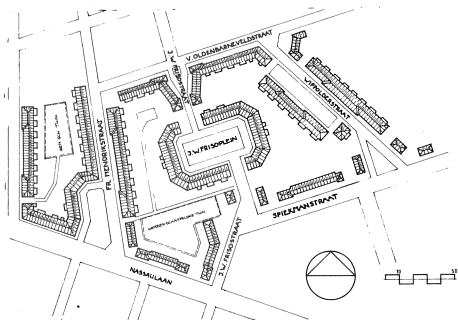

1921

- Een buurt met woningwetwoningen gegroepeerd rond het centraal gelegen J.W. Frisoplein. De woningbouwvereniging Volkshuisvesting, mede opgericht door de Amsterdamse architect Z. Gulden, heeft in dit complex meer dan 20 verschillende woningtypen ondergebracht en twee gemeenschappelijke tuinen. Iedere woning heeft bovendien een eigen tuintje. Opvallend is het verschil in de detaillering van de dakrand bij woningen met één laag plus kap, met een overhangende dakgoot en twee lagen plus kap, met een goot op de muur.

• This is a neighbourhood of council houses grouped around the centrally situated J.W. Frisoplein. The housing association, 'Public Housing', co-founded by Amsterdam architect Z. Gulden, has incorporated more than 20 different housing types and two communal gardens into this complex. Furthermore, each housing unit has its own garden.

There is a striking difference between the detailing of the roof edge of the one-storey units with overhanging gutter and that of the two-storey units topped by a sloped roof with a gutter on the wall.

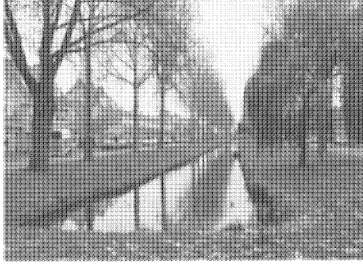
● Aan deze statige singel werd door de woningbouwvereniging "Volkshuisvesting" een rij van 94 woningen met winkels gebouwd. De 400 meter lange rij is plastisch vormgegeven door middel van een afwisselende rooilijn.

● A row of 94 houses with two shops at the end was built along this stately boulevard, commissioned by the housing association, 'Public Housing'. The 400-metre-long row is plastically designed, using an alternating building line.

1935 WONINGBOUW KONINGIN EMMALAAN 103

G. Versteeg

lit. 18, p53

104 KANTOOR DELFT INSTRUMENTS

Miereveltlaan 9

H. Reck, H. van Leeuwen

Bouw (1965) 4, p98-101

1964

● Aan de bestaande laagbouw is een kantoorgebouw toegevoegd. Het gebouw heeft op de begane grond een centrale hal. De ontvangstruimte bovenop biedt uitzicht over het oude Delft en het polderlandschap. De gevels zijn bekleed met wit Italiaans glasmozaïek. De betonplastiek is van Herman J. van der Heide.

● An office building with a central hall at street level was added to the existing low-rise construction. The reception area at the top offers a view of Old Delft and the polder landscape. The exterior is clad in white Italian glass mosaic. The concrete sculpture is by Herman J. van der Heide.

● Het compacte gebouw met een centraal trappenhuis kent verschillende gevels. In de rooilijn van de Nassaulaan is een gevel van ruw metselwerk gemaakt, met een lopend klezoren verband en opliggend voegwerk. Aan de Amalia van Solmslaan is het gebouw vrijstaand en beëindigt het een groenstrook. Het metselwerk is in het basement doorgezet met daarboven glad wit stucwerk. Vanuit de Charlotte de Bourbonstraat toont het gebouw zich in een opeenstapeling van volumens. Het terras op de tweede verdieping biedt een panorama over de stad. De hallen zijn bijzonder kleurrijk terwijl de kamers wit zijn gehouden. De kunstenaar Theo Schuurman heeft in de hal op de begane grond enige kunstwerken aangebracht.

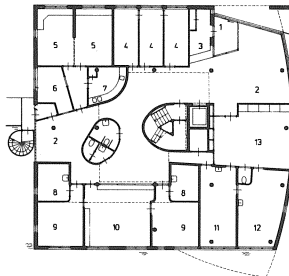
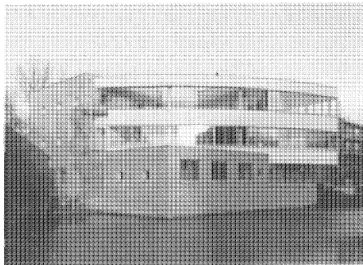
● The exterior of this compact building with its central stairwell displays a great deal of variation. The side facing Nassaulaan incorporates rough masonry in a continuous closer course with protruding pointing. On the side facing Amalia van Solmslaan, the building is freestanding and closes off a green belt. The masonry continues at the base, above which is smooth white plasterwork. Looking from Charlotte de Bourbonstraat, one sees a number of stacked volumes. The terrace on the second storey offers a panorama of the city. The halls are quite colourful, while the rooms have been painted white. In the hall at street level are several artworks by Theo Schuurman.

1991

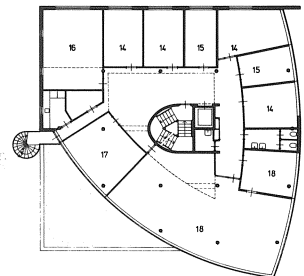
GEZONDHEIDSCENTRUM 105

Nassaulaan 23
Molenaar & van Winden

Bouw (1991)24, p23-27

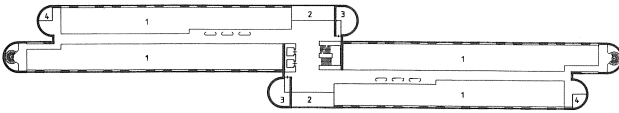
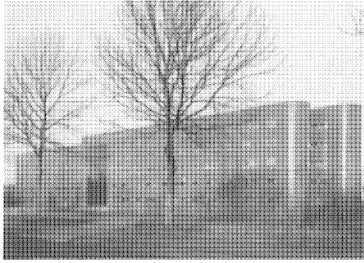
Begane grond / Ground floor

1e verdieping / First floor

106 KANTOOR TNO

Schoemakerstraat
P.J. Gerssen

1990

- Dit uit groene geglaazuurde bakstenen opgetrokken gebouw van het centrale kantoor van TNO, spiegelt zich in de waterpartij. De centrale hal wordt geaccentueerd door een groot glasvlak over alle verdiepingen. De moderne utiliteitsbouw laat een toenemend gebruik zien van een glanzende afwerking, zowel binnen als buiten. Glas, metaal en keramiek zetten de toon waaraan ook andere bouwmaterialen zich conformeren. Zo ook in het interieur van dit gebouw met een nog meer glanzende muurverf als tot dusver gebruikelijk, aluminiumkleurige stalen trappen en gemoffeld stalen wandpanelen.

- The green glazed brick of this building, TNO's main office, is reflected in the water. The central hall is accentuated by the glass frontage covering every storey. Modern public and industrial construction incorporates an increasing amount of shiny surface areas, both inside and outside. Glass, metal and ceramics set the pace to which other building materials must conform. This building's interior displays an even shinier paint on the walls than is usually seen, as well as aluminium-coloured steel stairways and enamelled steel panelling.

- Dit project is het resultaat van een ontwerp oefening aan de afdeling Bouwkunde van de Technische Universiteit, die tot doel had een oplossing aan te dragen voor het tekort aan goedkope jongerenhuisvesting in Delft. Door toepassing van fabrieksklare containers kon het plan na drie jaren voorbereiding in zes maanden tijd worden gebouwd. Acht kamers aan een gang delen gemeenschappelijke voorzieningen. Door de heldere stedenbouwkundige opzet, de detaillering van het staalwerk en de lage bouwkosten, is het plan een geslaagd experiment te noemen, dat echter geen navolging heeft gevonden.

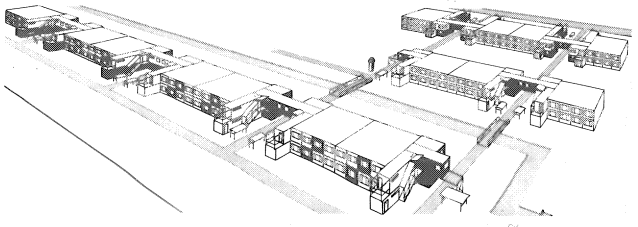
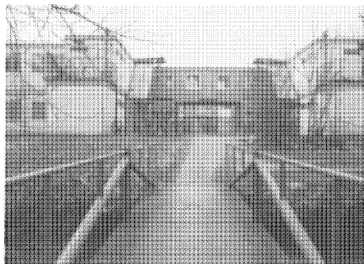
- This project is the result of a design exercise carried out by the Architecture Department of the Technical University, with the aim of helping to solve the housing problem among Delft's younger generation. After three years of preparation, the project was completed in six months time with the use of industrial containers. Eight rooms along a corridor share communal facilities. The explicitness of the design from an urban-planning point of view, the detail of the steelwork and the low budget all contribute to the success of the project. There has been no follow-up, however.

1981

SEMI-PERMANENTE HUISVESTING 107

Schoemakerstraat
Gimmie Shelter

lit. 13, blz. 83; lit. 15,
p177; O-4

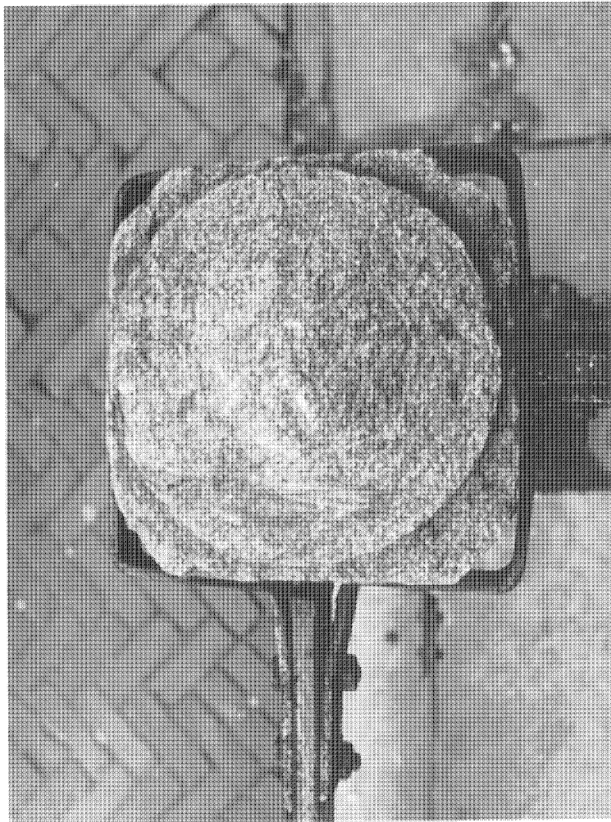

Foto Truus Nienhuis, 1989

108 ALGEMEEN PLAN TU WIJK/GENERAL PLAN TECHNICAL UNIVERSITY

Bouw 26 (1971) 23, p890

● De eerste schetsen van gemeente-zijde werden gezet door J. de Booij. Hierin is al sprake van een grote brede weg loodrecht op de oude stad. Het algemeen ontwerp is begonnen in 1945, door de toenmalige rijksbouwmeester Bremer. In 1947 volgt een voorstel van het Bouwplanbureau van de Technische Hogeschool, waarvan Van Eesteren het hoofd was. Froger en van Embden namen deel aan de planvorming als stedenbouwkundig adviseurs van de gemeente Delft. Er is veel overleg geweest tussen de belanghebbenden, zodat zonder diepgaande studie moeilijk valt na te gaan wie wat heeft bedacht. De belangrijkste gedachte in het uiteindelijke plan is om mogelijkheden tot expansie te bieden en toch een front te vormen. De beproefde oplossing hiervoor is een centrale as waaraan de faculteiten zich kunnen presenteren, met uitbreidingsmogelijkheden, voorzieningen en secundaire verkeersafwikkeling aan de achterzijde. Friedhoff, toen rijksbouwmeester (1948), wees, wellicht onder druk van curator Van der Leeuw, Van den Broek en Bakema aan voor de meer industriële gebouwen aan de Rotterdamseweg, die niet tot het representatieve deel van het plan behoorden. De meer representatieve gebouwen werden toegewezen aan de architecten Roosenburg, Van der Steur en Everts. Latere opdrachten voor Van den Broek en Bakema, zoals Weg-en Waterbouw en de Aula werden met name door Van der Leeuw verkregen, die curator was van 1946 tot 1960 en vanaf 1953 voorzitter was van het college curatoren. Met name de opdracht voor de Aula was daarbij zeer omstreven omdat deze al aan Roosenburg was toegezegd. Het totale plan voor de aanplant van de naoorlogse TU-wijk is gemaakt door Mien Ruys.

● The first sketches produced by the municipality were made by J. de Booij. On them, a prominent broad street can already be seen, running perpendicular to the old city. The general plan was introduced in 1945 by Bremer, government architect at that time, followed two years later by a proposal from the university's Bureau of Building Plans, headed by Van Eesteren. Froger and Van Embden, as Delft urban-planning advisers, took part in the project. A great deal of consultation took place among those involved, making it difficult to attribute specific ideas to specific designers without an in-depth study. The most important idea in the final plan is the option to expand, while still forming a united front. The proven solution for this is a central axis on which faculties can present themselves, with expansion possibilities, facilities and secondary traffic routes in the rear. Friedhoff, then government architect (1948), under pressure perhaps from trustee Van der Leeuw, commissioned Van den Broek and Bakema for the more industrial buildings on Rotterdamseweg, not belonging to the more representative part of the plan. Those commissions were given to Roosenburg, Van der Steur and Everts. Van den Broek and Bakema's later commissions, such as Road and Waterway Engineering and the Auditorium, were acquired through Van der Leeuw, trustee from 1946 to 1960 and chairman of the board of trustees beginning in 1953. The commission for the Auditorium was especially controversial, having already been given to Roosenburg. The total plan for the landscaping of the postwar TU district was made by Mien Ruys.

INDEX TU GEBOUWEN/INDEX TU BUILDINGS

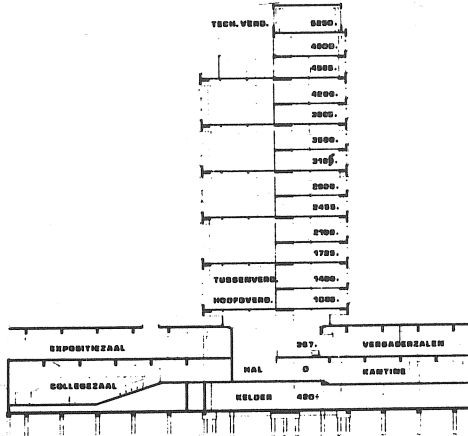
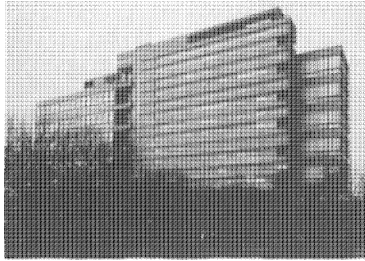

1. Bouwkunde, Berlageweg 1, Van den Broek & Bakema, J.Boot (proj) 1967.
2. Uitbreiding Grondmechanica, centrifuge, Broekmanweg
3. Rijkswegenlaboratorium, van der Burghweg, Van den Broek & Bakema, J.E. Rijnsdorp (proj) 1962.
4. Uitbreiding Rijkswegenlab, van der Burghweg, Van den Broek & Bakema, G.Lans (proj) 1987.
5. v.m. Scheikundige Propadeuse, De Vries van Heystplantsoen, J.A.W. Vrijman, ca.1935
6. v.m. Analytische Chemie, Jaffalaan 9, Van den Broek & Bakema 1961.
7. v.m. Technische Botanica, Julianalaan, J.A.W. Vrijman.
8. Scheikundige Technologie, Julianalaan 136, G.C. Bremer 1946.
9. v.m. Scheikundegebouw, Julianalaan 144, J.A.W. Vrijman 1938.
10. v.m. Physica en Electrotechniek, Kanaalweg 2b, J. van Lokhorst 1903.
11. v.m. Geodesie, Kanaalweg 4, J. van Lokhorst 1898.
12. Vliegtuigbouw, Klaverweg 1, Bruggen, Drexhage, Sterkenburg en Bodon 1965 .
13. Laboratorium voor supersonische snelheden, Kluyverweg, G. Drexhage (DSBV).
14. Centrale Werkplaats, Landbergstraat 5,
15. Ketelhuis, laboratorium voor warmte en stoftechniek, Leeghwaterstraat 36, Van den Broek & Bakema, J.E.Rijnsdorp (proj) 1957.
16. Windtunnel, Leegwaterstraat, A. van der Steur, 1952.
17. Laboratorium Procesindustrie, Leeghwaterstraat
18. Technische Natuurkunde, Lorentzweg 1, Roosenburg, Verhave, Luyt en de Jongh.
19. Werktuig- en Scheepsbouwkunde, Mekelweg, A. van der Steur, G. Drexhage 1956.
20. Aula en collegezalen, Mekelweg, Van den Broek & Bakema, J.H. van den Broek 1962.
21. Electrotechniek, Mekelweg, Bruggen, Drexhage, Sterkenburg, Bodon 1970.
22. Civiele Techniek Mekelweg, Van den Broek & Bakema, J. Boot (proj) 1975.
23. Reactor Instituut, Mekelweg 15, Van den Broek & Bakema, J.E. Rijnsdorp (proj) 1962.
24. Sportgebouw, Mekelweg 8, P.J. Elling, B. Merkelbach, 1960.
25. v.m. Technische Physica, Mijnbouwplein 11, J.A.W. Vrijman 1930
26. Mijnbouwkunde en Petroleumwinning, Mijnbouwstraat, J.A.W. Vrijman, ca. 1930.
27. Fysische Technologie, Prins Bernardlaan, Cussel, 1951
28. v.m. Metaalkunde, Rotterdamseweg 137, Van den Broek & Bakema, J.E.Rijnsdorp, (proj) 1961.
29. v.m. TNO Metaalinstuut, Rotterdamseweg 139, Van den Broek & Bakema, J.E. Rijnsdorp (proj) 1958.
30. Laboratorium voor Aero- en Hydrodynamica, Rotterdamseweg 145, Van den Broek & Bakema, J.E. Rijnsdorp (proj) 1962.
31. Waterlooppkundig Laboratorium, Rotterdamseweg 185
32. Stevin I, Stevinweg, Roosenburg (proj), Verhave, Luyt en de Jongh 1965.
33. Stevin II,III en IV, Stevinweg Calandweg, Van den Broek & Bakema, J.Boot (proj) 1952,1961-1975.
34. Laboratorium voor Grondmechanica TU, Stieltjesweg, Roosenburg (proj), Verhave, Luyt en de Jongh 1965.
35. Geodesie, Thijsseweg.
36. Windinstituut, Watermanweg.

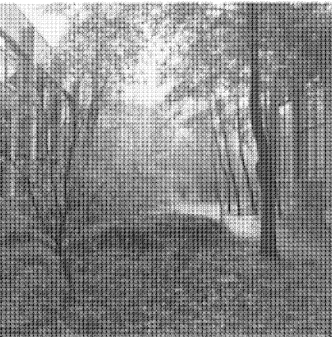
Berlageweg 1
Van den Broek & Bakema,
J. Boot proj.

ABB

1967

- Het gebouw heeft een heldere basisopzet. Een centrale hal of 'straat' op de begane grond, waaraan de algemene afdelingen liggen in laagbouwvleugels met alternerende hoven daartussen; daarboven een hoogbouw van vijf dubbelbetalen, elk bestaand uit twee kabinetslagen in een dubbelhoge tekenzaal. Tijdens de bouw al werd in alle tekenzalen een entre-sol gehangen om het stijgende aantal studenten te huisvesten. Deze doorsnede, van 2 op 1, is halverwege gespiegeld: hierdoor is een interessante vlakverdeling in de gevel ontstaan en is tevens in beide langsvleugels de doorsnede afleesbaar. Het gebouw staat op een stramienmaat van 5,40 meter in de langsrichting; alle maten in het gebouw zijn een veelvoud van 1,35 meter, hetgeen gerelateerd is aan de kleinste eenheid voor een tekenruimte. Het tuintonterwip in de U-vormige hoven is van Mien Ruys.
- The building has a clear basic plan. A central hall or 'street' is located on the ground floor, to which the general departments are attached as low-rise wings separated by alternating courtyards; five storeys of high-rise construction tower above, each consisting of two layers of offices and a doubly high drawing classroom. Even before construction was completed, an entresol was built in each of these classrooms to accommodate the increasing number of students. The cross-section, a ratio of two to one, is reversed midway: an interesting arrangement of the facade is thus achieved, elucidating the cross-section on both longitudinal elevations. The building is based on a grid of 5.40 m; all of the building's measurements are divisible by 1.35 m, the area needed by one student in a drawing classroom. The design of the gardens in the U-shaped courtyards is by Mien Ruys.

● Het scheikundegebouw van de toenmalige rijksbouwmeester heeft een repeterend raam-ritme. Gecombineerd met de doorgaande lateien boven de vensters verschaft dit de gevels een sterk horizontalisme. De entree is statig en zwaar uitgewerkt in een compositie van bouwmassa's die het raam-ritme onderbreekt.

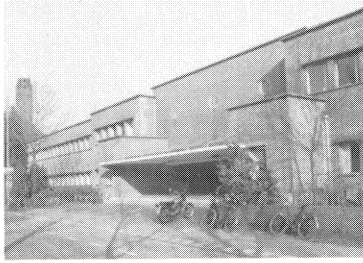
● The repetitive rhythm of the windows in the chemistry building, along with the continuous lintels above them, lends strong horizontality to the facades. In a composition of building masses that interrupt that rhythm, the entrance is stately and heavily elaborated.

1946

SCHEIKUNDIGE TECHNOLOGIE 110

Julianalaan 136
G.C. Bremer

lit. 13, p57; 15, p178;
18, p166

111 vm PHYSICA EN ELECTROTECHNIEK

1903

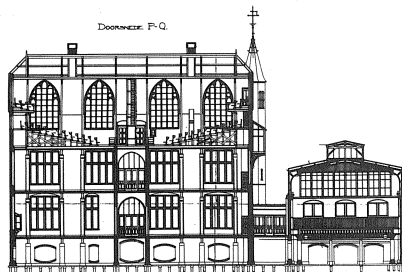
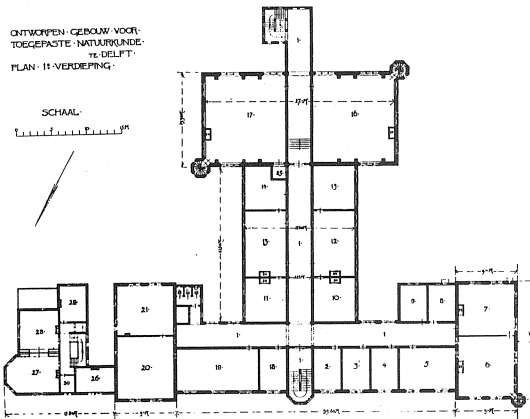
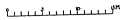
Kanaalweg 2b
J. van Lokhorst

lit. 13; 18, p157

ONTWORPEN: GEBOUW VOOR:
TOEGEPASTE-NATUURKUNDE
"DE DELFT"
PLAN: 11-VERDIEPING

SCHAAL:

● Het voormalige laboratoriumgebouw voor de faculteit van Physica en Electrotechniek is thans in gebruik bij verschillende universitaire organisaties.

Het is gebouwd in een neo-gotische stijl. De entree in het midden van het hoofdgebouw wordt geflankeerd door een traptoren, die met de spits boven de gootlijst uitsteekt. De gevel is vrij vlak gehouden; aan de uiteinden zijn twee topgevels als trapgevels uitgevoerd, voorzien van ijle pinakels. In het gebouw was een goederenlift voor het vervoer van werktuigen, die via een rails op de eerste verdieping op een lorrie naar de collegezalen vervoerd konden worden om daar besproken te worden. De achterzijde van het gebouw toont een pittoreske compositie van volumens met terrassen, daken en torentjes. De detaillering van het metselwerk met profielstenen en van de goten zijn van een uitzonderlijke schoonheid. Het gebouw wordt door reorganisatie van de Technische Universiteit met sloop bedreigd.

Achter het gebouw bevindt zich een hoge schoorsteen voor een apart verwarmingscomplex met een woning voor de machinist. Deze centrale ketel bediende de twee gebouwen aan de Kanaalweg. Ook de gebouwen die later verrezen, aan de Mijnbouwstraat en Julianalaan, werden hierop aangesloten.

● The former laboratory building for the Faculty of Physics and Electrotechnics is presently being used by various university organisations. It is built in the Gothic Revival style. The entrance at the centre of the main building is flanked by a staircase tower, the spire of which rises above the cornice. The facade is rather flat; two stepped gables with slender pinnacles are at the far ends. The building contained a freight lift for the transport of equipment that could be carried on a lorry via rails on the first storey to the lecture rooms to be examined and discussed. The rear elevation displays a picturesque composition of volumes with terraces, roofs and small towers. The detailing of the masonry with moulded bricks as well as that of the roof gutters is exceptionally beautiful. Owing to the university's reorganisation, the building is being threatened with demolition.

Behind the building is a tall chimney for a separate heating complex with living quarters for the stoker. This central boiler serves the two buildings on Kanaalweg. The buildings constructed later on Mijnbouwstraat and Julianalaan were also connected to this system.

112 vm CARTOGRAFISCH INSTITUUT

1956

kanaalweg 3
H. Postel

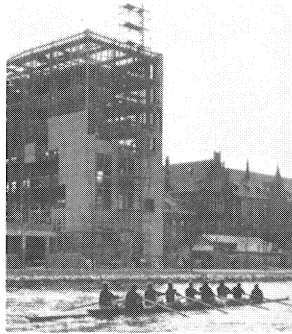
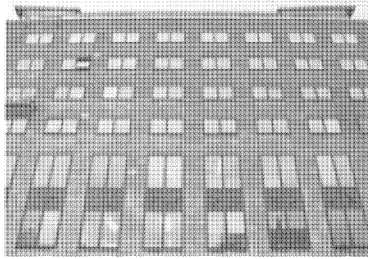

Foto tijdens de bouw
Photo during construction

● Op verschillende punten torent de dakverdieping boven de stad uit. De gevel is opgebouwd uit betonelementen, waarvan de afmetingen door de verdeling van de naden niet herkenbaar zijn. In de houten borstwering van de twee verdieping hoge kozijnen zijn reliëfs opgenomen. Het interieur kende een bijzondere detaillering met blank hout, flagstones, matglas en rietmatten in het restaurant. De afgelopen jaren is echter veel hiervan verloren gegaan. Tegenwoordig is in het gebouw een opleidingsinstituut en hotel opgenomen.

● At various points, the two storey towers above the city. The facade is composed of concrete elements, the dimensions of which are unrecognisable, owing to the distribution of the joints. Reliefs have been incorporated into the wooden parapet of the two-storey-high window frames. The interior was exceptionally detailed with natural wood, flagstones, frosted glass and rush mats in the restaurant. Over the years, however, much of this has been lost. The building now accommodates an educational institute and a hotel.

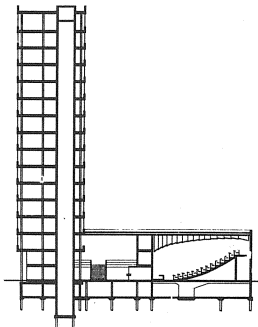
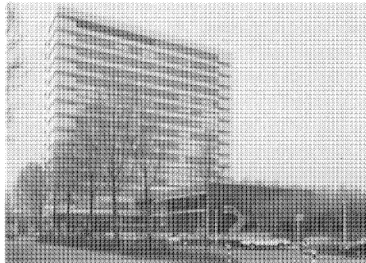
● Het complex voor Vliegtuigbouw bestaat uit een hoogbouw en een laagbouw met collegezalen en laboratoria. De haaks op elkaar staande laagbouw en hoogbouw zijn over drie lagen ruimtelijk vervlochten. Hier zijn de entree en ontvangsthall gelegen. De hoogbouw is geconstrueerd met een staalskelet. De gevelbekleding van de hoogbouw bestaat uit prefab betonnen elementen met kitvoegen daartussen, die geheel hemelsblauw zijn geschilderd, waardoor een vlakke werking ontstaat. Bij de trappen verspringen deze smalle raamstroken, hetgeen bij de vlakke gevels een plastisch effect tot gevolg heeft.

● The complex for Aviation Engineering consists of high-rise and low-rise construction with lecture rooms and laboratories. The high-rise and low-rise sections, at right angles to each other, are woven together over three levels and incorporate an explicit entrance and reception hall. The high-rise has a steel skeleton. Its facade is covered with prefabricated concrete elements with cement joints, all of which has been painted sky blue, thus creating a uniform impression. Next to the stairs these narrow strips of fenestration are staggered, giving the uniform facades a sculptured effect.

1965

VLIEGTUIGBOUWKUNDE 113

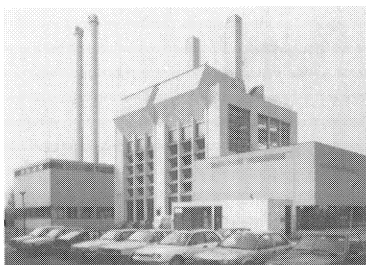
Klaverweg 1
Bruggen, Drexhage,
Sterkenburg & Bodon

- Het ketelhuis met warmtetechnisch laboratorium is het eerste gerealiseerde gebouw in de naoorlogse T.U. wijk. Het gebouw bevat een laboratoriumgedeelte met bijbehorende werkkamers aan de Rotterdamse weg en een deel dat voorziet in de warmtebehoefte van de gehele T.U.-wijk. Het idioom is duidelijk geworteld in die van het dertiger jaren Nieuwe Bouwen, al vertoont het hier en daar brutaler of decoratiever trekjes. Twee kolenbunkers hangen 16 meter hoog boven de ketels tussen betonnen schijven. De gevelinvulling hiertussen bestaat uit betonnen raamelementen die gekanteld zijn om het glas tegen vallend gruis te beschermen. Alle beton was oorspronkelijk wit geschilderd.

- The Boiler House with thermodynamic laboratory was the first building erected on the TU campus. It consists of a lab section with accompanying workrooms on the Rotterdamseweg and a section providing heating for the entire campus. The idiom is clearly rooted in that of the International Style of the 1930s, although bolder and more decorative features catch the eye here and there. Two coal bunkers hang between concrete slabs, 16 m high above the boilers. The completion of the facade consists of concrete window elements tilted to protect the glass from falling grit. All of the concrete was originally painted white.

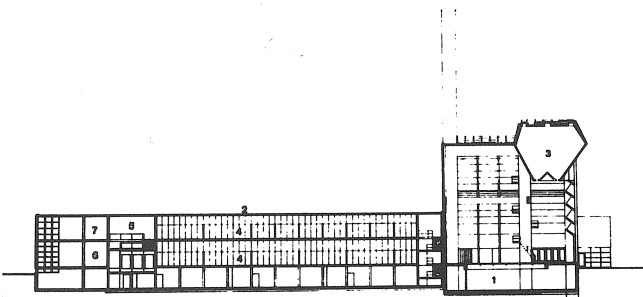
1957

KETELHUIS 114

Leeghwaterstraat 36
Van den Broek & Bakema
J.E. Rijsdorp (proj)

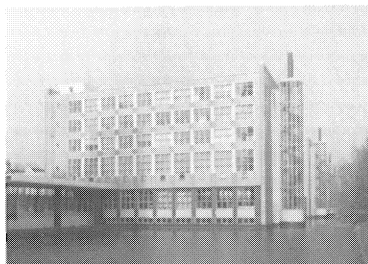
lit. 15, p179;
BauWo 1957, p150-154

115 WERKTUIG- EN SCHEEPSBOUWKUNDE 1956

Mekelweg
A.J. van der Steur,
G. Drexhage

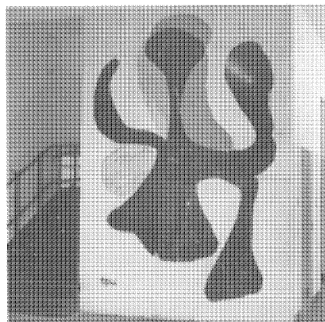
lit. 13, p60

- Het werk van Van der Steur werd na zijn dood voortgezet door Drexhage.

Het complex bestaat uit vier hoge voorgebouwen met verbindingsgangen en de achterliggende laboratoria en de collegezalen. In de hal is een zwart-witte Karel Appel te zien.

- After his death, Van der Steur's work was continued by Drexhage. The complex consists of four high buildings in front with connecting halls and laboratories and classrooms to the rear. At the front of the four buildings, tower-like stairwells accommodate the fire escapes. A black and white Karel Appel is to be seen in the hall.

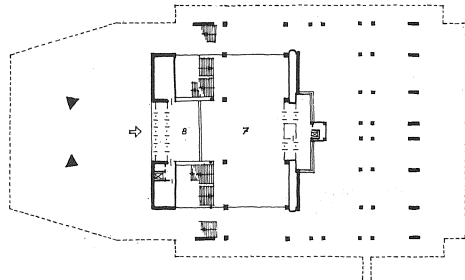
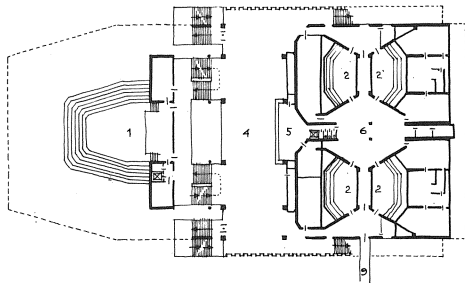
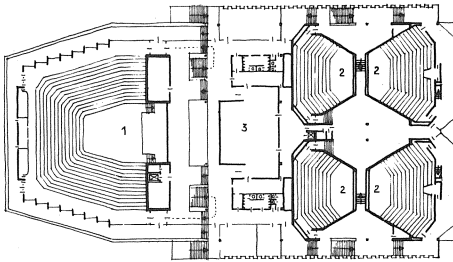
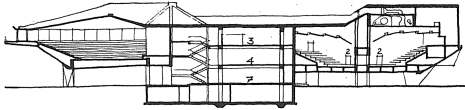
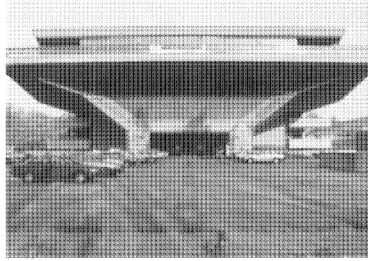

116 AULA EN COLLEGEZALEN

1962

Mekelweg
Van den Broek (proj)
& Bakema

lit. 15, p178; ABB

● De Aula heeft een naar voren geschoven positie aan de Mekelweg en is daardoor zowel de beëindiging van de centrale as, als het scharnierpunt naar het centrum van Delft. Het gebouw bevat het grote auditorium (1300 zitplaatsen) en vier collegezalen ten behoeve van de ernaast gelegen afdeling Natuurkunde. De organisatie en constructie van het gebouw vormen tevens de expressie ervan. Aan de Mekelweg, de belangrijkste 'gevel', toont het gebouw de onderzijde van de schuin aflopende grote zaal, waardoor een gedeeltelijk overdekt plein ontstaat. De hoofdvorm bestaat uit ruw betonnen schelpvormige vloeren, de onderzijde van aula en collegezalen, waarboven een eveneens betonnen dak zweeft, dat aan de betonnen schachten bij de ingang is opgehangen. Tussen deze beide schaalvormen is de houten pui als niet-dragende invulling gezet. De betonplaat op het voorplein is een kunstwerk van Carel Visser.

● The Auditorium's projecting position on Mekelweg makes the building the end of the central axis as well as the pivot point leading to the centre of Delft. It accommodates the large auditorium (seating for 1300) and four lecture rooms used by the Physics Department next door. The organisation and construction of the building combine to give it expression. The most important 'facade' faces Mekelweg, where the building displays the underside of the sloping auditorium, creating a partially covered forecourt. The main volume consists of rough concrete shell-shaped floors and the underside of the auditorium and lecture rooms, above which floats a concrete roof, attached to concrete shafts next to the entrance. Between these two shell forms is the lower facade, a nonsupporting element made of wood. The concrete sculpture on the forecourt is by Carel Visser.

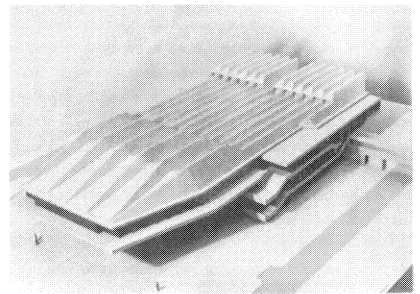

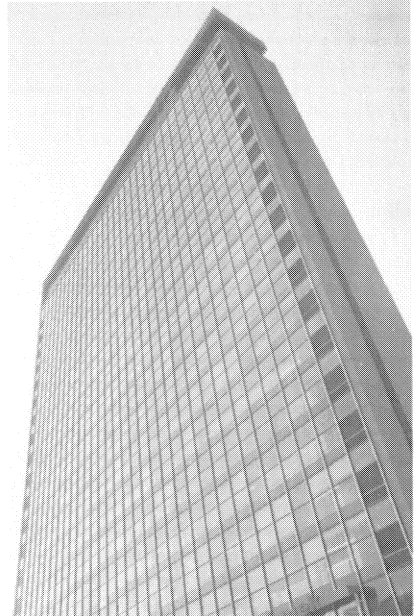
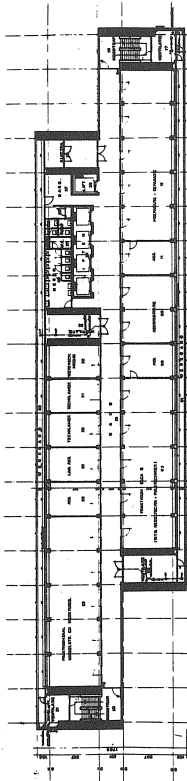
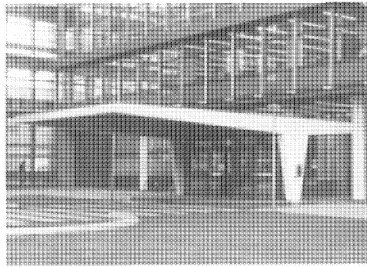
Foto maquette
Photo model

1970

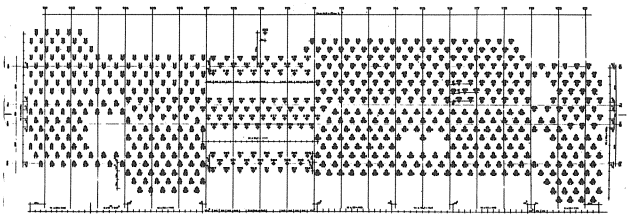
ELECTROTECHNIEK 117

● De 250 meter lange laagbouw ligt aan de straat dicht achter een evenlange bomenrij en verbindt de 90 meter hoge hoogbouw, met de werkplaatsen en de hal voor hoogspanningstechniek. De hoogbouw bestaat uit een stalen portaalconstructie met betonnen vloeren en stabiliteitschijven. De eenvoudige interne organisatie bestaat uit een rechte middengang met aan weerszijde vleugels met laboratoria. Deze vleugels zijn t.o.v. elkaar verschoven, zodat slanke kopgevels ontstaan. Deze slankheid wordt nog versterkt door de contrastwerking in kleur. Hier wordt een monumentaal beeld opgeroepen waar op ingespeeld wordt door de hooggeplaatste klok die vanuit de binnenstad is waar te nemen. De oost- en westgevel zijn uitgevoerd als dubbele gevels, waartussen een ongeveer 1 meter brede werkgang is opgenomen met leidingen, ventilatie en zonwering. De buitenhuid bestaat uit enkelglas in staalprofielen met een verticale belijning. Aan de zuidkant van de laagbouw staat de hal voor hoogspanningstechniek met een trapeziumvormige doorsnede. Het naar buiten getrokken open skelet van stalen buizen was bedoeld om een hoogspanningsmast te construeren, maar bleek te licht gedimensioneerd. De dichte doos ziet er van binnen uit als het interieur van een gigantische ouderwetse radio.

● The 250 m long low-rise element is next to the street just behind an equally long row of trees, creating a smooth transition with the 90 m high high-rise with its workshops and hall for high voltage technology. The high-rise consists of a steel portal frame with concrete floors and stabilizing slabs. The simple interior plan is based on a straight hall down the middle flanked by wings containing laboratories. These wings are shifted in respect to each other, resulting in slender end facades. This slenderness is emphasised by the contrast in colour. A monumental image is created, added to by the clock high above, visible even from the city centre. The building's east and west sides are executed as double facades, between which runs a corridor giving access to pipes, wiring, ventilation and awnings. The exterior consists of glass panes in steel profiles with a vertical accent. On the south side of the low-rise is the hall for high voltage technology with a trapezium-shaped cross-section. The open, steel tube skeleton facing outward was to function as power pylon, but proved to be too fragile. From the inside, the closed box looks like the interior of a gigantic old-fashioned radio.

Palenplan
Plan of piles

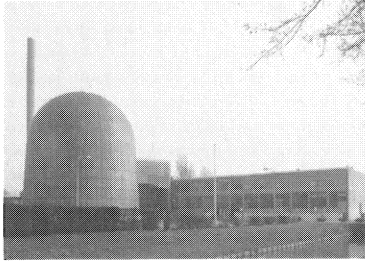

Mekelweg
Bruggen, Drexhage,
Sterkenburg, Bodon
lit. 13, p63; 15, p178

118 vm LAB. VOOR KERNFYSICA

Mekelweg 15
Van den Broek & Bakema,
J.E. Rijnsdorp (proj)

lit. 13, p64; ABB

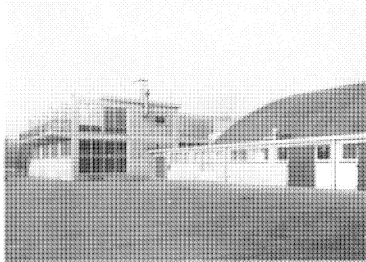
1962

- De reactorhal, een gesloten kegelvorm met een bolvormig dak, staat in de oksel van het laboratorium over twee verdiepingen die in plattegrond een Latijns kruis vormen. Thans is in het gebouw het Reactorinstituut gehuisvest.
- The reactor hall, a closed cylinder with a dome shaped roof, lies in the angle created by the laboratory spanning two storeys, seen on the floor plan as a Latin cross. The building now accommodates the Reactor Institute.

- Het gebouw bestaat uit de sporthal met gelamineerd houten spanten en bijgebouwen opgetrokken in een eenvoudig betonskelet, dat op het terras geheel vrij staat. In 1991 is een nieuwe hal en kleedruimte toegevoegd.

- The building consists of the sports hall with laminated wooden trusses and annexes erected within a simple concrete skeleton, standing totally free on the terrace. A new hall and changing rooms were added in 1991.

1960

SPORTGEBOUW 119

Mekelweg 8
P.J.Elling, B. Merkelbach

lit. 10

120 vm LAB. VOOR METAALKUNDE

Rotterdamseweg 137
Van den Broek & Bakema, J. Rijnsdorp (proj)

ABB

1958

- Het gebouw bestaat uit twee evenwijdige, ten opzichte van elkaar verschoven kantoorstroken met een patio ertussen en een grote hal aan de achterzijde. De voorzijde wordt gekenmerkt door een dramatische entree-partij en erkers met een decoratieve kleurvlak verdeling. Ter plaatse van de entree steekt een schijf van zwarte natuursteen door de rooilijn en wordt de kopgevel van de uitkragende bovenbouw opgevangen door een hoge voorgespannen ligger. De zes erkers die paarsgewijs de gevel ritmeren zijn versierd met gekleurde opliggende tegelvlakken in een schema van blauw-geel, geel-rood en rood-blauw.

- The building consists of two office strips, parallel but not aligned, with a patio between them and a large hall to the rear. The facade is characterised by a dramatic entrance aggregate and bay windows with a decorative distribution of coloured areas. At the entrance, a slab of black natural stone penetrates the building line and the end of the cantilevered superstructure is intercepted by a high prestressed girder. Three pairs of bay windows lend rhythm to the facade and are decorated with coloured tiles in a pattern of blue-yellow, yellow-red and red-blue.

● Stevin II (1952). Het dak bestaat uit een constructie met houten conoïden van 6 x 6 meter, waardoor het licht alleen van het noorden invalt.

Stevin III (1961). Laboratorium voor Vloeistofmechanica. Het gehele gebouw is (in verband met de uitzonderlijke vochtuithouding) uitgevoerd als stijve betonconstructie; het betonnen dak is ten opzichte van de rest op pendelkolommen gezet en wordt door lift- en trappehuizen op haar plaats verankerd.

Stevin IV (1975). In de kopgevels is het splitlevel-systeem goed afleesbaar; aan de ene zijde bevinden zich werkkamers over drie verdiepingen, aan de andere zijde laboratoria over twee verdiepingen.

● Stevin II (1952). The roof consists of a construction with wooden conoids of 6x6 m, allowing for an incidence of light from the north only.

Stevin III (1961). Laboratory for hydraulic engineering. The entire building is executed (owing to the exceptional water balance) as a rigid concrete construction; with regard to the rest, the concrete roof is set on hinged columns and is anchored in place by lift shafts and stairwells.

Stevin IV (1975). The split-level system can be clearly seen at the ends of the building: workshops extend over three storeys on one side, and laboratories over two on the other.

1952

STEVIN II, III EN IV 121

Stevinweg, Calandweg
Van den Broek & Bakema,
J. Boot (proj)

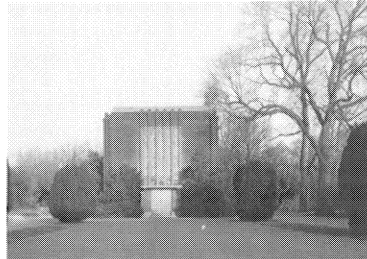
ABB

122 AULA EN BEGRAAFPLAATS

Jaffa begraafplaats
Dienst Openbare werken,
G. Gebben(proj)

lit. 3, p113-114

1930

● De begraafplaats werd in 1867 opgericht door de twee timmerlieden Stigter en Houtzager. In het huidige pad met bomen erlangs, kan nog de oude oprijlaan worden herkend. De centraalbouw van de aula heeft een stemmig sober interieur met wanden van schoon metselwerk en glas-in-lood ramen.

● The cemetery was established in 1867 by two carpenters, Stigter and Houtzager. The old carriage drive can still be recognised in the present tree-lined path. The auditorium has a solemn, sober interior with masonry and stained-glass windows.

● De villa "onder 't stroodak" is gebouwd in opdracht van Chr. K. Visser, hoogleraar in materiaalkennis. Waarschijnlijk was de villa in de oorspronkelijke staat niet wit geschilderd.

● The villa called 'onder 't stroodak' was built for Chr. K. Visser, professor of material science. The villa was probably not painted white originally.

1920

VILLA ONDER 'T STROODAK 123

Julianalaan 156
A.H. Wegerif

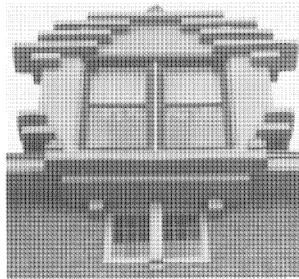
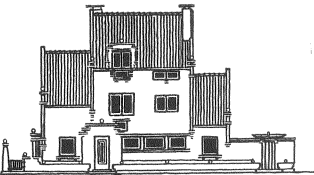
lit. 20

124 vm WOONHUIS

Julianalaan
J.M.P.J. Klijnen

lit. 10, p279; 7, p95-100

- Het plan, dat vele varianten heeft gekend, zoals één groot en hoog woongebouw, werd uitgevoerd in twee fasen gedurende de jaren 1980-83 en 1984-86.
- The plan, that underwent a number of variations, including the design of a single large, tall building, was realised in two phases during the years 1980-83 and 1984-86.

1920

- Het voormalige woonhuis gebouwd in opdracht van de wiskundeleraar Beekman, is thans in gebruik als hotel. Het werk van Klijnen laat zich niet makkelijk binnen een stroming onderbrengen. Klijnen ontwikkelde een geheel eigen vormtaal waarin traditionele elementen en moderne elementen tegelijkertijd voorkomen en worden samengebracht tot een compositie met een sterk sculpturaal effect. Zo combineert hij het traditionele venster en het bandvenster binnen één gevelvlak. Ook schroomt hij niet statische en beweeglijke raamordeningen samen te brengen tot een geheel. Het huis lijkt soms massief en op andere punten valt het geheel in vliedende vlakken en labiele bollen uiteen. Het pand werd in 1982 door de architecten Kooreman & Raue uitgebreid en gerenoveerd.
- This building, now a hotel, was originally built for the mathematics teacher, Beekman. Klijnen's work is not easily categorised. He developed a completely personal creative language in which both traditional and modern elements appear and are united in a composition with a powerful sculptural effect. For example, he combines the traditional window and ribbon fenestration on a single facade. He also does not hesitate to integrate static and mobile window arrangements into one harmonious whole. The house appears massive at certain places, and at others the whole seems to disintegrate into flying surfaces and erratic spheres. In 1982, the house was expanded and renovated by the architects Kooreman & Raue.

1986

STUDENTENHUISVESTING 125

Korvezeestraat e.o.
C.J.M. Weeber

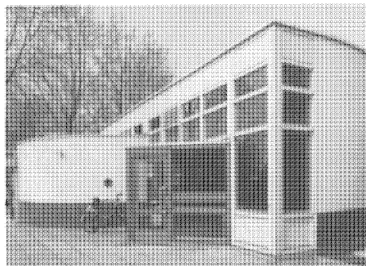

126 POSTKANTOOR EN AMROBANK

1986

Mekelweg 1, 3
J.E. Jelles

Bouw (1988)22, p3

- Als beëindiging van een groenstrook staan hier twee paviljoens als vormvarianties op een hoeden-doo, wit gestuct en op een plint van geglaazuurde tegels. Een semi-permanent paviljoen van dezelfde architect, is voor de bouw van de huidige ronde gebouwtjes afgebroken.
- Next to the auditorium are two variations on a hatbox, plastered white and standing on a plinth of glazed tiles. The original design, a semi-permanent pavilion by the same architect, was pulled down before the present small round buildings were constructed.

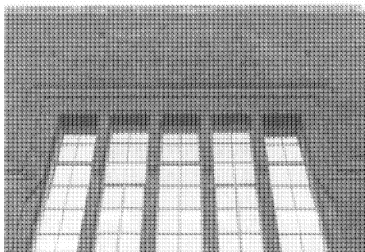
- Een gaaf bewaarde gevel van een monumentaal somber gebouw, dat is ontworpen als gemeentelijke HBS. Mooi gedetailleerd metselwerk en ijle stalen ramen. Naar de ingang hoeft niet gezocht te worden.
- The facade of this sombre monumental building, designed as a municipal high school, has been preserved intact. The masonry is beautifully detailed. The fine steel window frames are an interesting feature. The entrance is not hard to find!

1922

SCHOOL 127

Mijnbouwstraat 25
E. Elout

lit. 18, p145

128 HAMMENPOORT EN BOERDERIJ

Rotterdamseweg 155
WIADD; Bouw (1962)217

- Odé was hoogleraar boetseren en beeldhouwkunst en onder meer ontwerper van medaillons. Zijn woning en atelier ontwierp hij vermoedelijk in samenwerking met A. van der Lee. Het huis toont Duitse invloeden van architecten als Muthesius en Behrens.
- Odé was professor of modelling and sculpture and also designed medallions. He probably collaborated with A. van der Lee in designing his private home and atelier. The house displays the German influences of architects such as Muthesius and Behrens.

1608

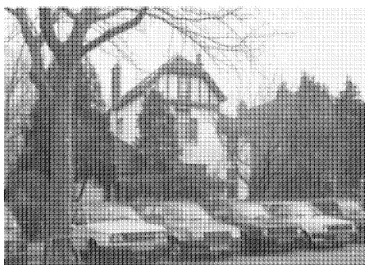
- De toegangspoort voor een boerenhofstede aan de oude weg naar Overschie en Rotterdam is authentiek. Zij is rijk versierd met renaissance-motieven en genoemd naar de hammen, afgebeeld op twee in het metselwerk aangebrachte gevelstenen. De boerderij is in historische stijl verbouwd.
- This entrance gate in front of a farmstead on the old road to Overschie and Rotterdam is authentic. It is richly decorated with Renaissance motifs and named after the hams pictured on two stone tablets incorporated into the masonry. The farm was rebuilt in a historicised style.

1904

VILLA MET ATELIER 129

Rotterdamseweg 107
A.W.M. Odé

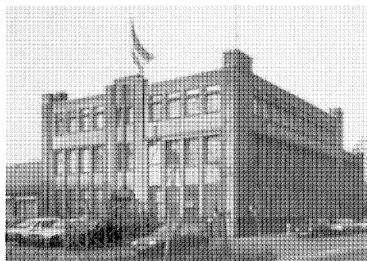
lit. 32

130 'DE PORCELEYNE FLES'

Rotterdamseweg 196
A. van der Lee

lit. 18, p171

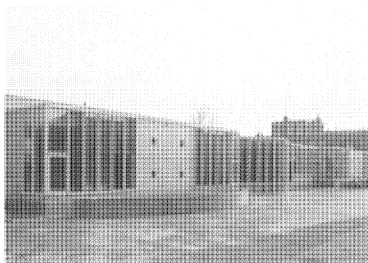
1930

- Sterke verticale geleiding van gemetselde penanten. De stijl is moeilijk te duiden; te strak voor de Amsterdamse school, te romantisch voor de Nieuwe Zakelijkheid. Het prachtige portaal van bouwkeraamiek in de gevel terzijde, oorspronkelijk de hoofdingang, mag men zich niet laten ontgaan.
- Brick piers provide for strong vertical articulation. The style is hard to pinpoint: too austere for the Amsterdam School, too romantic for the International Style. Take note of the beautiful portal (once the main entrance) executed in architectural ceramics to one side of the facade.

131 BUURTHUIS EN PEUTERSPEELZAAL

1990

Rotterdamseweg 51
Breen & Breen

● Langs de oude Delftse vaarwegen vinden we nog een aantal negentiende eeuwse pakhuizen. De draagconstructie bestaat uit een ijzerskelet van gietijzeren kolommen met gewalste smeedijzeren I-balken. De hoofddakconstructie bestaat uit Philibert-spanten.

● A number of 19th century warehouses are still located along the old Delft waterways. The supporting construction consists of an iron skeleton of cast-iron columns with rolled wrought-iron I-beams. The main roof construction consists of Philibert trusses.

● Het buurthuis ligt achter de woningen op het binnenterrein. De voorgevel is transparant, de overige gevels zijn relatief dichte wanden om de inblik vanuit de omliggende woningen te beperken. De verschillende ruimten worden verbonden door een lichtstraat in de lengterichting van het gebouw.

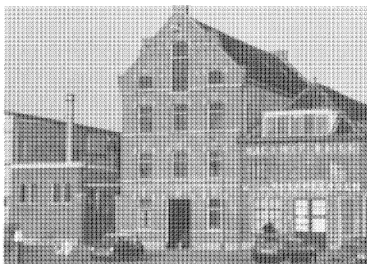
● The community centre is on the inner courtyard behind the residences. The facade is transparent; the other elevations are blank walls to prevent the whole neighbourhood from looking in. The various rooms are connected by a hall with a continuous skylight that runs through the building longitudinally.

1899

PAKHUIS 'DE LIEFDE' 132

Scheepmakerij 12

lit. 7, p125; 28, p210

133 EIGEN WOONHUIS

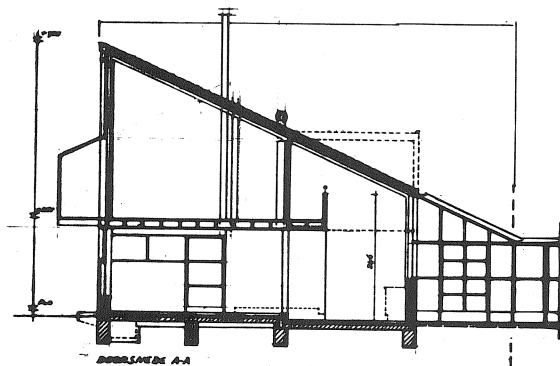
1980

Scheepmakerij 3
M. Risselada

● Het eigen woonhuis van de architect heeft een open plattegrond. Op de begane grond is een centrale kern met slaapkamers vóór en woonkeuken aan de tuinzijde. Een vide en trap langs de kern vormen de ruimtelijke verbinding met de woonverdieping op de eerste etage. De woonverdieping is enkelhoog daar waar zij in de woonkeuken steekt en dubbelhoog waar zij zich richt op het water van de Kolk. Hierdoor heeft het huis een voorgevel die in hoogte vergelijkbaar is met die van de belendende 19e eeuwse panden en pakhuizen.

● The architect's private home has an open floor plan. At ground floor level, bedrooms to the front and a kitchen-living room facing the garden surround a central area. An open space and staircase next to this central area form the spatial connection to the living area on the first storey. This floor is twice as high on the side facing the waters of the Kolk as it is on the side built over the kitchen-living room. This results in a facade comparable in height to the adjacent 19th century buildings and warehouses.

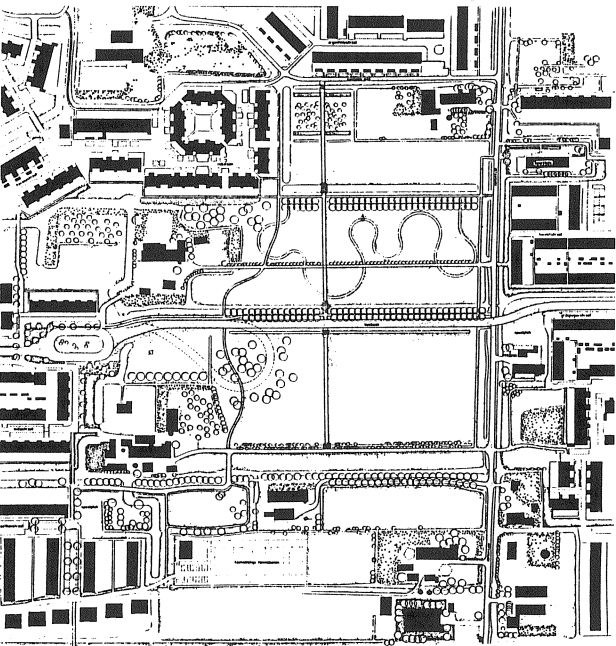
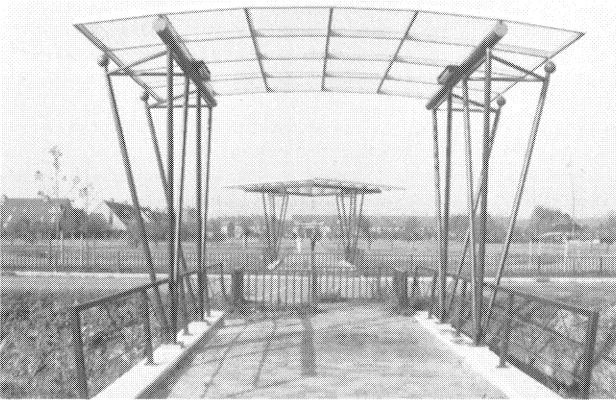

Doorsnede voorhuis
Section fronthouse

134 ABTSWOUDSE PARK

Abtswoude
Dienst Stadsontwikkeling, D. Louwerse

lit. 19

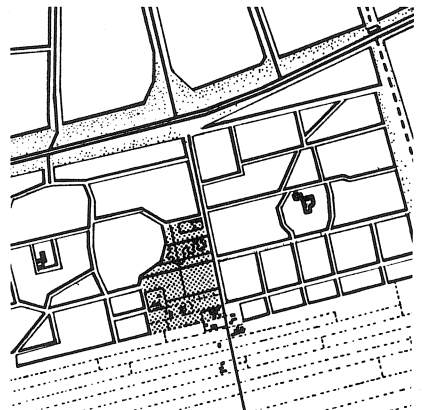

Plattegrond/Plan

1990

• De open ruimte in het park is een reactie op de kleinschaligheid van de woonerfverpakking rondom. De Abtswoudseweg ligt tussen buurt en park. Dit landschappelijk element wordt gekarakteriseerd door de op afstand liggende erven met laanbeplanting. Dit beeld is uitgebreid door aanvullende laanbeplanting aan te brengen. Lanen scheiden verschillende open ruimten van elkaar, die naarmate men zich vanuit de wijk richting landschap verplaatst steeds groter worden. De kleinste ruimte is een 'ruige' speelplaats. De daaropvolgende is een weidelandschap gekenmerkt door een waterslinger en een molen. Deze molen zorgt voor een hoogteverschil in het waterpeil van de slinger, waardoor aan weerszijden de begroeiing een ander karakter krijgt. De laatste ruimte is een opgehoogd manifestatieterrein. De opvallend gekleurde bruggen zijn in verscheidene variaties als follies in het park geplaatst.

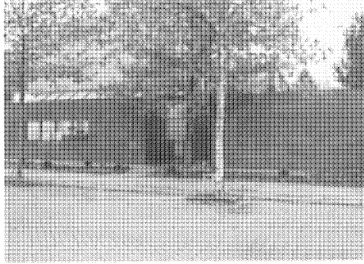
• The open area in the park is a reaction to the small-scale residential subdivision surrounding it. The Abtswoudseweg runs between neighbourhood and park. This landscape element is characterised by the premises in the distance with their tree-lined avenues. The image is augmented by the addition of more avenues. They separate the various open areas which increase in size as one moves from the housing area into the park. The smallest area is an 'untamed' playground. The next is a meadow distinguished by a meandering stream and a windmill. The windmill effects a difference in height in the water level of the stream, which results in a variation between the plant growth on opposite sides. The final area is a raised terrain for special events. A diversity of striking coloured bridges are located throughout the park.

Situatie/Situation

- Het langgerekte spiegelglazen doosje is een uitbreiding van de praktijk. Er is niet gekozen voor een aanpassing bij het bestaande, maar juist een contrast in de keuze van het materiaal. De glazen panelen zijn aan een houtskeletbouw paneelconstructie gehangen.
- The elongated mirror-glass box is an expansion of the practice. Instead of adapting to the existing construction, a contrasting material was used here. The glass panels are hung on a wooden panel framework.

1990

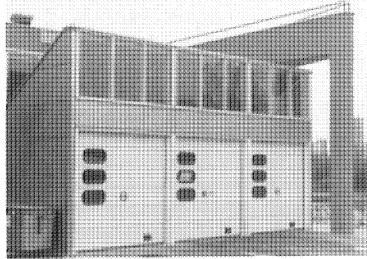

DIERENKLINIEK 135

Antoon Coolenlaan 55
Cepezed, J. Pesman

136 BASISGEZONDHEIDSDIENST

Crommelinlaan 1
Campman, Tennekens &
de Jong

1991

- Het blauwgrijze hoofdvolume versmalt zich in de noordgevel tot één kolom. Het gebouw is tegen het bestaande gebouw van de Sociale Dienst geplaatst, welke architectuur zichtbaar is in de hal. In deze hoge entreehal over drie verdiepingen hangt een kunstwerk van Anke Engelse, dat is samengesteld uit grote vliegers.
- The blue-grey main volume narrows to a single column on the north side. The building adjoins the existing premises of the Department of Social Services, which is visible from the hall. Artwork by Anke Engelse, composed of large kites, hangs in this three-storey-high entrance hall.

- Een proefverkaveling voor een wijk, die geheel uit straten zou bestaan met cascowoningen op een verspringende rooilijn. De acht woningen hebben een somber interieur door de geringe daglichttoetreding en toepassing van schoonwerk betonsteen. Door de verschillende vloerniveaus is er een interessante opeenvolging van ruimten ontstaan. Entree, garage, balkon en dakterras kunnen bij de woonruimte worden getrokken en de puien kunnen met glas of panelen worden bezet.
- This is an experimental project for a neighbourhood that was to consist entirely of streets with 'unfinished' houses on a staggered building line. The eight completed units have a sombre interior owing to their limited access to daylight and the use of neat work concrete blocks. An interesting spatial development is created with the use of different floor levels. Entrance, garage, balcony and roof terrace can become part of the living area, and there is a choice of glass or panelling for the lower facades.

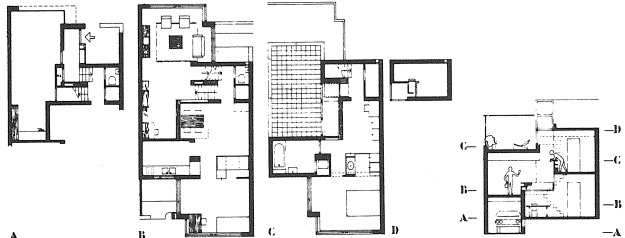
1970

DIAGOONWONINGEN 137

Gebbenlaan
H. Herzberger

lit. 15, p177;
BauWo 26(1972)9,
p406-408

138 RENOVATIE EN WONINGBOUW

Händellaaen e.o.
Draijer en Engelkes

WR 26(1991)7, p15-18

1991

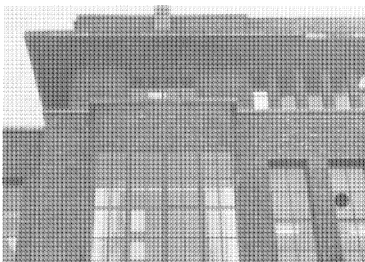
- De wijk buitenhof West is integraal verbeterd. In het groen zijn 4 nieuwbouw stadsvilla's geplaatst. Aan de bestaande flats is grootonderhoud gepleegd, waarbij de toegangen zijn vernieuwd en opvallende glazen liftschachten toegevoegd.
- The Buitenhof West district has been integrally improved. Four urban villas were built amid the greenery. Existing flats underwent major repairs, whereby the entrances were renewed and striking glass lift shafts added.

• In het voormalige kantoor van de Koninklijke Fabriek F.W. Braat is thans de gemeentelijke Dienst Maatschappelijke Zorg ondergebracht. De Braat fabriek maakte onder andere stalen ramen en kozijnen. De stijl kan worden omschreven als Nieuw Zakelijk met invloeden van de Amsterdamse School en Frank Lloyd Wright. Aan het gebouw is geen enkel stukje hout verwerkt. De vaste banken in de hal waren van staal. Voor de hoofdingang met de luifel werd brons gekozen; de plinten zijn van geplooid plaat of tegels; voor de schilderijlijstjes is getrokken staalprofiel genomen". In de hal bevindt zich een glas-in-lood-raam van de Hongaar Vilmos Huszar, die actief was binnen De Stijl. Vele van de oorspronkelijke details gingen enige jaren geleden ten onder in een liefdeloze opknappbeurt.

• The former office of the Royal Factory F.W. Braat now accommodates the Municipal Department of Social Welfare. The Braat Factory manufactured steel door and window frames, among other things. The style can be called Functional, with influences from the Amsterdam School and Frank Lloyd Wright. There is not one piece of wood on the building. The stationary steel benches in the hall were executed in metal. Bronze was chosen for the main entrance and its awning. The plinths are of tile, and the picture moulds are of drawn steel profile. In the hall is a stained-glass window by the Hungarian Vilmos Huszar, who was active in the De Stijl movement. Many of the original details were lost years ago when the building underwent a heartless face lift.

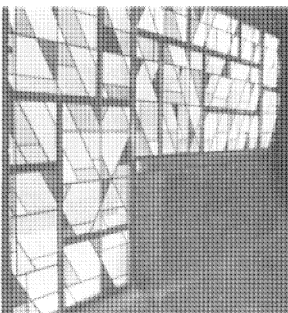
1932

vm KANTOOR KON. F.W. BRAAT 139

Hooikade 13
J. de Bie Leuveling Tjeenk

lit. 10, p239; lit. 18, p171

140 KANTOOR EN FABRIEK 'DE ATLAS'

Mercuriusweg 8
van der Vegt,
van Ieperen en Pannekoek

De Bouwrevue (1957)2,
p56; Bouw (1960), p885

1958

- Het betonskelet is ingevuld met aluminium schuiframen en marbriet. De fabriekshal werd ontworpen door J.C Pannekoek. De 44 meter brede hal werd in een keer overspannen met een gebogen ruimtevakwerk met in de schuine zijde glas. Kees Andrea maakte een glasmosaiek.
- The concrete skeleton is filled in with aluminium sash windows and, coloured black glass. The building housing the former paper factory, was designed by J.C. Pannekoek. The 44 m wide factory hall is spanned by a curved truss with glass on the slanting side. The glass mosaic is by K. Andrea.

- Het gebouw heeft een gewapend betonconstructie: het dak rust op vrijstaande kolommen. De gevel is twee meter naar binnen geplaatst en helder en transparant uitgevoerd, opgebouwd uit stalen kozijnen gevuld met glazen bouwstenen, helder of gekleurd rood en zwart glas. Ter plaatse van de kleedruimten en toiletten is een decoratief tegeltableau aangebracht. De receptioniste heeft achter een houten desk door de naar voren geplaatste positie zicht op de bezoeker, de leverancier en de werknemer. Ook op de begane grond is de kantine met boven de zwarte natuurstenen vloer een vrijhangend rood keukenblok. De werkplaats grenst aan een grote tuin waarop de werknemers uitkijken.

- The building has a reinforced steel construction: the roof is supported by freestanding columns. The facade, explicitly and transparently executed, stands back two metres and is composed of steel frames filled with glass bricks, transparent or coloured red and black. At the location of the changing rooms and toilets, a ceramic tile tableau decorates the facade. The receptionist behind her wooden desk, seated far forwards, has a good view of visitors, suppliers and employees. The ground-floor canteen displays a red kitchen unit suspended above the black natural stone floor. The work place borders a large garden, visible to the employees from the factory floor.

1963

KANTOOR EN FABRIEK KIPP & ZONEN

141

Mercuriusweg 1
H.A. Maaskant

142 JONGERENCENTRUM

Mozartlaan
H. Nout

1989

- Geheel volgens de traditie van de Moderne Beweging zijn de open en dichte vlakken, echter wel met toevoeging van decoratieve geglazuurde bakstenen, als gekonfijte vruchten in een cake. Dit exotisch-functionalisme spreekt ook uit de reeks ijle kolommen, die associaties oproept met Western decors.

- The open and closed surfaces follow the tradition of the Modern Movement, notwithstanding the addition of decorative glazed bricks, reminiscent of candied fruits in a cake. This exotic functionalism is also expressed in the series of slender columns, calling to mind Western decors.

- Het postkantoor is gebouwd in een opvallend oranje-rode Groninger baksteen en een rood geschilderde betonnen draagconstructie, gecombineerd met zwarte kozijnen. Het gevouwen witte dak met grote overstek dient als zonwering. De kunstenaar Woody van Amen heeft de publiekshal vormgegeven.

- The post office is built of a striking orange-red Groningen brick and a concrete supporting construction painted red, combined with black window frames. The indented white roof with its extensive overhang serves as a sunshade. The artist Woody van Amen designed the public hall.

1974

HOOFDPOSTKANTOOR

143

Papsouwseleaan 291
A.J.H.M. Haak

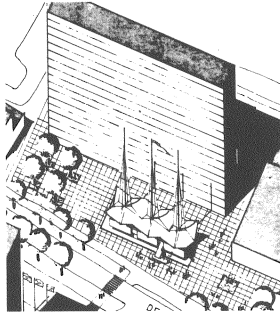
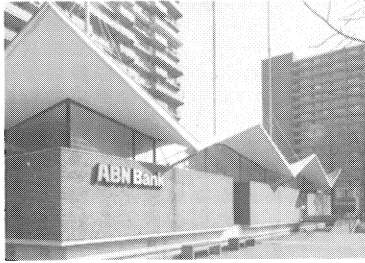

lit. 33

144 ABN BANK

Papsouwselaan 295
A.J.H.M. Haak

Bouw 25 (1970) 50,
p1922-1925; lit.33

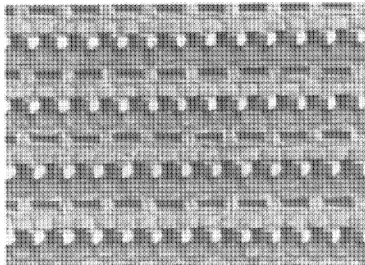
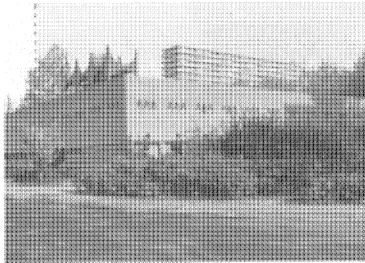
ca. 1968

- Het bankgebouw ligt als een gestrande driemaster op het Delflandplein en vormt een contrasterend element tussen de rechtlijnigheid van de flatgebouwen rondom. De masten bewerkstelligen een schaalrelatie met de hoge flatgebouwen. De vorm wordt bepaald door de hypparschalen opgehangen aan drie masten. Het water in de gracht geeft de bank haar zelfstandige karakter en reflecteert bovendien het zonlicht tegen de onderzijde van het overstekende dak, waardoor de lichtinval van de glazen afscheiding tussen dak en wanden wordt vergroot. In de bankhal krijgt men de illusie dat het dak boven het gebouw zweeft.
- This bank lies on the Delfland Square like a stranded three-master and forms a contrasting element to the rectilinearity of the surrounding flats. The masts effect a certain relationship in scale with the towering high-rises. The shape is determined by the hyperbolic paraboloid roofs hanging from the three masts. The water in the canal lends the bank its independent character and also reflects the sunlight against the underside of the overhanging roof, resulting in a greater incidence of light through the glass partition between roof and walls. In the public area, the illusion of a floating roof is created.

- Het gebouw bestaat uit één gemetseld volume met veel kleine raamopeningen. Op het dak staat boven de entree een klokkestoel en op de tegenoverliggende hoek een dakopbouw met gebogen nok. De west en zuidzijde is als een kolonnade behandeld met grote vensteropeningen en een gebogen wand bij de toegang.

- The building consists of one brick volume with many small windows. There is a belfry on the roof above the entrance and a roof structure with arched ridge on the opposite corner. West and south sides are treated as a colonnade with large windows and a curved wall at the entrance.

1968

MARCUSKERK 145

Roland Holstlaan 755
H.B.A. Hupkes

- Met de zeshoek als basis-element is een sculpturale compositie gemaakt, die er ook van boven, vanuit de flats boeiend uitziet. De zeshoeken zijn uitgewerkt in volledige volumina van metselwerk en in puin met de voor van der Gaag kenmerkende hoge boeiboorden van houten delen.

- The creation of a sculptural composition, with the hexagon as basic element, offers a fascinating view even from the flats above. The hexagons are executed as complete volumes of masonry and as facades with Van der Gaag's characteristic high gutter boards composed of wooden members.

1972

KINDERDAGVERBLIJF 'DE ZONNEHOF'

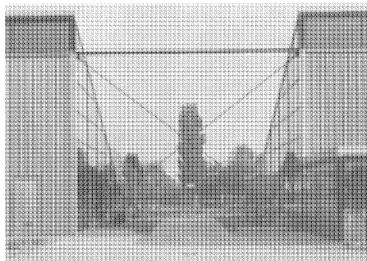
146

Roland Holstlaan 1087
L.P. van der Gaag

147 KINDERDAGVERBLIJF EN BIBLIOTHEEK 1991

Sandinoweg 84
Cepezed, J. Pesman

- Aan de rand van de woonwijk en in de zichtlijnen van de provinciale weg en de Sandinoweg liggen twee gebouwen, driehoekig van doorsnee. Een sandwichpaneel van staal en aluminium wordt gedragen door de rode stalen spanten met een stabiliteitskruis vrij hangend tussen de twee gebouwen in. De hoge driehoekige aluminium zijgevels zijn geheel gevuld met glas. Vrijhangende houten insteekvloeren worden gebruikt als lees- en personeelsruimte (bibliotheek). In het kinderdagverblijf wordt een hoge hal omringd door de groepsruimten. De lage glazen gevel is gericht naar het aangrenzende groen.

- On the edge of the housing district and in the line of vision of the county road and Sandinoweg, two buildings are located, with triangular cross-sections. A steel and aluminium sandwich panel is supported by red steel rafters with a stabilising cross suspended between the two buildings. The high triangular aluminium sides are completely filled with glass. Free-hanging wooden entresol floors are used as reading and personnel areas (library). In the crèche, a lofty hall is surrounded by playrooms. The low glass facade faces the adjacent greenery.

- De woningplattegrond wordt gekenmerkt door een bijzondere plaatsing van de trap. De gevel is samengesteld uit een rigoreuze herhaling van een geveltra-vee met verbijzonderingen in de kopwoningen.

- The floor plan of these residences is characterised by the special placement of the staircase. The facade is composed of a rigorous repetition of one bay with elaborations in the units at the ends.

1991

WONINGEN 148

Sandinoweg, Sadatweg
Geurst en Schultze

149 vm KRUYTHUIS

Schiekade 18
P. Post

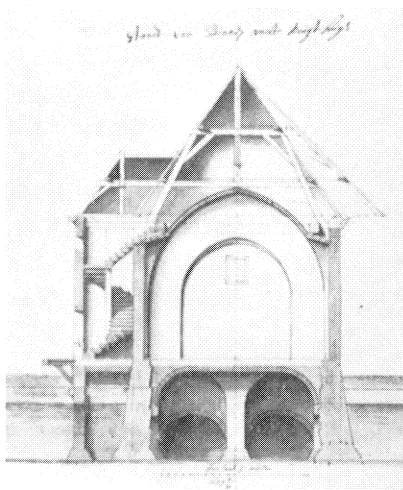
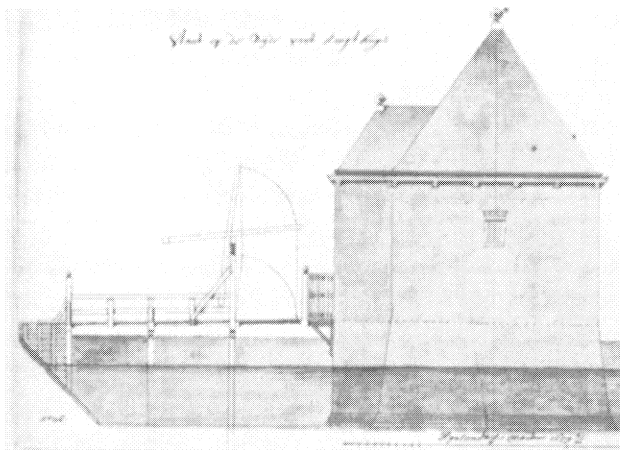
lit. 24, p220, 263;
lit. 1, p187-228

1659

• Het voormalige kruihuis behoort tot de belangrijkste gebouwen die de 17e eeuw in Nederland heeft nagelaten. In zijn strenge plan toont Pieter Post zich een bekwaam classicist met een groot gevoel voor maat en verhouding. Het plan heeft enige wijzigingen ondergaan, onder andere in de afmeting van de vijver en in het wegnemen van een eiland dat tussen de twee kruittorens moet hebben gelegen. De twee torens vormen het zwaartepunt van de compositie. Boven de toegangspoort bevindt zich het prachtige wapen van de Unie met dubbel cartouche, dat aan de basis wordt geflankeerd door buskruitvaten en dat wordt bekroond door een groots festoen. In het poortgebouw bevindt zich een kolossale schouw en een rijk beschilderd plafond. Het gebouw is nu in gebruik bij de padvinderij en een roeivereniging.

• The former gunpowder warehouse is one of the most important 17th century buildings remaining today. In his austere design, Pieter Post shows himself to be a competent classicist with a genuine sense of dimension and proportion. The design has experienced certain alterations, among which a change in the size of the pond and the removal of an island that must have been located between the two powder towers. These towers form the heart of the composition. The beautiful coat of arms of the Union with its double cartouche is above the entrance gate, flanked by gunpowder kegs and crowned by a magnificent festoon. A colossal fireplace and an opulently painted ceiling can be found in the gatehouse. The building is presently used by the Scouting Association and a rowing club.

Straat van Malakka/Ormoes

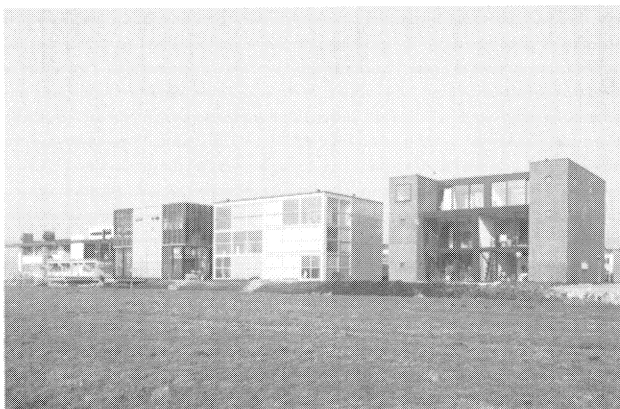
A/B (1991)2

• De ontwerpersvereniging 'Delft Design', in samenwerking met de dienst Stadsontwikkeling, organiseerde in het voorjaar van 1989 een prijsvraag onder haar leden met als thema 'Twee-woningen-onder-één-dak'. De twaalf ter beschikking staande kavels waren bestemd voor woningen in de vrije sector teneinde aan deze locatie, aan de rand van het beschermde landschap Midden Delfland, een bijzondere kwaliteit en diversiteit te geven. Elf ontwerpen werden door de jury genomineerd, waarvan uiteindelijk acht ontwerpen voor uitvoering werden aangewezen. De vier overige kavels werden in handen gegeven van een ontwikkelaar, die de drie ontwerpen uit de voorlaatste ronde in enigszins gewijzigde vorm uitvoerde. De resterende kavel is ontworpen door één van de deelnemers aan de prijsvraag.

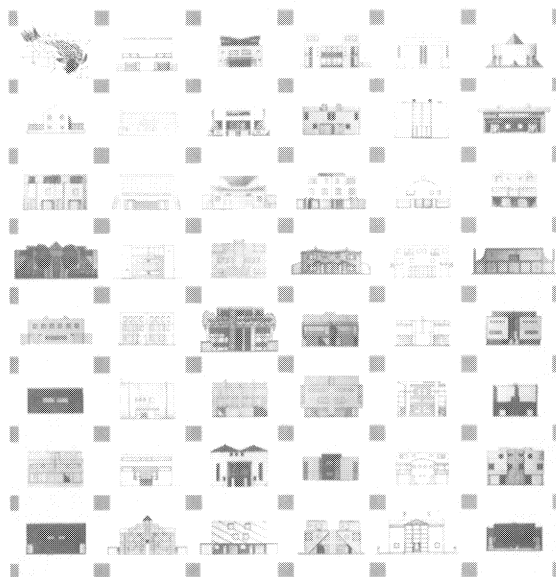
• In the spring of 1989, a competition with the theme 'Two-Houses-Under-One-Roof' was organised by and for the members of the design association, 'Delft Design', in cooperation with the Department of Urban Development. The twelve available lots were intended for free-sector houses in order to give the location, at the edge of the protected landscape of Middle Delfland, an aspect of quality and diversity. Eleven designs were nominated by the jury, of which eight were finally selected to be built. The four remaining lots were turned over to a developer who used the three designs, with minor changes, from the penultimate round. The building on the twelfth lot was also designed by one of the participants in the competition.

- Straat van Malakka:
G. Burger (n) nr.46/48
P. Sluijmer en M. Korpershoek (n)
nr.50/52
H.J. Engelkes, nr.54-56
P. Kloet (n), nr.58-60
J.G. Pontier (w), nr.62-64
L. Verboom (w), nr.66-68
B. Galis (w), nr.70-72
Straat van Ormoes:
A. Nieuwpoort (w), nr.137-139
F. Bos (w), nr.141-143
J.H. Pesman (w), nr.145-147
C.A.M. Reijers (w), nr.149-151
A. A.M. Voets (w), nr.153-155

n = nominatie
w = winnaar

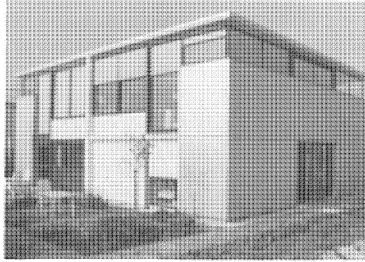
ONTWERPERSVERENIGING DELFT DESIGN

TWEE WONINGEN ONDER EEN DAK
prijsvraag Tanthof Delft

151 DUBBEL WOONHUIS

Straat van Malakka 62-64
Voets & Pontier (proj)

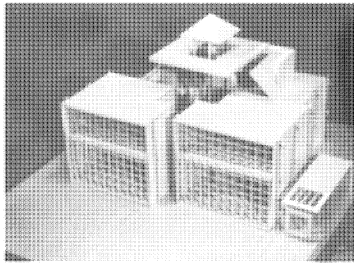

1991

- De gevels zijn opgebouwd uit kalkzandsteen. Hiertegen is een regelwerk aangebracht, waaraan aluminium panelen zijn opgehangen. Het dak, dat door middel van glasstroken vrij is gehouden, benadrukt de eenheid van het totale blok en het doorsteken van de bouwmuur benadrukt de scheiding van de woningen.
- The exterior is executed in sand-lime brick, against which a framework is attached on which aluminium panels are hung. The roof, freed by strips of glass, emphasises the unity of the total block, while the interruption of the structural wall stresses the separation of the houses.

- Elk van beide woningen bestaat uit een voor- en achterhuis, gescheiden door een transparante zône, vrij vertaald naar heropbouw van de oudgriekse stad Olynthos. De bouwmaterialen zijn hout en glas. Het winnende ontwerp werd niet uitgevoerd, het huidige plan is na de prijsvraag gemaakt.
- Each of the houses consists of a front and a rear section, separated by a transparent zone, freely adapted from the reconstruction of the ancient Greek city, Olynthos. The building materials are wood and glass. The winning design was not executed; this design was made after the competition.

1991 DUBBEL WOONHUIS

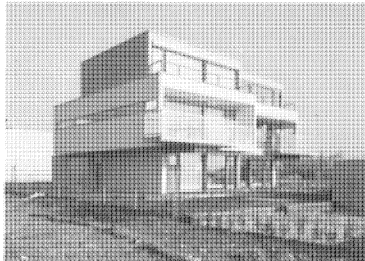

152

Straat van Malakka 66-68
L. Verboom

153 DUBBEL WOONHUIS

Straat van Malakka 70-72
Buro Galis, B. Galis

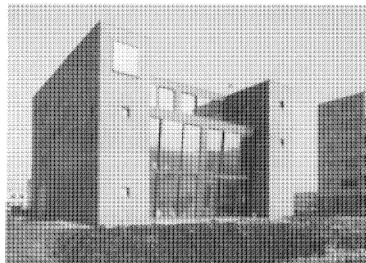
1990

- Het ontwerp toont affiniteit met de tradities van de Moderne Beweging. De gevels zijn gepleisterd, waarbij de horizontale geleding van het ontwerp wordt benadrukt door een subtiel verschil in tinten. De middelste van drie lagen, kraagt uit en geeft beschutting aan de entree.
- The design displays an affinity with the traditions of the Modern Movement. A subtle variation of tints in the exterior plasterwork emphasises the horizontal articulation of the design. The middle layer of the three protrudes, sheltering the entrance.

- De constructie van de woningen is in kalkzandsteen en kanaalplaat. De buitengevel in rode Qureijnen moduulsteen (gesloten) en aluminium puien (open); binnen deze context zijn subtiele verschillen aangebracht, zowel tussen de woningen onderling als tussen de straat- en tuingevel.
- The house is constructed in sand-lime brick and prefabricated floor slabs. The facade is of red modular brick (closed) with aluminium lower facades (open). There are subtle differences, both between the two semi-detached houses and between the street and garden facade.

1991

DUBBEL WOONHUIS 154

Straat van Ormoes 137-139
Basic Design & Architecture,
A. Nieuwpoort

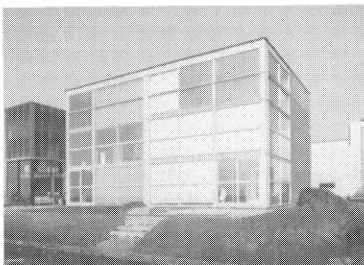
- Het bouwvolume is gesplitst in twee contrasterende delen. Een gesloten stenen deel aan de straatzijde, en een open glazen deel aan de weiland kant. Deze pui is uitgevoerd als klimaatgevel, bestaande uit isolatieglas met voorzetramen aan de binnenkant, waartussen een te ventileren spouw (en zonwering) is opgenomen.

- The volume is split into two contrasting parts, a closed brick section facing the street and an open glass section facing the meadow. The latter is executed as a climatic facade, consisting of insulating double-glazing with windows on the inside, between which a ventilation cavity (and blinds) is incorporated.

1991

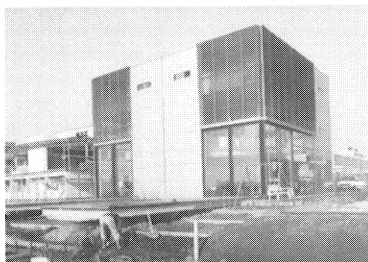
DUBBEL WOONHUIS 155

Straat van Ormoes 141-143
F. Bos

156 DUBBEL WOONHUIS

Straat van Ormoes 145-147
Cepezed, J. Pesman

1990

- De woning, een voorbeeld voor technisch innovatief bouwen, is grotendeels opgebouwd uit staal en glas. Een zo groot mogelijke ruimtelijke werking is gerealiseerd door de technische voorzieningen in een drie verdiepingen hoog, diagonaal geplaatst blok onder te brengen.

- This house, an example of technological innovation, is largely built of steel and glass. The greatest possible spatial effect has been realised by means of accommodating the utilities in a three-storey high, diagonally situated, block.

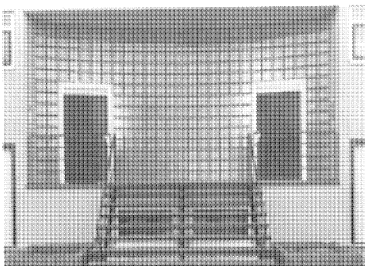
- De constructie is traditioneel in kalkzandsteen en breedplaatvloeren. Aan de buitenzijde is een gevelisolatiesysteem toegepast, in combinatie met glazen bouwstenen en aluminium puien. Door de split-level oplossing ter plaatse van de entree ontstaat binnen de woning een spel van daglicht en doorzicht.

- The traditional construction uses sand-lime brick and concrete slab floors. There is an exterior insulation system, along with glass bricks and aluminium lower facades. By using a split-level solution at the entrance, an interior play of daylight and space is created.

1991

DUBBEL WOONHUIS 157

Straat van Ormoes 149-151
Reijers Architecten,
C. Reijers

158 DUBBEL WOONHUIS

Straat van Ormoes 153-155
Voets (proj) & Pontier

1991

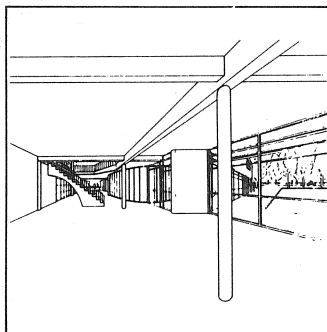
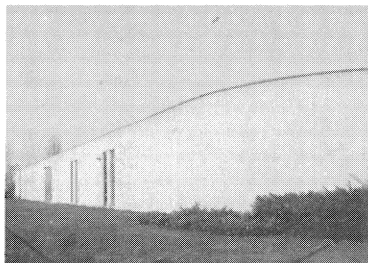
- Een opvallend overstekend koperen dak, entreeuilfels en twee monumentale schoorstenen kenmerken deze woningen. Onder het dak loopt rondom een glasstrook, waardoor het dak lijkt te zweven. Deze glasstrook, afdekbanden en waterslagen accentueren het horizontale karakter van de woningen.

- A remarkable projecting copper roof, awnings over the entrances and two monumental chimneys characterise these houses. An uninterrupted strip of glass under the eaves creates the illusion of a floating roof. The horizontality is accentuated by this strip, bands of coping and dripstones.

159 BUSREMISE WEST-NEDERLAND

Schieweg 80
E. Chlimentzas

lit. 34

1981

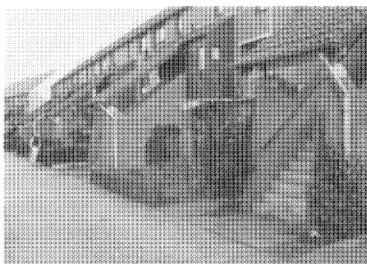
- Het busstation heeft een tweeledige functie met een zeer uiteenlopend gebruik en maat. Aan de spoorlijn een garage- met de werkplaats en stalling, aan de weg het regionale administratiekantoor van de busmaatschappij. Aan de zuid- en oostzijde wordt het garagecomplex beeindigd door een blinde wand waarvan de ronding is bepaald door de verst uitwaaiende busroute binnen de garage. De garage is door een loopbrug verbonden met het administratiekantoor. Het strakke witte glad gepleisterde kantoorvolume verraad griekse reminicenties vermengd met invloeden van Aldo van Eyck.

- The bus station has a dual function and an extreme diversity of activities and dimensions: on the railway side, a garage with workshop and parking accommodations; on the street side, the company's regional administration office. The garage complex is enclosed by a blind wall to the south and east, the curve of which is determined by the bus route within the garage that fans out the most. The garage is connected to the administration office by a catwalk. The smooth, austere, white-plastered office volume reveals Greek traces mixed with the influence of Aldo van Eyck.

- Door het stedenbouwkundig "patchwork" konden 280 woningen, in plaats van de gevraagde 220, op het terrein worden gerealiseerd. In afwijking van gangbare verkavelingen voor buitenwijken in de zeventiger jaren is een duidelijk onderscheid gemaakt tussen straatzijde en tuinzijde.

- Thanks to urban-planning 'patchwork', 280 housing units were realised on this site, instead of the expected 220. Contrary to practices influencing land division in the 1970s, a clear distinction is made between the side facing the street and the one facing the garden.

1980

WONINGBOUW 160

Vinkenlaan e.o.
A. Alberts

Bs 23(1981)4, p1-8

161 STADSVILLA'S

Willem Dreeslaan
Mecanoo

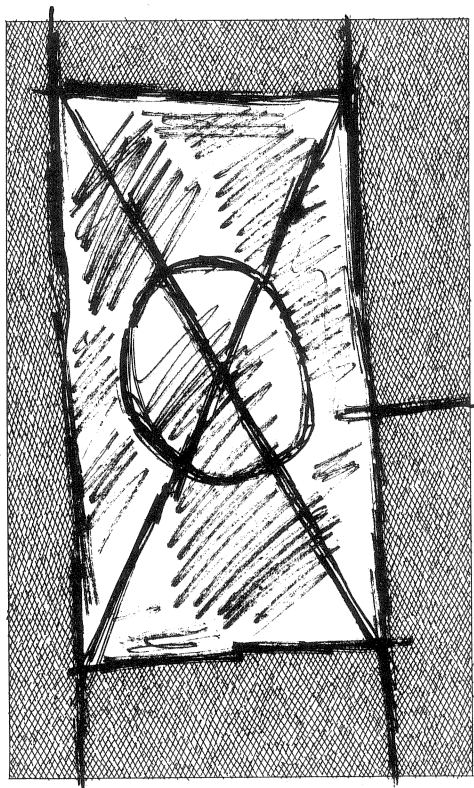
lit. 26, p48-49

1985

- Vanaf de stadsrand hebben alle woningen uitzicht op het polderlandschap van Midden- Delfland met het silhouet van Rotterdam op de horizon. De bouwstijl sluit aan bij het idioom van de Moderne Beweging. Door verschil in hoogte en kleurgebruik is het plompe volume in twee kleinere bouwmassa's geleed.

- From the city's edge, each home has a view of the polder landscape of Middle Delfland with the skyline of Rotterdam on the horizon. The style relates to the idiom of the Modern Movement. Variations in height and the use of colour divide the bulky volume into two smaller building masses.

Jan Schoonhoven, z.t., 1987

162 vm KOGELGIETERIJ

Buitenwatersloot 270
De genie

lit. 18, p167; WIADD

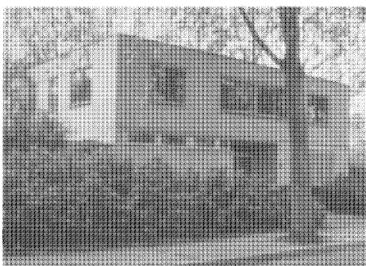
- De villa, gebouwd in opdracht van de heer Naborg, bestaat uit een enkelvoudig volume met aan de straatzijde een dubbele garage, uitgevoerd in een geglaazuurde witte baksteen en voorzien van stalen ramen.

- This villa, built for Mr Naborg, consists of a single volume with a double garage facing the street, executed in a glazed white brick and provided with steel window frames.

1845

- In de 19e eeuw was hier een militaire ijzergieterij, die kogels en bommen maakte maar ook lantaarnpalen en wielen. De Kogelgieterij is inmiddels afgebroken; het wit gepleisterde poortgebouw in een sobere classicistische stijl resteert en is verbouwd tot woon-eenheden.

- In the 19th century, there was a military iron foundry here that produced bullets and explosives, but also lampposts and wheels. The Ammunition Foundry was later pulled down; the sober, classical gatehouse plastered in white still remains and has been converted into housing units.

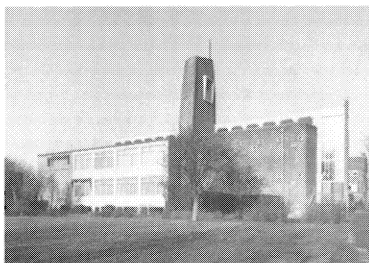
1964**VILLA 163**

Buitenwatersloot 347
J. Groenewegen

164 WONINGEN SIONSHOF EN SIONSKERK 1959

Cort van der Lindenstraat 1
A. Komter

lit. 10, p 280

- Het bejaardenhuis in het westelijk deel van dit gebouwencomplex is inmiddels afgebroken en vervangen. De woningen in hoven zijn ongewijzigd en nog niet verwoest door renovatie. Dat geldt ook voor de Sionskerk, die stilistisch overeenkomsten vertoont met de Immanuelkerk te Delft.

- The home for the elderly at the western end of this building complex has been pulled down and replaced. The courtyard dwellings are unaltered and have escaped renovation. This is also true of the Church of Zion, similar in style to the Immanuel Church of Delft.

- Het geheel is uitgevoerd als een onbelegerde veste, compleet met een slotgracht en een poort aan de Jacoba van Beierenlaan. De stijl is een voortzetting van het Nieuwe Bouwen idioom. Een vergelijkbaar studentencomplex met een identieke gevelopbouw van dezelfde architect, is te vinden in Leiden.

- The whole is executed as an unbesieged fortress, complete with moat and a gate on Jacoba van Beierenlaan. The style is a continuation of the idiom of the International Style. A student complex comparable to the Kraakeelhof, with an identical composition of facades, can be found in Leiden.

1966 STUDENTENHUISVESTING KRAAKEELHOF 165

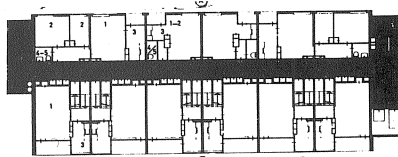
Jacoba van Beierenlaan
H. Postel

Bouw (1966) 21,
p1450-1454

● Opdrachtgever voor dit woongebouw was G.E.M. Bouw (Grote Elementen Montage Bouw). De flat heeft een middengang-ontsluiting met één gang per drie verdiepingen, waaraan split-level woningen. Het is een hier te lande weinig gangbaar ontsluitingsprincipe dat toch grote voordelen biedt: de lift heeft weinig stopplaatsen en de middengang heeft een binnenklimaat; interessante mogelijkheden voor de compositie van de gevel, omdat er verschillende ritmeringen zijn in horizontale en verticale richting. In Den Haag Mariahoeve was eenzelfde flat voorzien, die nimmer is uitgevoerd.

● This building was commissioned by G.E.M. Bouw (Prefabricated Construction Co.). The flats have a central-hall system, one hall for each three floors, giving access to split-level units. Such a principle of access is little known in this country, though it offers great advantages: the lift makes few stops, the central hall is kept at room temperature, and there are interesting options for the composition of the facade, owing to a variety of horizontal and vertical rhythms. An identical building planned for the Mariahoeve in The Hague was never realised.

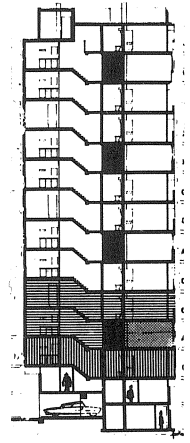
1960

FLATGEBOUW 166

Jacoba van Beierenlaan
Van den Broek & Bakema/
J. M. Stokla (proj)

ABB

167 MONTESSORISCHOOL

1966

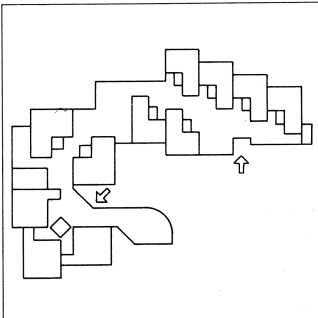
Jacoba van Beierenlaan 166
H. Hertzberger

lit. 15, p177

● De architect wil gebruikers prikkelen iets met het gebouw te doen door aanzetten te maken waar op men kan reageren, zoals vitrines in de toegangswanden naar de lokalen, waar getoond wordt wat er binnen wordt gemaakt en zitmuurtjes bij de ingang van de school. De diagonale centrale hal ligt in het midden van een 'territoriale spanningsreeks' tussen het schoolplein en de klaslokalen. Elke ruimte in deze reeks krijgt zijn 'sfeer' door middel van geleding, materiaalkeuze en kleurgebruik. De school is uitgebreid in 1970 en 1989. Een constante in de ontwerpen van Herzberger is het gebruik van een grauwe betonsteen. De schakeling van de L-vormige lokalen refereert aan het ontwerp van Van Eyk voor een school in Nagele.

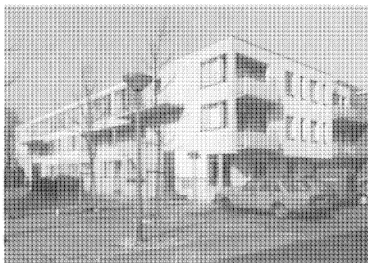
● The architect's aim is to stimulate use of the building by providing impulses to which people can respond, such as showcases on the walls leading to the classrooms to display items made there and low walls to sit on at the school's entrance. The diagonal central hall is situated in the middle of a 'territorial tension progression' between playground and classrooms. Each area gathers 'atmosphere' by means of articulation, choice of materials and use of colour. The school has been expanded in 1970 and 1989. One constant in Herzberger's designs is the use of grey concrete blocks. The way in which the L-shaped rooms are connected is derived from a design by Van Eyk for a school in Nagele.

168 WONINGBOUW

Raamstraat
Mecanoo

lit. 26, p60-64;
Bouw (1989) 3, p21

1987

- Het plan is gelegen aan de rand van het 19e eeuwse Westerkwartier, een wijk met laagbouw in hoge dichtheid en weinig groenvoorzieningen. Twee L-vormige blokken vormen een open ruimte. De grote woning-differentiatie is afleesbaar in de plasticiteit van de gevel.
- The project is situated at the edge of the 19th century Westerkwartier, a neighbourhood of dense low-rise construction and little greenery. Two L-shaped blocks form an open space. The great diversity of housing types is implied by the plasticity of the facades.

● Een van de rijkst versierde huizen in eclectische stijl aan de Spoorsingel met een bijzondere bekroning door een open gebroken fronton. Het interieur, met name het trappenhuis en de begane grond wordt gekenmerkt door verfijnde details van hekwerk, schouw en houten kolommen.

● This house, in eclectic style and one of the most richly decorated houses on the Spoorsingel, is crowned by a remarkable broken open pediment. The interior, notably the stairwell and ground floor, is characterised by the refined detailing of railings, fireplace and wooden columns.

1887**WOONHUIS 169**

Spoorsingel 14

170 VERKEERSDREMPEL

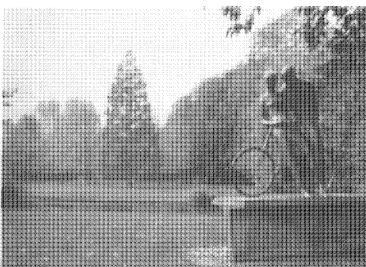
Westerstraat e.o.
Dienst Stadsontwikkeling

ca 1972

- Drommen buitenlanders zijn het fenomeen komen bestuderen dat, uitgevonden in Delft in de jaren zeventig, inmiddels over de gehele wereld is verspreid. Delft is koploper in het uitvinden van obstakels voor automobilisten, waarvan de buspassage aan het Doelenplein een recente aanwinst is.
- Hordes of foreigners have come here to study this phenomenon, invented in Delft during the 1970s. Meanwhile, its use has spread around the world. Delft is a leader in the development of obstacles to slow down motorists, a recent one being the passage for buses on the Doelenplein.

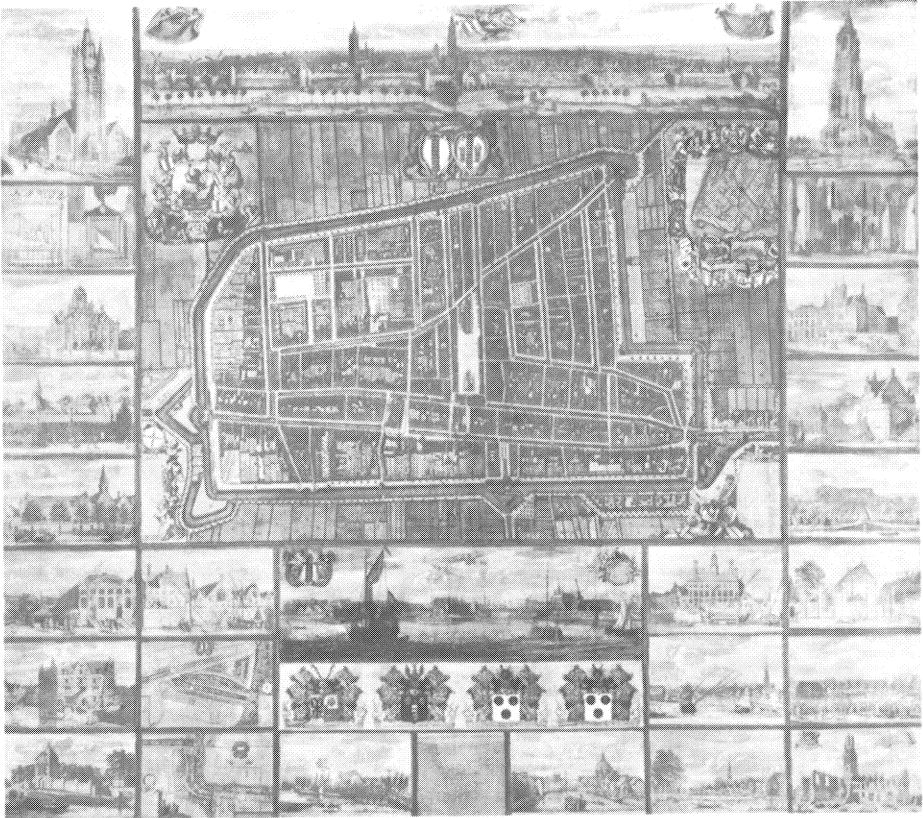
● Een parkje in de Engelse Landschapsstijl met in oorspronkelijke aanleg mooie open ruimten, vrij geplaatste boomgroepen en lange zichtlijnen vanaf het Westplantsoen het park in. Door de aanleg van de provinciale weg is een deel van het park verwoest.

● This is a small park in English country style, originally laid out with lovely open areas, groups of trees randomly located, and extensive views from the Westplantsoen. Part of the park was later destroyed to build a secondary road.

ca 1933**WILHELMINAPARK 171**

Westplantsoen
L.A. Springer

lit. 19

Kaart figuratief (1675-1678) is samengesteld onder leiding van de oud-burgemeester Dirck Evertz van Bleyswijck. Ook verzorgde van Bleyswijck het prachtige boek 'Beschryvinge der stadt Delft'.

Pictorial map (1675-1678) , compiled under the supervision of former burgomaster Dirck Evertz van Bleyswijck. Van Bleyswijck was also responsible for the splendid book, 'Beschryvinge dar stadt Delft'.

Bronnen/Sources

Archieven/Archives

ABB Archief van Van den Broek en Bakema Rotterdam
AGTU Archief Gebouwendienst TU-Delft
GAD Gemeentelijke Archief Dienst Delft
RDMZ Rijksdienst Monumentenzorg Zeist
RAD Rijks Archief Dienst Den Haag
WIADD Werkgroep Industriële Archeologie Delft en Delfland

Tijdschriften/Magazines

AB AB architectuur/bouwen 1985-
Arch de Architect 1971-
Archis Archis 1986-
Arma Armamentaria 1965-
Baufo Bauforum
BauWo Bauen und Wohnen
Bouw Bouw 1946
BW Bouwkundig Weekblad 1881-1969
Cement Cement
Forum Forum 1946
Plan Plan 1970
PT Polytechnisch Tijdschrift

Boeken/Books

- 1 Agt, J.J.F.W. van, e.a., Delftse Studiën, Assen 1967
- 2 Annema, W., e.a., De Stad Delft -cultuur en maatschappij van 1667-1813, Delft 1980
- 3 Besselaar, J.H., Torens van Nederland, Bussum 1972
- 4 Bleyswijck, D. van, Beschrijving van de stad Delft, facs. Alphen a/d Rijn/ Amsterdam 1972
- 5 Boekraad, C. (red.), Architectuur en Volkshuisvesting in Nederland 1870-1940, Nijmegen 1980
- 6 Bouwrevue, Delft nummer, 1957
- 7 Delfia Bataforum, Delft wordt modern -architectuur en stedenbouw 1850-1940, Delft 1990
- 8 Don, drs.P. e.a. , Kunstreisboek van Zuid-Holland, Houten 1985
- 9 Ett, Henri A., Het Delftse grachtenboek, Delft s.d.
- 10 Fanelli, G., Moderne architectuur in Nederland 1900-1940, Den Haag 1978
- 11 Geest, J. van, Een busgarage in Nederland, diktaat fac. Bouwkunde TU-Delft 1982
- 12 Gemeente Delft, 20 jaar restaureren in Delft, Delft 1965
- 13 Geurtsen, R., Locatie Zuidpoort Delft -stadsmorfologische atlas-, Delft 1988
- 14 Graswinkel, D.P.M. en D.P.M., D.C.Zn- Het Hofje van Gratie te Delft, Delft 1975
- 15 Groenendijk, P., Vollaard,P., Gids voor Moderne Architectuur in Nederland, Rotterdam 1987
- 16 Gugel, E., Raadhuis Delft, in: mij. tot Bevordering der Bouwkunst, 25 ste afl., Amsterdam 1883
- 17 Hart, L.J./ Janse, H., Torens -hoogtepunten in de Lage Landen, Amsterdam s.d.
- 18 Hoogenberk, E.J./ Verbrugge, B.D., Bedreigde gebouwen, Delft 1982
- 19 Kooij, E. van der, Steenberg, C.M., Het Montagelandschap, Delft 1991
- 20 Krog, R. en P. van der, Gevelstenen in Delft, Alphen a/d Rijn 1985
- 21 Kruk, A. van der/ Schillemans, S., Delft verleden tijd, Delft s.d.
- 22 Kuiper, ir.J.A., De Delftse Markt in tijd en ruimte, Delft 1984
- 23 Kuiper, J.A., Visueel en Dynamisch, de stedenbouw van Granpré Molière en Verhagen, 1915-1950, Delft 1991
- 24 Kuyper, W., Dutch Classicist Architecture, Delft 1980
- 25 Leupen, B. e.a., LAS documentatie, TU-Delft 1982
- 26 Mecanoo, 25 werken, Rotterdam 1987
- 27 Nederland bouwt in Baksteen, (cat.) Rotterdam 1941
- 28 Oosterhof, J., Bouwtechniek in Nederland 1800-1940, Delft 1988
- 29 Raue, J.J., De bouwgeschiedenis van de panden Markt 2 en 4, s.l.s.d
- 30 Raue, J.J., De stad Delft, Delft 1983
- 31 Visser, P.C., Delfts bruggen, Delft s.d.
- 32 Weve, W., Open monumenten dag, verschillende ongebundelde brochures
- 33 Zaal, P., Lex Haak architect, Delft 1991

DE SYNAGOGUE AAN DE KOORNMARKT

Ik ben naar Delft gekomen, niet voor zijn blauw
of zijn toren. Want alleen wat verloren
is gegaan, heeft recht op bestaan.

Ornament dat in een potloodschets leeft.
Lichte plekken op de oostelijke wand.
Verdraagzaamheid die uit een toespraak blijkt.

Veel werd besteed aan wat verdween. Een collecte.
De woorden van een Haagse poëte. Loterijen
en het hele leven van een ongehuwd ingenieur.

Het bestek voorzag plaats voor tachtig Joden.
In vreze wierpen zij zich neer.
De bezetters registreerden er honderdachtendertig.
Twaalf keerden weer.

O eeuwige, ik bemin de zetel van Uw huis dat
verwerd tot een opslagplaats van roestende vaten.

THE SYNAGOGUE ON THE CORN MARKET

*I came to Delft, not for its blue
or its towers. For only what
is lost has a right to exist.*

*Ornament alive in a pencil sketch.
Light patches on the eastern wall.
Tolerance implied in a speech.*

*Much was invested in what disappeared. A collection.
The words of a Hague poet. Lotteries
and the entire life of an unwed engineer.*

*The plan foresaw place for eighty Jews.
They prostrated themselves in fear.
The occupiers registered one hundred and thirty-eight.
Twelve returned.*

*O eternal one, I love the throne of your house that
deteriorated into a heap of rusting vessels.*

Eddy van Vliet
uit: De Zoen Van Vlaanderen, catalogus
van de gelijknamige kunstmanifestatie,
gehouden van 16 september tot 23 oktober
1989 te Delft

*from: The Kiss of Flanders, catalogue
from the art manifestation of the same
name, held in Delft from September 16
to October 23, 1989*

Woordenlijst

Amsterdamse School	decoratieve, expressionistische stijl met bijzondere vormen en metselverbanden ; toegepast in Amsterdam maar ook daarbuiten in de periode van 1913 tot ongeveer 1930.
aanzetstenen	hoeksteen waartegen strekken of bogen boven kozijnen worden aangezet.
art deco	decoratieve stijl uit 20er-begin 30er jaren van veelal machinaal vervaardigde kunstnijverheid, met geometrische vormen en lijnenspel.
art nouveau	algemene term voor verschillende stijlen die ontstaan zijn aan het einde van de 19e eeuw als reactie op de vele neostijlen; er wordt gezocht naar een nieuwe oorspronkelijke stijl.
auditorium	gehoorzaal voor lezingen en colleges.
baluster	(vaasvormige) spijl in een hekwerk
bandvenster	lange horizontale glasstrook in een aaneenschakeling van vensters.
barok	stijlperiode in de 17e en 18e eeuw, in de 18e eeuw Lodewijk XIV en Lodewijk XV (rococo); ruimten vloeien in elkaar over en de gebouwen worden rijkelijk versierd.
basement	basis van een kolom of een gebouw.
bel étage	hoofdverdieping van een woonhuis boven souterrain of begane grond.
belvedere	bouwvel vanwaar men een mooi uitzicht heeft.
belfort	middeleeuwse wachttorens met stormklok.
bentheimersteen	grofkorrelige, makkelijk te bewerken zandsteen.
blauwdruk	kopie van een bouwkundige tekening in witte lijnen op blauw papier; een in onbruik geraakte reproductietechniek, waarbij met behulp van daglicht de tekening in het papier werd gebrand.
boeiboord	afwerking aan de voet van kappen of van muurplaten, bestaande uit een houten deel dat de dakrand of buitenzijde van de dakgoot vormt.
borstwering	deel van een muur onder vensters of balustrade.
bouwstroom	aaneengesloten reeks van bouwwerken die zonder onderbreking worden uitgevoerd;seriematig bouwen.
breedplaatvloer	in het werk gestorte betonvloer met een betonplaat als blijvende bekisting.
brutalistisch	bouwstijl waarbij ruwe materialen toegepast worden bijvoorbeeld schoonwerk beton, staal, schoon metselwerk; herhaling van elementen, grafische effecten door schaduwwerking.
cartouche	wandversiering in de vorm van een omlijsting boven toegangen en raamopeningen.
casco	constructieve, niet tot de afwerking behorende, deel van een woning of ander gebouw.
centraalbouw	gebouw met een plattegrond waarvan het zwaartepunt in het midden ligt. zoals een Grieks kruis, een veelhoek of een cirkel.
classicisme	bouwstijl waarin de Griekse en/of Romeinse oudheid wordt nagevolgd vaak gekenmerkt door een kolossale orde en gebruik van fronton; gestreefd wordt naar helderheid en evenwicht.
colonet	kleine dunne zuil.
composiete orde	combinatie van een ionische en korintische zuil en met name kapiteel.
conoïden	kegelvormig bouwdeel.
consoles	vooruitspringend deel om een balk, balkon of erker te ondersteunen.
constructivisme	bouwstijl waar het primaat van de constructie in de verschijningsvorm tot uitdrukking wordt gebracht; ontstaan in Rusland, na de revolutie, 1922-1930; belangrijke vertegenwoordigers waren El Lissitzky en Leonidov.
cornis	kroonlijst.
cottage stijl	bouwstijl aan het einde van de 19e eeuw van onder meer de Engelse cottagemovement waarin een goede, goedkope arbeiderswoning wordt nagestreefd.
Delftse School	bouwstijl opgekomen in de jaren twintig, gericht op traditie, ambacht en eenvoud; na de tweede wereldoorlog in de wederopbouw tot volle bloei gekomen; vertegenwoordigers Berghoef, Kropholler, Grandpré Molire en Verhagen.
Dorische orde	forse enigzins gedrongen zuil zonder voetstuk met een onversierd kapiteel.

eclecticisme	bouwstijl uit het einde van de 19e eeuw waarin kenmerken van verschillende bouwstijlen in één gebouw worden toegepast.
Engelse landschapsstijl	ontstaan in de 18e eeuw in Engeland waarbij gestreefd wordt naar een natuurlijk landschap, met open ruimten, S-vormige waterpartijen, losse boomgroepen en een verzelfstandigde, slingerende route.
entre-sol	tussenverdieping in een hoge ruimte.
erker	uit de gevel stekende uitbouw.
expressionisme	kenmerk van een bouwstijl waarin de vorm en uitdrukking van het gebouw verzelfstandigd is ten opzichte van de functionele indeling; zo wordt de Amsterdamse school expressionistische architectuur genoemd.
festoen	gebeeldhouwde versiering van bloemen en bladeren, meestal boven vensters en in frontons.
flag-stones	willekeurig gevormde platte stukken natuursteen, met name in de 50er en 60er jaren toegepast als tuintel, in de plinten van gebouwen en als buitenbekleding van schoorstenen.
follies	kleine bizarre paviljoens zonder functie, puur voor het amusement gebouwd.
fronton	driehoekig of boogvormige omlijst vlak boven ramen, deuren en gevels; het omsloten veld heet tympaan.
functionalisme	bouwstijl waarin de architectuur rationeel benaderd wordt, uitgaande van het functioneren, zonder gebruik van ornament; belangrijke vertegenwoordigers: Duiker, Oud, Van Eesteren, Van Loghem, Wils.
gebroken fronton	fronton waarvan de schuine zijden onderbroken zijn.
gotiek	kerkelijke bouwstijl van de 11e eeuw tot en met de zestiende eeuw.
grisaille	gebrandschilderd.
HAT-eenheden	Huisvesting voor Alleenstaanden en Twee personen.
hemelwaterafvoer	regenpijp.
High-Tech	bouwstijl waarbij de techniek van het bouwen wordt verheerlijkt en uitdrukking aan het gebouw verschaft of als beeld wordt gebruikt; het is een specifieke techniek veelal met gebruik van staal, spankabels, glas en paneelconstructies.
historiserend	bouwstijl waarbij een vroegere stijl wordt gekopieerd.
hoekrisaliet	zie risaliet.
hogels	gotisch siermotief, oorspronkelijk een knop, later bloesems of bladeren, in rijen geplaatst op frontaallijsten en torenspitsen.
hoofdgestel	horizontaal lijstwerk als gevelbeëindiging, bestaande uit architraaf, fries en kroonlijst.
horizontalisme	het laten domineren van horizontale lijnen in een (gevel) compositie.
houtskeletbouw	bouwtechniek waarbij het skelet van een gebouw geheel uit houten stijlen en regels en balken wordt gemaakt.
hypparschalen	in twee richtingen gekromde vlakken waarvan twee hoeken omhoog en twee omlaag wijzen.
inkassingen	inspringingen in het metselwerk ter opneming van balken of tanden van nieuw metselwerk.
insteekvloer	zie entre-sol.
ionische orde	een van de klassieke zuilenorden waarbij het kapiteel versierd is met een krul aan weerszijde.
kalkzandsteen	metselsteen onder hoge druk geperst uit een mengsel van zand en gebluste kalk.
kapiteel	bovenste deel van een kolom, kenmerkend voor de orde.
kitvoeg	voeg gedicht met kit.
klezoor	een metselsteen van een kwart lengte.
klimaatgevel	gevel waar voorzieningen in zijn opgenomen die de binnentemperatuur reguleren.
kolonnade	zuilengalerij.
koorvenster	venster in het koor van een kerk.
korintische orde	een van de klassieke zuilenorden met het rijkst bewerkte kapiteel van de klassieke bouwkunst.
kroonlijst	bovenste, naar voren springende en geprofileerde lijst van het hoofdgestel.
kruisbasiliek	kerk met middenschip en twee zijbeuken, met een dwarsschip waardoor de plattegrond een kruisvorm heeft.
kruisribgewelf	gewelf met een vierkante of rechthoekige omtrek, waarvan de vlakken gedragen worden door elkaar kruisende gewelf ribben.

latei	dragend horizontaal element boven deur-en raamopeningen om metselwerk op te vangen; in het verleden veelal van hout, tegenwoordig van staal of beton gemaakt.
loggia	overdekt balkon, als een nis binnen de gevel gelegen.
loketten	loden slabben voor het afdekken van de naad tussen een opgaande muur en een schuin dakvlak.
lucarne	vaas.
maconnieke	de vrijmetselarij betreffende.
marbriet	ondoorschijnend gemarmerd glas gebruikt voor wandbekleding.
medaillons	rond of ovaal siermotief waarin vaak een reliëf is opgenomen.
middenrisaliet	zie risaliet.
moduulsteen	steen met een moduulmaat van 20x10x10cm.
Moderne Beweging	net als Nieuwe Zakelijkheid een verzamelnaam voor architectuur uit de twintiger en dertiger jaren; gestreefd werd naar een uitdrukking passend in het machine tijdperk met materialen als beton, glad buitenpleisterwerk, en horizontale glasstroken.
neobarok	bouwstijl aan het einde van de 19e eeuw die een navolging is van 17e en 18e eeuwse barokstijl.
neoclassicisme	bouwstijl aan het eind van de 18e en begin van de negentiende eeuw die een navolging is van de Italiaanse Renaissance en het 17e eeuwse hollandse classicisme; de opleving onstond mede onder invloed van de opgravingen in Herculaneum en Pompeï.
neogothiek	bouwstijl uit de tweede helft van de negentiende eeuw toegepast in de roomskatholieke kerkenbouw, in Nederland met P.J.H. Cuypers als belangrijke vertegenwoordiger; de opleving kwam tot stand onder invloed van de romantiek in Engeland, Frankrijk en Duitsland.
neorenaissance	bouwstijl aan het einde van de 19e eeuw, met name toegepast in protestantse kerkenbouw en profane bouw.
neoromaans	bouwstijl aan het eind van de negentiende eeuw in navolging van de romaanse bouwstijl uit de middeleeuwen waarvan belangrijke kenmerken zij de ronde boog en het ton of koepelgewelf.
Nieuwe Zakelijkheid	zie Moderne Beweging.
oeil-de-boeuf	ovaal venster, ook rond of veelhoekig, in dak, fronton of gevel.
ordeboek	boek waarin de klassieke bouwvormen beschreven worden.
Palladiaans	in navolging van de principes zoals vastgelegd in de vier handboeken van de italiaanse 16e eeuwse architect Andrea Palladio.
patch-work	handwerktechniek voor textiel waarbij lapjes van verschillende kleur en grootte tot een harmonisch geheel worden samengevoegd.
pater-noster	lift met vele kleine 1 á 2 persoonskooien, die langs een kabel zonder eind worden voortbewogen, vergelijkbaar met de rondgang van een baggermolen.
penant	gedeelte van een muur tussen twee raamopeningen.
philibert-spant	boogvormig houten kapspant opgebouwd uit segmentvormige schenkelstukken, vooral toegepast eind 19e eeuw; naamgever aan dit spanttype is de 16e eeuwse bouwmeester Philbert Delorme.
pilaster	verticale verzwarende van een muur ter versterking, in het verleden voorzien van basement en kapiteel.
Pinakel	klein torenvormig element in de gotiek.
Polonceau-spant	stalen spant genoemd naar Camille Polonceau die het in 1839 voor het eerst toepaste; opgebouwd uit twee versterkte, onderspannen balken, verbonden door een trekstang; meestal in ijzer, een enkele keer in hout en ijzer; veel toegepast voor grotere overspanningen.
profielsteen	baksteen met een geprofileerde zijde voor muurafdekking, ter vorming van lijsten en banden.
profielwals	wals waarmee staal koud of warm tot een bepaald profiel wordt vervormd.
penaissance	bouwstijl waarin de architectuur van de klassieken wordt nagevolgd.
pisaliet	een vooruitspringend deel van een gebouw dat de gevel doet onderverdelen.
sandwich paneel	paneelconstructie bestaande uit twee plaatmaterialen met isolatie daartussen; (genoemd naar het gerecht dat uitgevonden werd door de 18e eeuwse graaf Sandwich: een dubbele belegde boterham zonder korstjes)
schilddak	dak met vier schuine vlakken.
sectiel tegel	tegel waarvan de omtrek een figuur helpt vormen.
Secession	Oostenrijkse of beter Weense versie van de Art Nouveau, genoemd naar de in 1897 opgerichte kunstenaarsgroep rondom Gustav Klimt, de "Wiener Sezession".

sintelbeton	beton met sintels als toeslagstof.
sluitsteen	middelste conisch gevormde steen die een gewelf of boog constructief tot een eenheid maakt en als laatste steen wordt opgenomen.
split-level	woning opgedeeld in verschillende niveau's; de vloeren zijn per halve verdiepingshoogte om en om met elkaar verbonden.
steektrap	rechte trap.
steunberen	verzwaring van een muurwerk ter versterking of zoals in de gotiek om de zijwaartse krachten (spatkrachten) op te vangen.
stramien	vaste maat tussen assen van vensters of bouwmuren, welke in een gevel of bouwwerk steeds wordt herhaald.
tongewelf	gewelf dat in één richting is gekromd.
tourniquet	draaideur.
travertin-motief	een structuur van travertin; een natuursteen soort die veel in de omgeving van Rome wordt gewonnen.
tympaan	het omliggende veld van een fronton vaak gevuld met versieringen of een reliëf.
verblendsteen	zeer doorbakken keiharde gladde baksteen.
vliesgevel	gordingevel, veelal een gevel opgebouwd uit een dun vlies van glas.
voluut	krulvormige versiering.
voorspanningskoppen	ronde opliggende noppen op de koppen van betonbalken ter afdekking van de voorgespannen wapening.
waterslagen	afdekking van muren, onder vensters e.d.
wolfseind	zadeldak met afgeschuinde toppen aan de uiteinden.
zaagtandfries	versiering in het metselwerk waarbij een reeks bakstenen met een hoek naar voren is gemetseld.
zadeldak	dak met twee schuine vlakken.

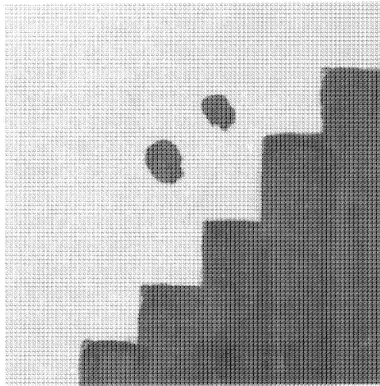
Register architecten/Architect index

Naam/name	Object nr.	Naam/name	Object nr.
Adams, P.	26, 45	Friedhoff, G.	108
Alberts, A.	160	Froger, J.H.	108, p35
Baart, de la Faille, P.	56	Gaag, L.P. van der	68, 146
Bakema, J.B.	108, 109, 114, 116, 118, 120, 121, 166, p13, p41	Galis	9, 71, 98, 150, 153
Bakema, N.	73	Galis, A.S.	98
Basic Design & Architecture	154	Galis, B.	9, 71, 150, 153
Berg, F. van den	96	Gebben, G.	122
Bergen, A. van	67	Geldmaker, M.	102, p27
Berger, J.C.	12	Genie, de	162
Berlage, H.P.	p13, p27, p31	Gerssen, P.J.	106
Bie Leuveiling Tjeenk, J. de	139	Geurst en Schultze	148
Bodon, A.	108, 113, 117	Geurst, J.	148
Bolt, Ph.	50	Geurtsen, R.	47
Boot, J.	108, 109, 121	Gijzen, W.	95, p31
Booij, J. de	108, p29, p31, p33	Gimmie Shelter	107
Bos, F.	150, 155	Girod & Groeneveld	32
Boshuysen zn, W.T.	66	Girod, J.P.H.C.	32
Breen & Breen	131	Gool, F.J. van	31
Bremer, G.C.	108, 110	Granpré Molière, M.J.	14
Broek en Bakema, Van den	108, 109, 114, 116, 118, 120, 121, 166	Granpré Molière, Verhagen en Kok	14
Broek, J.H. van den	108, 109, 114, 116, 118, 120, 121, 166, p13, p35	Gratama, J.	78, p27
Bruggen	108, 113, 117	Gravenzande, van 's	50
Bruggen, Drexhage, Sterkenburg & Bodon	113, 117	Groeneveld, R.	32
Bruyn Kops, C.J. de	1, 27, 73, 85, p21, p23	Groenewegen, J.	163
Buisman, J.C.I.	144	Gugel, E.H.	27, 73, 76
Burger, G.	150	Gulden & Geldmaker	102, p27
Calvé fabriek, Bouwbureau	93	Gulden, Z.	102, p27
Campen, J. van	50	Haak, A.J.H.	48, 143, 144
Campman, H.A.D.	136	Hanrath, J.D.	36
Campman, Tennekes & de Jong	136	Hartman, M.A.C.	84, 91, p25, p27
Cepezed	135, 147, 156	Hertzberger, H.	137, 167
Chlimintzas, E.	159	Heyst, Jac. J. van	89
Coenen, J.M.J.	58	Hoenders & Partners	30
Comte, A. le	11, 52	Hupkes, H.B.A.	145
Cussel	108	Ieperen, A. van	140
Cuypers en Stuyt	34	Jansse, F.B.	39
Cuypers, J.T.J.	34	Jelles, E.J.	126
Cuypers, P.J.H.	27	Jockin, V.	92
Dienst Openbare Werken	95, 100, 122	Jong, H. de	136
Dienst Stadsontwikkeling	134, 170	Jongh, de	108
Drayer & Engelkes	90, 138	Kalff, L.C.	36
Drayer, L.	90, 138	Kalis, L.C.	21
Drexhage, G.	108, 113, 115, 117	Kammer, H.	62
Eesteren, C. van	108, p13	Keldermans, R.	50
Elling, P.J.	108, 119	Kerkhoff, F.M.L.	76
Elout, E.	16, 127	Kersbergen, C.J.L.	11
Embden, S.J. van	97, 108, p13, p33, p35, p37, p39	Keyser, H. de	26, 27, p19
Engelkes, H.J.	90, 138, 150	Klijnen, J.M.P.J.	124
Eschauzier, F.A.	96	Klijnen, M.P.J.H.	27
Evers, H.	77	Kloet & Van der Merwe	86
Everts, S.G.	108	Kloet, P.	86, 150
		Kloot Meijburg, H. van der	27, 50
		Koeppin, W.C.	68
		Kok, A.J.Th.	14
		Komter, A.	164

Naam/name	Object nr.	Naam/name	Object nr.
Koopmans, A.	7	Schultze, R.T.	148
Kooreman, J.H.	19, 24, 124	Sluijmer, P.H.M.	150
Kooreman en Raue	19, 28, 124	Springer, L.A.	171
Korpershoek, M.	150	Sterkenburg	108, 113, 117
Kruger, J.	2, 26, 48	Steur, A. van der	108, 115, p13
Kuiper, J.G.W.	79	Stokla, J.M.	166
		Stuyt, J.	34
		Swaef, H.	5
Lans, G.	108		
Lansdorp, N.	27, 53, 64	Tal, C.J.M.	35
Lee, A. van der	16, 21, 130	Tennekes, H.J.	136
Leeuwen, H. van	104	Terburg, N.	25, 39, 49
Lokhorst, J. van	37, 108, 111, p27	Tijen, W. van	99, p33
Loomans, J.B.A.	69	Tonnaer, J.H.	3, 18, 70
Louwerse, D.	134		
Luyt, G.E.	108	Vegt, F.J.C. van der	81, 82, 83, 140
		Velsen, K.J. van	22
Maaskant, H.A.	141	Verboom, L.	150, 152
Marel, H. van der	12	Verhagen, P.	14
Margry, E.J.	3	Verhave, P.	108
Mecanoo	161, 119	Verheijen, F.	80
Meegeren, H. van	42	Versteeg, G.	4, 103
Merkelbach, B.	108, 119	Vletter, P. de	96
Merwe, P.H. van der	86	Voets & Pontier	151, 158
Metzelaar, W.C.	23	Voets, Pontier en Kuiper	79
Molenaar & van Winden	61, 105	Voets, A.A.M.	79, 150, 158
Molenaar, J.	101, 105	Vrijman, J.A.W.	38, 40, 63, 108
Mustert, A.	101		
		Walraad, J.	22
Niemeijer, J.	33	Weeber, C.J.M.	125
Nieuwenhuis, F.J.	59	Wegerif, A.H.	6, 15, 90, 123
Nieuwpoort, A.	150, 154	Welsing, W.G.	55
Nijl, de	8	Werkspoor Amsterdam	87
Noordendorp, A.	27	Wijngaarden, G.A. van	10
Nout, J.	142	Wils, J.	6
		Winden, W.A.M. van	61, 105
Odé, A.W.M.	129	Winkel, L.	20
Overeem, J.	86		
		Zocher, J.D.	p23
Pannekoek, J.C.	140	Zocher, L.P.	76, p13, p23
Pesman, J.H.	135, 147, 150, 156	Zwol, J.R. van	38
Pontier, J.G.	79, 150, 151		
Poortman, H.A.C.	p25		
Post, P.	149		
Postel, H.G.	112, 165		
Posthumus Meyes, C.B.	24, 29, p27		
Provinciale Waterstaat	88		
Raue, J.J.	19, 28, 124		
Reck, H.	104		
Reijers Architecten	65, 157		
Reijers, C.A.M.	65, 150, 157		
Rijksgebouwendienst	72		
Rijneke, J.	12		
Rijnsdorp, J.E.	108, 114, 118, 120		
Risselada, M.	133		
Roer, E.P. van de	98		
Roosenburg, D.	108		
Rotshuizen, D.	5		
Ruys, W.J.	108, 109		
Scheen, Chr.H.	8		
Schelling, Azn., B.	35, 76, 94		
Schouten, J.	52		

Straatnamenregister/Index of street names

Staat/street	Objectnr.	Staat/street	Objectnr.
Abtswoude	134	Molslaan	31, 32
Agneta park	76, 77, 78	Mozartlaan	142
Amalia van Solmslaan		Nassaulaan	105
Anna Boogerd	10	Nieuwe Langendijk	33
Annastraat	11	Nieuwe Plantage	34, 35, 88
Antoon Coolenlaan	135	Nieuwelaaan	36, 37, 38
Bagijnhof	2	Noordeinde	39
Barbarasteeg	74	Oldenbarneveldstraat, van	102
Berlageweg	109	Oostplantsoen	40, 41, 42
Bieslandse kade	97, 98	Oostpoort	43
Bomenwijk/ Esdoornlaan e.o.	99	Oranje Plantage	44
Brasserskade	79	Oude Delft 15	45, 46, 47, 48, 49, 50,
Buitenwatersloot	162, 163		51, 52, 53, 54
Burgwal	3	Oude Langedijk	55
Calandweg	121	Paardenmarkt	56, 57
Camaretten	4, 5	Papsouwselaan	143, 144
Castrop Rauxellaan	80	Pasteurstraat	77
Ceramstraat e.o.	81	Phoenixstraat	58, 59, 60
Charlotte de Bourbonstraat	100	Raamstraat	168
Choorstraat	6, 7	Ramaerstraat	80
Clara van Sparwoudestraat	98	Rietveld	61
Cort van der Lindenstraat	164	Roland Holstlaan	145, 146
Crommelinlaan	136	Rotterdamse weg	120, 128, 129, 130, 131
Delfgauwseweg	101	Ruys de Beerenbrouckstraat	89, 90
Doelenstraat	8	Sadatweg	148
Donker Curtiusstraat	82	Sandinoweg	147, 148
Drie Akerstraat	9	Scheepmakerij	132, 133
Esdoornlaan	99	Schiekade	149
Fred. Matthesstraat	76	Schieweg	159
Gebbenlaan	137	Schoemakerstraat	106, 107
Geerweg	10, 11	Schuttersveld	62, 63
Händellaan e.o.	138	Sint Agathaplein	64
Heilige Geestkerkhof	12	Sint Jorisweg	80, 91
Hooikade	139	Spoorsingel	169
Houttuinen	13	Stevinweg	121
Insulindeweg	83	Straat van Malakka	150, 151, 152, 153
J.W. Frisoplein	102	Straat van Ormoes	150, 154, 155, 156, 157,
Jacoba van Beierenlaan	165, 166, 167		158
Jaffa begraafplaats	12	Torenstraat	65
Jorisweg, Sint	80, 91	TU wijk	108
Julianalaan	110, 123, 124	Van der Mastenstraat	66, 67
Kalverbos	84, 85, 86, 87	Vijver Noord, Vijver Zuid e.o.	78
Kanaalweg	111, 112	Vinkenlaan e.o.	160
Klaverweg	113	Vlamingstraat	68
Klein Vrijenban	14, 15	Voorstraat	69, 70, 71
Koningin Emmalaan	103	Wateringsevest	95
Koningsplein	16	Wateringseweg	87, 92, 93, 94
Koornmarkt	17, 18, 19, 20, 21	Westerstraat e.a.	170
Korte Geer	22, 23	Westplantsoen	171
Korvezeestraat e.o.	125	Westvest	72, 73, 74
Leeghwaterstraat	114	Wijnhaven	75
Leeuwenhoeksingel, van	24	Willem Dreeslaan	161
Maarten Trompstraat	124	Zocherweg	76
Markt	25, 26, 27, 28, 29	Zusterlaan	65
Mastenstraat, van der	66, 67		
Mekelweg	115, 116, 117, 118, 119,		
	126		
Mercuriusweg	140, 141		
Miereveltlaan	104		
Mijnbouwstraat	127		
Minderbroerstraat	30		

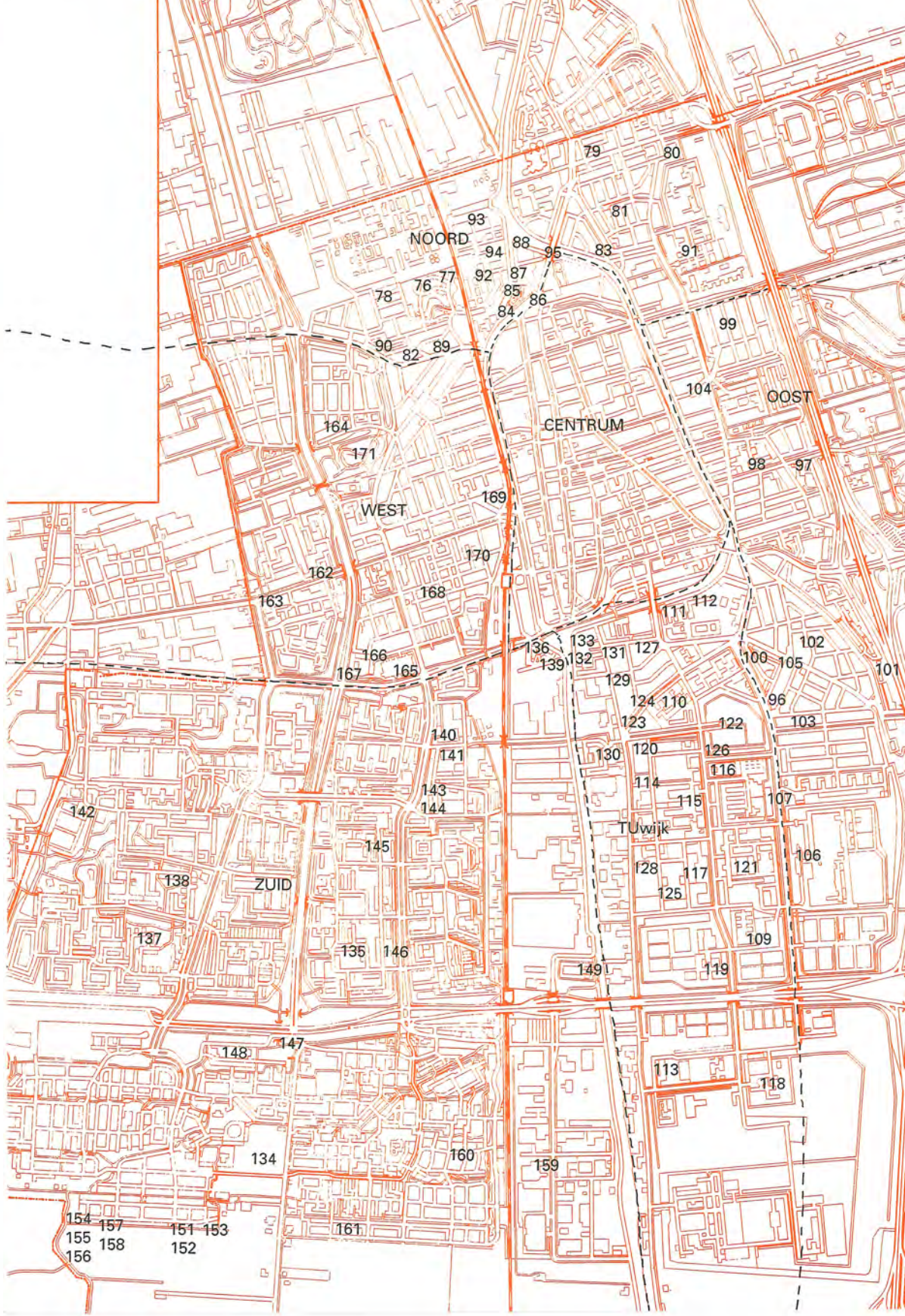

Stef van Breukel "10 juli 1584"

Het betreft het winnend ontwerp van de tegel ontwerpwedstrijd "Souvenir de Delft", gehouden in het voorjaar van 1991. De prijsvraag is georganiseerd door Delft Design in samenwerking met de Porceleynse Fles. De jury, bestaande uit Jaap van den Ende, Wim Korink en Will Lutz, beoordeelde het ontwerp als volgt: 'Inhoudelijk sterk en zuiver in de techniek. Het onderwerp is ontleend aan een historische gebeurtenis, waarvan de sporen nog duidelijk aanwezig zijn. De vertaling ervan is sober en zuiver: stippen en brede getrokken kwaststroken in elementaire (plateel)schildertechniek. Het resultaat is een inzichtelijk en krachtig beeld.

This is the winning entry in the tile-designing competition, 'Souvenir de Delft', held in the spring of 1991.

The contest was organised by Delft Design in cooperation with the Porceleynse Fles. The jury, consisting of Jaap van den Ende, Wim Korink and Will Lutz, evaluated the design as follows: 'Intrinsically strong and pure in technique. The design is derived from a historical event, traces of which are still clearly visible. The interpretation is sober and pure: daubs and broadly applied brush strokes in an elementary (delftware) painting technique. The result is a perceptive and powerful image.'

NOORD

CENTRUM

OOST

WEST

ZUID

TUWIK

154 157
155 158
156 151 153
152

161

159

113

118

142

138

137

134

135

146

145

144

143

141

140

163

162

164

171

82

89

78

76

77

93

94

88

92

87

85

86

84

79

80

81

83

91

99

98

97

111

112

102

105

103

122

126

116

115

114

120

123

124

110

129

130

131

127

132

133

136

139

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

280

281

282

283

284

285

286

287

288

289

290

291

292

293

294

295

296

297

298

299

300

301

302

303

304

305

306

307

308

309

310

311

312

313

314

315

316

317

318

319

320

321

322

323

324

325

326

327

328

329

330

331

332

333

334

335

336

337

338

339

340

341

342

343

344

345

346

347

348

349

350

351

352

353

354

355

356

357

358

359

360

361

362

363

364

365

366

367

368

369

370

371

372

373

374

375

376

377

378

379

380

381

382

383

384

385

386

387

388

389

390

391

392

393

394

395

396

397

398

399

400

401

402

403

404

405

406

407

408

409

410

411

412

413

414

415

416

417

418

419

